

ks. Bogdan Zbroja

Znaczenie terminów własnych Ewangelii św. Marka dla jej teologii

Znaczenie
terminów własnych
Ewangelii św. Marka
dla jej teologii

ks. Bogdan Zbroja

Znaczenie
terminów własnych
Ewangelii św. Marka
dla jej teologii

wydawnictwo UNUM
Kraków 2020

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License

Copyright © 2020 by Bogdan Zbroja

Wydanie 2

ISBN 978-83-7643-201-4

DOI: <https://doi.org/10.21906/9788376432014>

wydawnictwo UNUM

31-002 Kraków, ul. Kanonicza 3

tel. (12) 422 56 90

e-mail: unum@ptt.net.pl

<http://unum.ptt.net.pl>

Wstęp

Obecna książka stanowi już czwarty tom serii poświęconej terminologii własnej poszczególnych autorów natchnionych Nowego Testamentu. Zasada, która przyświeca temu cyklowi publikacji, jest pochylenie się nad słowami, które w tych dziełach natchnionych NT zastosował hagiograf jako jedyny.

Pierwszą czynnością metodologiczną każdej z książek jest wyszukanie wszystkich tak zwanych terminów własnych, które są tymi wyrazami komunikacji, jakie zastosował w naszym przypadku św. Marek. Tych słów jest dokładnie 84 i są one przedstawione wraz z ich występowaniem w Ewangelii Markowej w aneksie I na końcu niniejszej monografii. Kolejną czynnością jest klasyfikacja tychże słów na części mowy oraz prezentacja ich tłumaczenia w celu lepszego zrozumienia zakresu ich przesłania. Dzięki temu poznamy wszystkie Markowe słowa, ich występowanie i sens.

Rozdział drugi skupia uwagę na odszukaniu w całości dzieła św. Marka tych perykop, które posiadają najwięcej procentowego udziału terminów własnych. Chodzi tu zasadniczo o to, aby przyjrzeć się tym miejscom, gdzie przy przedstawieniu swej myśli teologicznej związanej z prezentacją Jezusa jako Bożego Syna hagiograf zastosował największą ilość słów własnych. Oparte jest to na logicznym założeniu, według którego autor, gdy ma zamiar napisać coś szczególnie ważnego teologicznie, stara się dobrać jak największą ilość słów precyzujących swoją myśl. Inaczej mówiąc, szuka w swoim umyśle albo w istniejących źródłach takich określeń, które najbliższe są jego zamysłowi. W przypadku Ewangelii św. Marka tych perykop, w których pojawia się najwięcej procentowego udziału terminologii własnej, wybierzemy cztery, z każdej sekcji po jednej.

Wiadomo, że w czasach Marka Ewangelisty, oczywiście już sporo lat przed nim, istniała Septuaginta, która umożliwiała każdemu człowiekowi wierzącemu w Boga JHWH rozumienie Słowa Bożego zarówno w wersji hebrajskiej, jak i właśnie greckiej. Mając uznane tłumaczenie interpretacyjne hebrajskiej Biblii na stosowaną w diasporze wersję „Siedemdziesiątą”, każdy autor z Nowego Testamentu, który myślał w stylu semickim, miał możliwość paralelnego doboru obrazów i terminów poprzez zastosowanie tekstu LXX. W przypadku niniejszej publikacji odnaleziono 43 słowa, które istniały wcześniej przed zapisaniem przez Marka jego Dobrej Nowiny o Jezusie, z których pomocy mógł skorzystać w procesie redakcyjnym swojego przekazu, gdyż są one zastosowane już wcześniej przez poszczególnych hagiografów w Septuagincie.

Czwarty rozdział przybliży wszystkie wspomniane cztery perykopy, po jednej z poszczególnych sekcji Ewangelii, w celu ich głębszego zrozumienia w postaci przytoczenia wszystkich paralelnych miejsc z LXX. Zatem tekst Markowy jest odczytywany w tym rozdziale pracy w kontekście zdań z Septuaginty. Pozwoli to na bardziej poszerzone spojrzenie zarówno na sam tekst NT, jak i na jego „za plecami” w postaci wszystkich miejsc w LXX, które zawierają słowa niewystępujące w NT poza Ewangelią Markową.

Rozpocznijmy zatem naszą przygodę terminologiczną stanowiącą niejako kolejny „odcinek” badawczy słów własnych NT, których „reżyserem” jest aktualnie św. Marek – drugi w kanonie Ewangelista.

I. Terminy własne Ewangelii św. Marka wraz z ich lokalizacją

Na początku wypada przypomnieć określenie czym są „terminy własne”? Oznaczają one te słowa, których użył tylko św. Marek w Nowym Testamencie. Spośród innych autorów natchnionych, jedynie on w swoim krótkim dziele, zastosował te wyrazy, z których szereg było znanych z Septuaginty. W aktualnym rozdziale zaprezentowane zostaną wszystkie określenia, których podział na części mowy pozwoli nam przyjrzeć się nieco dokładniej zamysłowi autora natchnionego, który pisze „Ewangelię o Jezusie Chrystusie – Bożym Synu” (Mk 1, 1: Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ [υἱοῦ θεοῦ])¹.

Kluczem kolejności przybliżania terminologii własnej jest ilość wystąpień poszczególnych części mowy w Markowej Ewangelii. Jak nam już wiadomo ze wstępu różnorodnych słów własnych w tej Ewangelii jest 84 (łącznie występuje ich: 103). Najliczniejsze z terminów tutaj pojawiających się to czasowniki (33 wystąpienia), następnie rzeczowniki (24). Trzecią z kolei grupą są nazwy własne (10 wystąpień). Kolejne są przysłówki (9) i przymiotniki (6), zaś partykuła zdaniowa i liczebnik pojawiają się tylko po jednym razie (1).

¹ Już od pierwszego zdania Ewangelii Markowej spotykamy się z dwoma określeniami, które są dyskusyjne. Aparat wydawniczy tekstu mówi o „υἱου θεου”, za którym idzie wydanie krytyczne (⋈; ⊕), ale też jest mowa o „υἱου του κυριου”, który zawiera świadek tekstu o numerze 1241.

1. Czasownik (*verbum*)

W Ewangelii św. Marka spotykamy 33 terminy własne, które są czasownikami (łącznie występują 41 razy). Obrazuje je poniższa tabela²:

Tabela I: Czasownik³

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	ἀγρεύω	v	66	1	12, 13	5
2	ἀμφιβάλλω	v	293	1	1, 16	1
3	ἀναπηδάω	v	377	1	10, 50	6
4	ἀναστενάζω	v	390	1	8, 12	3
5	ἀποστεγάζω	v	642	1	2, 4	0
6	ἀφρίζω	v	869	2	9, 18, 20	0
7	ἐκθαμβέω	v	1555	4	9, 15; 14, 33; 16, 5. 6	1
8	ἐκθαυμάζω	v	1557	1	12, 17	2
9	ἐναγκαλιζομαι	v	1711	2	9, 36; 10, 16	2
10	ἐνειλέω	v	1738	1	15, 46	1
11	ἐξουθενέω	v	1835	1	9, 12	7
12	ἐπιράπτω	v	1966	1	2, 21	0
13	ἐπισυντρέχω	v	1991	1	9, 25	0

² Poniższe tabele zostały opracowane na podstawie: R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich 1973, s. 67-157 oraz H. Bachmann, W. A. Slaby, *Konkordanz zum Novum Testamentum Graece von Nestle-Aland 26 Auflage und zum Greek New Testament 3rd edition*, Berlin – New York³ 1988. Szczegółowa prezentacja wszystkich terminów własnych Ewangelii św. Marka zamieszczona jest w ANEKSIE I na końcu niniejszej publikacji.

³ Opis tabeli I oraz następujących:

Lp. – liczba porządkowa

Słowo oryginalne – termin w Ewangelii według św. Marka

Cz – część mowy. W tabelach występuje jako:

s – *nomen substantivum* (rzeczownik)

v – *verbum* (czasownik)

o – *nomen proprium* (nazwa własna)

a – *adiectivum* (przymiotnik)

adv – *adverbium* (przysłówek)

n – *nomen numerale* (liczebnik)

t – *particula* (partykuła zdaniowa)

Morg – numer terminu według R. Morgenthalera

il_Mk – ilość wystąpień w Ewangelii św. Marka

Występowanie u Mk – miejsce występowania terminu w Ewangelii

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
14	ἐφαθά	v	2174	1	7, 34	0
15	θαμβέω	v	2263	3	1, 27; 10, 24. 32	6
16	καταβαρύνω	v	2574	1	14, 40	3
17	καταδιώκω	v	2589	1	1, 36	86
18	κατακόπτω	v	2606	1	5, 5	21
19	κατευλογέω	v	2694	1	10, 16	2
20	κεφαλιάω	v	2750	1	12, 4	0
21	κουμ	v	2866	1	5, 41	0
22	κυλίω	v	2923	1	9, 20	9
23	μηκύνω	v	3237	1	4, 27	3
24	μυρίζω	v	3316	1	14, 8	0
25	περιτρέχω	v	3911	1	6, 55	2
26	προμεριμνάω	v	4151	1	13, 11	0
27	προσορμίζω	v	4204	1	6, 53	0
28	προσπορεύομαι	v	4211	1	10, 35	18
29	σμηρνίζω	v	4506	1	15, 23	0
30	στίλβω	v	4578	1	9, 3	8
31	συλλυπέομαι	v	4652	1	3, 5	2
32	συνθλίβω	v	4751	2	5, 24. 31	2
33	τριζω	v	4970	1	9, 18	0

Dokonyamy teraz prezentacji słownikowej wszystkich czasowników, które występują tylko w Ewangelii św. Marka. Ewangelista ten, poprzez swoje terminy własne, zwłaszcza te, których źródłosłowu nie odnajdujemy w Septuagincie, wnosi do Biblii swój osobisty wkład, dzięki czemu pozostawia dla czytelników swój osobisty zarys obrazu Jezusa i Jego zbawczego dzieła. Przyjrzyjmy się zatem czasownikom, których nie odnajdziemy w Nowym Testamencie poza tekstem Markowej Ewangelii.

- 1) ἀγρεύω. Termin pojawia się u Marka jeden raz⁴: „Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτὸν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ” („Posłali natomiast do Niego kilku faryzeuszów i zwolenników Heroda, którzy mieli **pochwyć** Go w mowie” – Mk 12, 13)⁵. Słowo to oznacza przede wszystkim polo-

⁴ Por. KNT, s. 30.

⁵ Tekst grecki cytowany według: E. Nestle – K. Aland (ed.), *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart²⁷ 1993; tekst polski za: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*

wanie na kogoś, a w naszym przypadku jest to opis próby ‘schwytania’ Jezusa za słowa⁶. Faryzeusze i ‘Herodianie’ zadają Jezusowi pytanie odnoszące się do płacenia podatku Cesarowi. Stanowi to wyraźną próbę zastawienia na Chrystusa pułapki słownej, w której każda odpowiedź będzie błędna: jeśli powie, że trzeba płacić ale także, gdy powie, że nie. Mistrz z Nazaretu znajduje jednak genialne trzecie wyjście, obrazując swoje całkowite panowanie nad słowem, logiką i prowadzeniem dyskusji z ludźmi Mu przeciwnymi.

- 2) ἀμφιβάλλω. Słowo to występuje w Ewangelii według św. Marka jeden raz⁷: „Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ θαλάσσει· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς” („Przechodząc obok Jeziora Galilejskiego, ujrzał Szymona i brata Szymonowego, Andrzeja, jak **zarzucali sieć** w jezioro; byli bowiem rybakami” – Mk 1, 16). Termin ten rozumiany jest jako czynność **zarzucania** rybackiej sieci⁸. Odnosi się on do czynności powołania pierwszych uczniów przez Jezusa, przechodzącego obok Jeziora Galilejskiego. Uczniowie, którzy byli z zawodu rybakami, usłyszawszy słowo Pana, pozostawili wszystko, i poszli za Nim.
- 3) ἀναπηδάω. Wyraz występujący jeden raz⁹: „ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναπηδήσας ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν” („On zrzucił z siebie płaszcz, **zerwał się** i przyszedł do Jezusa” – Mk 10, 50). Znaczy on tyle, co zerwać się z miejsca, podskoczyć, podskakiwać¹⁰. Zdarzenie tu opisane związane jest z podróżą Jezusa do Jerozolimy i Jego przejściem przez Jerycho. Ewangelista zaznacza, że Jezus właśnie wychodził (ἐκπορευομένου) z Jerycha, gdy Bartymeusz, syn Tymeusza, zaczął za Nim krzyzczeć. Na wieść, że Pan chce się z nim spotkać, zrzucił on z siebie płaszcz, zerwał się (podskoczył) i przyszedł do Jezusa.

w przekładzie z języków oryginalnych, A. Jankowski (red.), Poznań-Warszawa ⁴1997.

⁶ Por. EWNT, b. I, k. 55; WNT, k. 25; WSGPNT, s. 7.

⁷ Por. KNT, s. 109.

⁸ Por. EWNT, b. I, k. 174; WNT, k. 93; WSGPNT, s. 29.

⁹ Por. KNT, s. 127.

¹⁰ Por. EWNT, b. I, k. 209; WNT, k. 118; WSGPNT, s. 38.

- 4) **ἀναστενάζω**. Termin ten pojawia się jeden raz¹¹: „καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· τί ἢ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον” („On zaś **westchnął głęboko** w duszy i rzekł: Czemu to plemię domaga się znaku? Zaprawdę powiadam wam: żaden znak nie będzie dany temu plemieniu” – Mk 8, 12). Oznacza tyle, co westchnąć, wzdychać¹². Autor natchniony znów zastosował tutaj termin własny w połączeniu z postawą Faryzeuszy, którzy żądają znaku od Jezusa. Całe to zdarzenie dokonało się w okolicy Dalmanuty¹³.
- 5) **ἀποστεγάζω**. Słowo to występuje jeden raz¹⁴: „καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβατον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο” („Nie mogąc z powodu tłumu przynieść go do Niego, **odkryli** dach nad miejscem, gdzie Jezus się znajdował, i przez otwór spuścili łożo, na którym leżał paralytyk” – Mk 2, 4). Tłumaczy się je jako odkrywać¹⁵ (dach). Cała perykopa Mk 2, 1–12 opisuje wydarzenie uzdrowienia człowieka sparaliżowanego, którego opuszczono przed Jezusa przez odkryty przez niosących go dach. Przy okazji Chrystus poucza zebranych o swojej władzy odpuszczania grzechów.
- 6) **ἀφρίζει**. Wyraz ten możemy spotkać w Ewangelii Markowej dwukrotnie¹⁶: „¹⁸ καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίξει τοὺς ὀδόντας καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπα τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν... ²⁰ καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα εὐθύς συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων” („¹⁸ Ten, gdziekolwiek go chwyci, rzuca nim, a on wtedy się **pieni**, zgrzyta zębami i drętwieje. Powiedziałem Twoim uczniom, żeby

¹¹ Por. KNT, s. 130.

¹² Por. EWNT, b. I, k. 222; WNT, k. 121; WSGPNT, s. 39.

¹³ Prof. Michał Wojciechowski jest zdania, że może chodzić tutaj o okolice Magdali – por. M. Wojciechowski, *Dalmanuta*, [w:] P. J. Achtemeier (red.), *Encyklopedia Biblijna*, Warszawa ²1999, s. 189–190.

¹⁴ Por. KNT, s. 204.

¹⁵ Por. EWNT, b. I, k. 340; WNT, k. 195; WSGPNT, s. 67.

¹⁶ Por. KNT, s. 255–256.

go wyrzucili, ale nie mogli...²⁰ I przywiedli go do Niego. Na widok Jezusa duch zaraz począł szarpać chłopca, tak że upadł na ziemię i tarzał się z **pianą na ustach**” – Mk 9, 18. 20). Termin ten oznacza: toczyć pianę z ust, pienieć się¹⁷. Występuje on w opowiadaniu o uzdrowieniu epileptyka (Mk 9, 14–29), w którym uczniowie Jezusa nie zdołali uczynić znaku wobec chorego człowieka i dopiero gest Mistrza sprawił zamierzony cel.

- 7) **ἐκθαμβέω**. Słowo to pojawia się aż czterokrotnie¹⁸: „καὶ εὐθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν ἐξεθαμβήθησαν καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν” („Skoro Go zobaczyli, zaraz **podziw** ogarnęła cały tłum i przybiegając, witali Go” – Mk 9, 15); „καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ [τὸν] Ἰάκωβον καὶ [τὸν] Ἰωάννην μετ’ αὐτοῦ καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν” („Wziął ze sobą Piotra, Jakuba i Jana i począł **drzeć**, i odczuwać trwogę” – Mk 14, 33); „⁵ Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. ⁶ ὁ δὲ λέγει αὐταῖς· μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦς ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν” („⁵ Weszły więc do grobu i ujrzały młodzieńca siedzącego po prawej stronie, ubranego w białą szatę; i bardzo się **przestraszyły**. ⁶ Lecz on rzekł do nich: **Nie bójcie się!** Szukacie Jezusa z Nazaretu, ukrzyżowanego; powstał, nie ma Go tu. Oto miejsce, gdzie Go złożyli” – Mk 16, 5. 6). Wyraz ten oznacza odczuwanie wielkiego zdumienia lub nawet lęku¹⁹. Może odnosić się do czynności Jezusa, który odczuwa trwogę konania w ogrodzie Getsemani (Mk 14, 33), ale może także dotyczyć ludzi, którzy z podziwem patrzą na Chrystusa, który ma moc uzdrawiania (Mk 9, 15) oraz który powstał z martwych (Mk 16, 5n).
- 8) **ἐκθαυμάζω**. Termin, występujący jednokrotnie²⁰ w Ewangelii Markowej: „ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐξεθαύμαζον ἐπ’ αὐτῷ”

¹⁷ Por. EWNT, b. I, k. 444; WNT, k. 253; WSGPNT, s. 87.

¹⁸ Por. KNT, s. 585.

¹⁹ Por. EWNT, b. I, k. 996–997; WNT, k. 476; WSGPNT, s. 183.

²⁰ Por. KNT, s. 585.

(„Wówczas Jezus rzekł do nich: Oddajcie więc Cezarowi to, co należy do Cezara, a Bogu to, co należy do Boga. I byli pełni **podziwu** dla Niego” – Mk 12, 17). Słowo to tłumaczymy, jako podziw z czyjegoś powodu²¹. Wspomniana powyżej chęć podchwycenia Jezusa w mowie w sprawie płacenia podatku Cezarowi zaowocowała podziwem dla genialnej odpowiedzi Mistrza z Nazaretu.

- 9) **ἐναγκαλίζομαι**. Słowo to występuje dwa razy²²: „καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπεν αὐτοῖς” („Potem wziął dziecko, postawił je przed nimi i **objąwszy** je ramionami, rzekł do nich” – Mk 9, 36); „καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτά” („I biorąc je w **objęcia**, kładł na nie ręce i błogosławił je” – Mk 10, 16). Wyraz ten oznacza obejmować ramionami²³. Odnosi się do czynności Jezusa, który w taki właśnie sposób okazywał swoją życzliwość wobec dzieci.
- 10) **ἐνειλέω**. Termin ten pojawia się jeden raz²⁴: „καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν αὐτὸν ἐνειλίησεν τῇ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου” („Ten kupił płótno, zdjął Jezusa z krzyża, **owinał** w płótno i złożył w grobie, który wykuty był w skale. Przed wejście do grobu zatoczył kamień” – Mk 15, 46). Słowo to rozumiemy, jako owijanie czymś²⁵. Opisana tu czynność zawijania odnosi się do okrycia martwego ciała Jezusa, które po śmierci krzyżowej, przed złożeniem do grobu, zostało owinięte w płótno.
- 11) **ἐξουθενέω**. Wyraz ten występuje jeden raz²⁶: „ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς: Ἥλιος μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστάνει πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενηθῇ” („Rzekł im w odpowiedzi: Istotnie, Eliasz przyjdzie najpierw i naprawi wszystko. Ale jak jest napisane o Synu Człowieczy? Ma On wiele cierpieć i **być wzgardzonym**” – Mk 9, 12). Tłumaczy się

²¹ Por. EWNT, b. I, k. 997; WNT, k. 476; WSGPNT, s. 183.

²² Por. KNT, s. 616.

²³ Por. EWNT, b. I, k. 1096; WNT, k. 518; WSGPNT, s. 197.

²⁴ Por. KNT, s. 620.

²⁵ Por. EWNT, b. I, k. 1105; WNT, k. 524; WSGPNT, s. 199.

²⁶ Por. KNT, s. 641.

to słowo, jako gardzić kimś, mieć kogoś za nic, lekceważyć kogoś²⁷. Po przemienieniu na górze (Mk 9, 2–8), uczniowie z Jezusem schodzą w dół. Wówczas Chrystus poucza ich o fakcie, że Syn Człowieczy będzie wzgardzonym przez ludzi.

- 12) **ἐπιράπτω**. Słowo to pojawia się jeden raz²⁸: „Οὐδεις ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα ἀπ’ αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχῖσμα γίνεταί” („Nikt nie przyszywa łąty z surowego sukna do starego ubrania. W przeciwnym razie nowa łąta obrywa jeszcze część ze starego ubrania i robi się gorsze przedarcie” – Mk 2, 21). Oznacza ono naszywanie, przyszywanie²⁹. Obraz łąty z surowego sukna i przyszycie jej do starego ubrania, podobnie, jak wlanie młodego wina do starych bukłaków, stanowi według Jezusa konieczność duchowej odnowy człowieka, w którego wnętrzu ma wejść nowe życie Ewangelii.
- 13) **ἐπισυντρέχω**. Termin ten można spotkać w Ewangelii św. Marka jeden raz³⁰: „ιδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ· τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν” („A Jezus widząc, że tłum się zbiega, rozkazał surowo duchowi nieczystemu: Duchu niemy i głuchy, rozkazuję ci, wyjdź z niego i nie wchodź więcej w niego” – Mk 9, 25). Rozumiemy to słowo jako zbieganie się tłumowi³¹. Uzdrawienie epileptyka zawiera także badany tu wyraz, który mówi o gromadzeniu się zbiorowiska ludzi. Wyraźnie tu widać, że Jezus nie ma zamiaru czynić żadnego cudu dla podziwu tłumowi.
- 14) **ἐφφαθά**. Słowo to występuje jeden raz³²: „καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν καὶ λέγει αὐτῷ· Εφφαθα, ὃ ἐστιν διανοίχθητι” (a spojrzawszy w niebo, westchnął i rzekł do niego: Effatha, to znaczy: Otwórz się – Mk 7, 34). Jest to przytoczone słowo ara-

²⁷ Por. EWNT, b. II, k. 23; WNT, k. 549; WSGPNT, s. 208.

²⁸ Por. KNT, s. 668.

²⁹ Por. EWNT, b. II, k. 83; WNT, k. 589; WSGPNT, s. 224.

³⁰ Por. KNT, s. 673.

³¹ Por. EWNT, b. II, k. 102; WNT, k. 597; WSGPNT, s. 226.

³² Por. KNT, s. 743.

mejskie i tłumaczone od razu przez samego Ewangelistę Marka na grecki: otworzyć się³³. Opisany tutaj znak Jezusa znów posiada cechy skromności, gdyż Chrystus bierze głuchoniemego na bok, osobno od tłumu, wykonuje gest i wypowiada właśnie aramejskie określenie: „Effatha”.

- 15) **θαμβέω**. Termin ten pojawia się trzykrotnie³⁴: „καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαντες ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας τί ἐστὶν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ κατ’ ἐξουσίαν· καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ” („A wszyscy się **zdumiali**, tak że jeden drugiego pytał: Co to jest? Nowa jakaś nauka z mocą. Nawet duchom nieczystym rozkazuje i są Mu posłuszne” – Mk 1, 27); „²⁴ οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν... ³² Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν” („²⁴ Uczniowie **zdumiali** się na Jego słowa, lecz Jezus powtórnie rzekł im: Dzieci, jakże trudno wejść do królestwa Bożego tym, którzy w dostatkach pokładają ufność... ³² A kiedy byli w drodze, zdążając do Jerozolimy, Jezus wyprzedzał ich, tak że się **dziwili**; ci zaś, którzy szli za Nim, byli strwożeni. Wziął znowu Dwunastu i zaczął mówić im o tym, co miało Go spotkać” – Mk 10, 24. 32). Wyraz ten tłumaczony jest jako być zdumionym, zdumiewać się, dziwić się³⁵. Pierwsze wystąpienie obrazuje zdumienie ludzi, uczestniczących w uzdrowieniu opętanego w synagodze w Kafarnaum (Mk 1, 23–28). Pozostałe dwa wiążą się z obrazem niebezpieczeństwa przywiązania człowieka do bogactw (Mk 10, 23–27) oraz z ostatnią – trzecią zapowiedzią męki i zmartwychwstania (Mk 10, 32–40). Uczniowie zdumiewają się faktem, że bogatym trudno jest wejść do Królestwa Bożego, oraz dziwnym pospiechem podróży Jezusa, zdążającego do Jerozolimy.

³³ Por. EWNT, b. II, k. 233; WNT, k. 654; WSGPNT, s. 248.

³⁴ Por. KNT, s. 801.

³⁵ Por. EWNT, b. II, k. 317–319; WNT, k. 693; WSGPNT, s. 265.

- 16) **καταβαρύνω**. Słowo występuje jeden raz³⁶: „καὶ πάλιν ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν αὐτῷ” („Gdy wrócił, zastał ich śpiących, gdyż oczy ich były **snem zmorzone**, i nie wiedzieli, co Mu odpowiedzieć” – Mk 14, 40). Jest to Markowy wyraz oznaczający bycie ciężkim, obciążonym, ociążałym³⁷. W czasie modlitwy i trwogi konania w Getsemani (Mk 14, 32–42), Jezus zastaje uczniów śpiącymi, ponieważ ich oczy były senne, nie chcieli pokonać zmęczenia i ociążałości własnych powiek.
- 17) **καταδιώκω**. Termin ten występuje u Marka jeden raz³⁸: „καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σίμων καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ” („**Pospieszył** za Nim Szymon z towarzyszami” – Mk 1, 36). Słowo to tłumaczymy jako szukać, poszukiwać kogoś³⁹. Szymon i towarzysze udają się za Jezusem, który nad ranem, gdy jeszcze było ciemno, udał się na miejsce pustynne i tam modlił się (Mk 1, 35). Po tej modlitwie Chrystus odchodzi z okolic Kafarnaum, aby przemierzać inne miejscowości i głosić Dobrą Nowinę o Królestwie.
- 18) **κατακόπτω**. Wyraz ten możemy spotkać jeden raz⁴⁰: „καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις” („Wciąż dniem i nocą krzyczał, **tłukł się** kamieniami w grobach i po górach” – Mk 5, 5). Tłumaczenie tego słowa oddaje się przez: rozbijać, tłuc, bić⁴¹. Uzdrowienie tego człowieka wywołuje interesującą reakcję jego współmieszkańców, którzy proszą Jezusa, aby odszedł z ich granic (Mk 5, 17). Chrystus czyni według ich woli – wsiada do łodzi i odpływa, dając jednak nakaz uzdrowionemu, aby głosił wszystko, co mu Jezus uczynił (w. 19n).
- 19) **κατευλογέω**. Słowo to pojawia się jeden raz⁴²: „καὶ ἐναγκαλιόμενος αὐτὰ κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτά” („I biorąc je

³⁶ Por. KNT, s. 1002.

³⁷ Por. EWNT, b. II, k. 630; WNT, k. 808; WSGPNT, s. 321.

³⁸ Por. KNT, s. 1004.

³⁹ Por. EWNT, b. II, k. 635; WNT, k. 811; WSGPNT, s. 322.

⁴⁰ Por. KNT, s. 1007.

⁴¹ Por. EWNT, b. II, k. 639; WNT, k. 814; WSGPNT, s. 323.

⁴² Por. KNT, s. 1020.

w objęcia, kładł na nie ręce i **błogosławił** je” – Mk 10, 16). Wyraz ten oznacza błogosławienie kogoś⁴³. Perykopa o postawie Jezusa wobec dzieci przybliży Jego gest błogosławieństwa dla nich.

- 20) **κεφαλίω**. Termin ten występuje jeden raz⁴⁴: „καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κάκεινον ἐκεφαλίωσαν καὶ ἠτίμασαν” („Wtedy posłał do nich drugiego służy; lecz i tego **zranili w głowę** i znieważyli” – Mk 12, 4). Słowo to oznacza zranienie kogoś w głowę, obicie czyjejs głowy⁴⁵. Czynność zranienia głowy posłańca zapisana jest przez Marka w opowiadaniu o przewrotnych rolnikach (Mk 12, 1–12), którzy przesładują wysłańców właściciela winnicy, oraz zabijają jego jedynego syna (w. 6).
- 21) **κουμ**. Aramejski wyraz, występujący jeden raz⁴⁶: „καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ· ταλιθα κουμ, ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον· τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε” („Ująwszy dziewczynkę za rękę, rzekł do niej: Talitha **kum**, to znaczy: Dziewczynko, mówię ci, wstań” – Mk 5, 41). Termin ten hagiograf tłumaczy od razu dla czytelników, mówiąc, że chodzi tutaj o powstanie, podniesienie się. Rozumiemy to słowo jako imperatyw: wstań⁴⁷.
- 22) **κυλίω**. Słowo to występuje w Ewangelii św. Marka jeden raz⁴⁸: „καὶ ἦνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν τὸ πνεῦμα εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων” („I przywiedli go do Niego. Na widok Jezusa duch zaraz począł szarpać chłopca, tak że upadł na ziemię i **tarzał się** z pianą na ustach” – Mk 9, 20). Termin ten znaczy tyle, co tarzać się, toczyć się, pełzać⁴⁹. Powtórnie spotykamy się z perykopą mówiącą o uzdrowieniu epileptyka. Tutaj św. Marek używa szeregu swoich własnych określeń.
- 23) **μηκύνω**. Wyraz ten możemy spotkać jeden raz⁵⁰: „καὶ καθέυθη καὶ ἐγειρήται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνηται

⁴³ Por. EWNT, b. II, k. 669; WNT, k. 835; WSGPNT, s. 331.

⁴⁴ Por. KNT, s. 1032.

⁴⁵ Por. EWNT, b. II, k. 708; WNT, k. 851; WSGPNT, s. 336.

⁴⁶ Por. KNT, s. 1057.

⁴⁷ Por. EWNT, b. II, k. 773; WNT, k. 884; WSGPNT, s. 346.

⁴⁸ Por. KNT, s. 1072.

⁴⁹ Por. EWNT, b. II, k. 809; WNT, k. 904; WSGPNT, s. 351.

⁵⁰ Por. KNT, s. 1261.

ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός” („Czy śpi, czy czuwa, we dnie i w nocy nasienie kiełkuje i **rośnie**, on sam nie wie jak” – Mk 4, 27). Termin ten oznacza stawanie się długim, rośnięcie⁵¹. Ewangelista Marek zapisał kilka Jezusowych przypowieści o Królestwie Bożym (Mk 4, 1–34), wśród których jedna mówi o mocy zasiewu, który rozrasta się mocą wewnętrznego dynamizmu życia.

- 24) **μυρίζω**. Termin ten występuje jeden raz⁵²: „ὁ ἔσχεν ἐποίησεν προέλαβεν μυρίσαι τὸ σῶμά μου εἰς τὸν ἐνταφιασμόν” („Ona uczyniła, co mogła; już naprzód **namaściła** moje ciało na pogrzeb” – Mk 14, 8). Słowo tu zapisane oznacza nacierać maścią, namaszczać⁵³. Namaszczenie w Betanii (Mk 14, 3–9) zawiera barwny obraz pozytywnej oceny Jezusa, który chwali kobietę za namaszczenie jego głowy drogocennym olejkiem.
- 25) **περιτρέχω**. Wyraz ten pojawia się jeden raz⁵⁴: „περιέδραμον ὄλην τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν ὅπου ἤκουον ὅτι ἐστίν” („Ludzie **biegali** po całej owej okolicy i zaczęli znosić na noszach chorych, tam gdzie, jak słyszeli, przebywa” – Mk 6, 55). Słowo to oznacza biegać dookoła, obiegać coś⁵⁵. Przybycie Jezusa do ziemi Genezaret owocuje postawą tłumu, który biegł po całej okolicy, aby umożliwić spotkanie chorych oraz dręczonych przez złe duchy z Chrystusem.
- 26) **προμεριμνάω**. Termin ten występuje jeden raz⁵⁶: „καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὁ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον” („A gdy was poprowadzą, żeby was wydać, **nie martwcie się** przedtem, co macie mówić; ale mówcie to, co wam w owej chwili będzie dane. Bo nie wy będziecie mówić, ale Duch Świąty” – Mk 13, 11). Rozumiany jest jako martwić się zawczasu, trapić się przed czasem⁵⁷. Zapowiedź prze-

⁵¹ Por. EWNT, b. II, k. 1043; WNT, k. 1026; WSGPNT, s. 398.

⁵² Por. KNT, s. 1280.

⁵³ Por. EWNT, b. II, k. 1097; WNT, k. 1047; WSGPNT, s. 404.

⁵⁴ Por. KNT, s. 1518.

⁵⁵ Por. EWNT, b. III, k. 189; WNT, k. 1295; WSGPNT, s. 490.

⁵⁶ Por. KNT, s. 1630.

⁵⁷ Por. EWNT, b. III, k. 382; WNT, k. 1405; WSGPNT, s. 525.

śladowania uczniów (Mk 13, 9–13) łączy Jezus z gwarancją obecności Ducha Świętego, który odpowiednio udoskonali ich jako świadków Ewangelii.

- 27) **προσορμίζω**. Wyraz ten pojawia się jeden raz⁵⁸: „Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρὲτ καὶ προσορμίσθησαν” („Gdy się przeprawili, przypłynęli do ziemi Genezaret i **przybili do brzegu**” – Mk 6, 53). Oznacza on przybicie do brzegu, wpłynięcie do przystani czy zakotwiczenie statku⁵⁹. Uzdrawienia w Genezaret (Mk 6, 53–56) zawierają Markowy termin opisujący czynność przycumowania łodzi, w której płynął Jezus przy brzegu Jeziora Galilejskiego.
- 28) **προσπορεύομαι**. Termin ten można znaleźć u Marka jeden raz⁶⁰: „Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου λέγοντες αὐτῷ· διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὁ ἐὰν αἰτήσωμέν σε ποιήσης ἡμῖν” („Wtedy **zblżyli się** do Niego synowie Zebedeusza, Jakub i Jan, i rzekli: Nauczycielu, chcemy, żebyś nam uczynił to, o co Cię poprosimy” – Mk 10, 35). Słowo to określa czynność przybliżenia się, podchodzenia, zbliżania się⁶¹. Opowiadanie o synach Zebedeusza (Mk 10, 35–40), ukazuje ich prośbę o zasiadanie w Jezusowym królestwie po Jego prawej i lewej stronie (w. 37). Chrystus jednak zwraca uwagę na konieczność cierpienia dla osiągnięcia wiekiustego szczęścia.
- 29) **συμρνίζω**. Wyraz ten pojawia się jeden raz⁶²: „καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἐσυμρμισμένον οἶνον· ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν” („Tam dawali Mu wino **zaprawione mirrą**, lecz On nie przyjął” – Mk 15, 23). Słowo to rozumiemy jako zaprawiać, przyprawiać mirrą⁶³. Markowy obraz ukrzyżowania (Mk 15, 23–28) jest najbardziej związłym i naj-

⁵⁸ Por. KNT, s. 1643.

⁵⁹ Por. EWNT, b. III, k. 424; WNT, k. 1423; WSGPNT, s. 533.

⁶⁰ Por. KNT, s. 1644.

⁶¹ Por. EWNT, b. III, k. 425; WNT, k. 1424; WSGPNT, s. 533.

⁶² Por. KNT, s. 1710.

⁶³ Por. EWNT, b. III, k. 614; WNT, k. 1503; WSGPNT, s. 559.

- starszym spośród wszystkich Ewangelii⁶⁴. Hagiograf mówi tutaj o odmówieniu przez Jezusa spożycia wina zmieszanego z mirrą.
- 30) **στίλβω**. Słowo to występuje u Marka jeden raz⁶⁵: „καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι” („Jego odzienie stało się **lśniaco** białe tak, jak żaden folusznik na ziemi wybielić nie zdoła” – Mk 9, 3). Termin ten tłumaczymy jako błyszczeć, jaśnieć, świecić, lśnić⁶⁶. Przemienienie Jezusa (Mk 9, 3–8) opisuje Ewangelista kreśląc obraz połykującej światłością Jego szaty.
- 31) **συλλυπέομαι**. Wyraz ten pojawia się jeden raz⁶⁷: „καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ’ ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν λέγει τῷ ἀνθρώπῳ· ἔκτεινον τὴν χεῖρα. καὶ ἐξέτεινεν καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ” („Wtedy spojrzawszy wkoło po wszystkich z gniewem, **zasmucony** z powodu zatwardziałości ich serca, rzekł do człowieka: Wyciągnij rękę! Wyciągnął, i ręka jego stała się znów zdrowa” – Mk 3, 5). Określenie to rozumiemy jako bycie zasmuconym, zmartwionym⁶⁸. Opis uzdrowienia w szabat (Mk 3, 1–6) zawiera obraz zasmucenia Jezusa, które jest spowodowane zatwardziałością serc ludzi.
- 32) **συνθλίβω**. Słowo to pojawia się u Marka dwukrotnie⁶⁹: „²⁴ καὶ ἀπῆλθεν μετ’ αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς καὶ συνέθλιβον αὐτόν... ³¹ καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε καὶ λέγεις· τίς μου ἦψατο” („²⁴ Poszedł więc z nim, a wielki tłum szedł za Nim i zewsząd na Niego **napierał**... ³¹ Odpowiedzieli Mu uczniowie: Widzisz, że tłum zewsząd Cię ściska, a pytasz: Kto się Mnie dotknął” – Mk 5, 24. 31). Termin ten oznacza ściskać, napierać razem, pchać się na kogoś⁷⁰.

⁶⁴ Por. F. Sieg, *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka, Część 4: (Mk 14–16)*, Pelplin 2008, s. 185.

⁶⁵ Por. KNT, s. 1725.

⁶⁶ Por. EWNT, b. III, k. 663; WNT, k. 1522; WSGPNT, s. 565.

⁶⁷ Por. KNT, s. 1736.

⁶⁸ Por. EWNT, b. III, k. 683; WNT, k. 1539; WSGPNT, s. 574.

⁶⁹ Por. KNT, s. 1752.

⁷⁰ Por. EWNT, b. III, k. 734; WNT, k. 1564; WSGPNT, s. 585.

Możemy to rozumieć jako bezpośredni kontakt z osobą Jezusa, Który z powodu wielkiej liczby ludzi, ściskany jest z każdej strony.

- 33) **τριζω**. Z wyrazem tym możemy się spotkać w Ewangelii Markowej jeden raz⁷¹: „καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν καταλάβῃ ρήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπα τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν” („Ten, gdziekolwiek go chwyci, rzuca nim, a on wtedy się pieni, **zgrzyta** zębami i drętwieje. Powiedziałem Twoim uczniom, żeby go wyrzucili, ale nie mogli” – Mk 9, 18). Termin ten oznacza zgrzytanie zębami⁷². Opowiadanie o uzdrowieniu epileptyka (Mk 9, 14–29) mówi o fakcie zgrzytania zębami przez tego chorego człowieka.

Spośród 33 przedstawionych powyżej czasowników, najczęściej występuje termin: ἐκθαμβέω, który pojawia się aż czterokrotnie. Trzy razy możemy odszukać słowo: θαμβέω. Wyrazy: ἀφρίζω, ἐναγκαλιζομαι i συνθλίβω występują w Markowej Ewangelii dwukrotnie. Pozostałe zapisane są przez naszego hagiografa jako hapaxlegomena.

Pora przejść do kolejnej części mowy, która występuje w terminologii własnej św. Marka, a którą jest rzeczownik.

2. Rzeczownik (*nomen substantivum*)

Drugą, pod względem ilości występowania, grupą terminów własnych dla Marka są rzeczowniki, których jest 24 (łącznie 29). Prezentuje je poniższa tabela:

Tabela II: rzeczownik

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	ἀλεκτοροφωνία	s	217	1	13, 35	0
2	ἀμφόδον	s	297	1	11, 4	2
3	γναφεύς	s	1095	1	9, 3	3
4	θυγάτριον	s	2343	2	5, 23; 7, 25	0
5	κατοίκησις	s	2706	1	5, 3	8
6	κεντριών	s	2735	3	15, 39. 44. 45	0

⁷¹ Por. KNT, s. 1807.

⁷² Por. EWNT, b. III, k. 885; WNT, k. 1634; WSGPNT, s. 611.

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
7	κωμόπολις	s	2945	1	1, 38	0
8	ξέστης	s	3432	1	7, 4	0
9	πρασιά	s	4081	2	6, 40. 40	1
10	προαύλιον	s	4103	1	14, 68	0
11	προσάββατον	s	4162	1	15, 42	2
12	προσκεφάλαιον	s	4189	1	4, 38	2
13	πυγμή	s	4279	1	7, 3	2
14	σκώληξ	s	4501	1	9, 48	18
15	σπεκουλάτωρ	s	4523	1	6, 27	0
16	στασιαστής	s	4546	1	15, 7	0
17	στιβάς	s	4575	1	11, 8	0
18	συνπόσιον	s	4683	2	6, 39. 39	7
19	σύσσημον	s	4788	1	14, 44	5
20	ταλιθά	s	4842	1	5, 41	0
21	τρυμαλιά	s	4990	1	10, 25	6
22	ὑπερηφανία	s	5061	1	7, 22	48
23	ὑπολήγιον	s	5097	1	12, 1	4
24	χαλκίον	s	5290	1	7, 4	1

- 1) **ἀλεκτοροφωνία**, ἥ; -ας. Z wyrazem tym możemy się spotkać w Ewangelii Markowej jeden raz⁷³: „γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ἢ ὄψῃ ἢ μεσονύκτιον ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωί” („Czuwajcie więc, bo nie wiecie, kiedy pan domu przyjdzie: z wieczora czy o północy, czy o **pianiu kogutów**, czy rankiem” – Mk 13, 35). Termin ten oznacza czas piania koguta⁷⁴. Pora przyścia Pana jest całkowicie nieokreślona, dlatego uczniowie muszą zawsze pozostawać w pełnej gotowości (Mk 13, 33–37).
- 2) **ἀμφόδον**, τό; -ου. Termin ten pojawia się jeden raz⁷⁵: „καὶ ἀπῆλθον καὶ εὔρον πῶλον δεδεμένον πρὸς θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου καὶ λούουσιν αὐτόν” („Poszli i znaleźli osła przywiązane do drzwi z zewnątrz, **na ulicy**. Odwiązali je” – Mk 11, 4). Słowo to oznacza ulicę, otwartą na ulicę przestrzeń⁷⁶. Uroczysty wjazd Jezusa do Jerozo-

⁷³ Por. KNT, s. 83.

⁷⁴ Por. EWNT, b. I, k. 138; WNT, k. 69; WSGPNT, s. 21.

⁷⁵ Por. KNT, s. 110.

⁷⁶ Por. EWNT, b. I, k. 138; WNT, k. 69; WSGPNT, s. 21.

- limy (Mk 11, 1–11) zawiera scenę odwiązania osłęcia i przyprowadzenia go do Pana. Rodzajnik tutaj zastosowany może sugerować, że wiadomo o jaką konkretnie ulicę może Jezusowi chodzić.
- 3) **γναφεύς, ό; -εώς.** Wyraz ten występuje u Marka jeden raz⁷⁷: „καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν, οἷα γναφεύς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι” (Jego odzienie stało się lśniąco białe tak, jak żaden folusznik na ziemi wybielić nie zdoła – Mk 9, 3). Rozumiemy go jako greplarza, zgrzeblarza, folusznika czy pilśniarza⁷⁸. Obraz przemienienia Jezusa na górze, przybliżony jest przez hagiografa także poprzez przywołanie fachowca, który zajmował się czynnością wybielania płótna.
- 4) **θυγάτριον, τό; -ου.** Termin ten pojawia się dwukrotnie⁷⁹: „καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν πολλὰ λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς τὰς χεῖρας αὐτῆ ἵνα σωθῆ καὶ ζῆσῃ” („Moja córeczka dogorywa, przyjdź i połóż na nią ręce, aby ocalała i żyła” – Mk 5, 23) oraz „ἀλλ’ εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ” („Wnet bowiem usłyszała o Nim kobieta, której córeczka była opętana przez ducha nieczystego. Przyszła, upadła Mu do nóg” – Mk 7, 25). Słowo to tłumaczymy jako córeczkę⁸⁰. Postawa zawierzenia Jaira (Mk 5, 21–43) oraz Syrofenicjanki (Mk 7, 24–30) sprawiają znak ze strony Jezusa w postaci uzdrowienia ich ukochanych córeczek.
- 5) **κατοίκησις, ἡ; -εως.** Słowo to pojawia się jeden raz⁸¹: „ὅς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν, καὶ οὐδὲ ἀλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δεῖσαι” („Mieszkał on stale w grobach i nawet łańcuchem nie mógł go już nikt związać” – Mk 5, 3). Wyraz ten oznacza miejsce zamieszkiwania⁸². Rozdział piąty w początkowej swej sekcji mówi o uzdrowieniu opętanego w kraju Gerazeńczyków (Mk 5, 1), którego ‘domem’ były grobowce.

⁷⁷ Por. KNT, s. 335.

⁷⁸ Por. EWNT, b. I, k. 615; WNT, k. 323; WSGPNT, s. 112.

⁷⁹ Por. KNT, s. 859.

⁸⁰ Por. EWNT, b. II, k. 394; WNT, k. 721; WSGPNT, s. 284.

⁸¹ Por. KNT, s. 1023.

⁸² Por. EWNT, b. II, k. 676; WNT, k. 839; WSGPNT, s. 332–333.

- 6) **κεντυρίων**, ό; -ωνος. Występuje w Ewangelii św. Marka trzykrotnie⁸³: „³⁹ ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν εἶπεν· ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος υἱὸς θεοῦ ἦν... ⁴⁴ ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανεν. ⁴⁵ καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ πτῶμα τῷ Ἰωσήφ” („³⁹ **Setnik** zaś, który stał naprzeciw, widząc, że w ten sposób oddał ducha, rzekł: Prawdziwie, ten człowiek był Synem Bożym... ⁴⁴ Piłat zdziwił się, że już skonał. Kazał przywołać **setnika** i pytał go, czy już dawno umarł. ⁴⁵ Upewniony przez **setnika**, podarował ciało Józefowi” – Mk 15, 39. 44. 45). Słowo to określa urzędnika rzymskiego – setnika⁸⁴. Wyraz ten transliterowany jest tutaj z łaciny (*centurion*) na grekę (κεντυρίων). Setnik tutaj występujący ma ważną funkcję narracyjną. Stwierdza on, że Jezus był Synem Bożym (por. Mk 1, 1), oraz daje autorytatywne świadectwo Chrystusowej śmierci na krzyżu. Dzięki jego zapewnieniu Józef może zabrać ciało Mistrza i je pogrzebać.
- 7) **κωμόπολις**, ἡ; -εως. Wyraz ten możemy spotkać u Marka jeden raz⁸⁵: „καὶ λέγει αὐτοῖς· ἄγωμεν ἀλλαγῆ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον” („Lecz On rzekł do nich: Pójdźmy gdzie indziej, do sąsiednich **miejsco-wości**, abym i tam mógł nauczać, bo na to wyszedłem” – Mk 1, 38). Ten termin własny opisuje sąsiednie miejscowości, które mają cechy wsi i miasta⁸⁶. Jezus, według zamysłu św. Marka, nie jest związany z jednym miejscem głoszenia Królestwa Bożego, ale pragnie ewangelizować ludzi z sąsiedztwa.
- 8) **ξεστῆς**, ό; -ου. Termin ten występuje jeden raz⁸⁷: „καὶ ἀπ’ ἀγορᾶς ἐὰν μὴ βαπτίσωνται οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων [καὶ κλινῶν]” („I gdy wrócą z rynku, nie jedzą, doróki się nie obmyją. Jest jeszcze wiele innych zwyczajów, które przejęli

⁸³ Por. KNT, s. 1028.

⁸⁴ Por. EWNT, b. II, k. 698–699; WNT, k. 847; WSGPNT, s. 335.

⁸⁵ Por. KNT, s. 1092.

⁸⁶ Por. EWNT, b. II, k. 825; WNT, k. 913; WSGPNT, s. 354.

⁸⁷ Por. KNT, s. 1313.

i których przestrzegają, jak obmywanie kubków, **dzbanków**, naczyń miedzianych” – Mk 7, 4). Wyraz ten oznacza przede wszystkim miarę płynów kwartę (ok. 0,5 litra). Tutaj jednak idzie zasadniczo o naczynie, dzban, garnek⁸⁸. W Mk 7, 1–13 zapisana jest polemika Jezusa z Faryzeuszami i uczonymi w Piśmie na temat zachowywania tradycji. Jezus broni przykazań Bożych, oni zaś tradycji wymyślonych i przekazywanych przez ludzi.

- 9) **πρασιά**, ἡ; -ᾶς. Słowo to pojawia się w jednym wersie dwukrotnie⁸⁹: „καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ κατὰ ἑκατὸν καὶ κατὰ πεντήκοντα” („I rozłożyli się, **gromada przy gromadzie**, po stu i po pięćdziesięciu” – Mk 6, 40. 40). Tłumaczy się go jako ‘grupami’, grupa za grupą⁹⁰. W szóstym rozdziale Marek opowiada o pierwszym rozmnożeniu chleba dla pięciu tysięcy mężczyzn (πεντακισχίλιοι ἄνδρες – Mk 6, 44)⁹¹.
- 10) **προαύλιον**, τό; -ου. Wyraz ten występuje u Marka jeden raz⁹²: „ὁ δὲ ἡρνήσατο λέγων· οὐτε οἶδα οὔτε ἐπίσταμαι σὺ τί λέγεις, καὶ ἐξήλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν” („Lecz on zaprzeczył temu, mówiąc: «Nie wiem i nie rozumiem, co mówisz». I wyszedł na zewnątrz do **przedsionka**, a kogut zapiał” – Mk 14, 68). Rozumiany jest on jako pomieszczenie przed wejściem do domu, przedsionek⁹³. Interesujące jest, że opowiadanie Marka o zaparciu się Piotra (Mk 14, 66–72) zawiera dwa głosy koguta, w przypadku Mateusza (Mt 26, 74), Łukasza (Łk 22, 60) i Jana (J 18, 27) jest mowa o jednokrotnym pianiu.
- 11) **προσάββατον**, τό; -ου. Termin ten można znaleźć u Marka jeden raz⁹⁴: „Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ ἡ ἔστιν προσάββατον” („Pod wieczór już, ponieważ było **Przygotowanie**, czyli dzień przed szabatem” – Mk 15, 42). Słowo to oznacza

⁸⁸ Por. EWNT, b. II, k. 1191; WNT, k. 1085; WSGPNT, s. 415.

⁸⁹ Por. KNT, s. 1618.

⁹⁰ Por. EWNT, b. III, k. 349; WNT, k. 1385; WSGPNT, s. 519.

⁹¹ O drugim rozmnożeniu chleba jest mowa w Mk 8, 1–9.

⁹² Por. KNT, s. 1625.

⁹³ Por. EWNT, b. III, k. 365; WNT, k. 1393; WSGPNT, s. 521.

⁹⁴ Por. KNT, s. 1631.

przeddzień szabatu, wigilię szabatu, piątek⁹⁵. Po śmierci Jezusa na krzyżu, Józef z Arymatei udał się do Piłata z prośbą o ciało Jezusa. Mk 15, 42–47 opowiada o Jezusowym pogrzebie, który miał miejsce w piątek (προσάββατον).

- 12) **προσκεφάλαιον**, τό; -ου. Słowo to pojawia się jeden raz⁹⁶: „καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα” („On zaś spał w tyle łodzi na **wezgłowi**u. Zbudzili Go i powiedzieli do Niego: Nauczycielu, nic Cię to nie obchodzi, że ginimy?” – Mk 4, 38). Rozumiane jest ono jako wezgłowie, podgłówek⁹⁷. Opowiadanie o uciszeniu burzy na jeziorze (Mk 4, 35–41) zawiera także i ten szczegół Markowy, gdzie jest opisane dokładne miejsce snu Jezusa w łodzi.
- 13) **πυγμῆ**, ἡ; -ῆς. Wyraz ten występuje u Marka jednokrotnie⁹⁸: „οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῆ νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων” („Faryzeusze bowiem, i w ogóle Żydzi, trzymając się tradycji starszych, nie jedzą, jeśli sobie rąk nie obmyją, rozluźniając **pięść**” – Mk 7, 3). Rozumiany jest jako obmycie pięścią, sens jest tu niejasny, być może chodzi o jakiś sposób obmycia z nieczystości legalnej⁹⁹. Spór o tradycję (Mk 7, 1–13) zawiera interesujący obraz zachowywania przepisów żydowskich, wśród których jest także i taki, który nakazuje obmycie „pięścią”.
- 14) **σκώληξ**, ὁ; -ηκος. Termin ten można spotkać w Markowej Ewangelii jeden raz¹⁰⁰: „ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται” („gdzie **robak** ich nie umiera i ogień nie gaśnie” – Mk 9, 48). Oznacza on robaka¹⁰¹. Pouczenie Jezusa o niebezpieczeństwie zgorzenia (Mk 9, 42–49) używa obrazu ognia i roba-

⁹⁵ Por. EWNT, b. III, k. 388; WNT, k. 1410; WSGPNT, s. 528.

⁹⁶ Por. KNT, s. 1640.

⁹⁷ Por. EWNT, b. III, k. 416; WNT, k. 1419; WSGPNT, s. 831.

⁹⁸ Por. KNT, s. 1663.

⁹⁹ Por. EWNT, b. III, k. 473; WNT, k. 1444; WSGPNT, s. 540.

¹⁰⁰ Por. KNT, s. 1709–1710.

¹⁰¹ Por. EWNT, b. III, k. 613; ThWNT, b. VII, s. 452–456; WSGPNT, s. 559.

ków, które przesładują wszystkich, którzy dopuścili się zepsucia moralnego człowieka.

- 15) **σπεκουλάτωρ**, ό; -ορος. Słowo to występuje jeden raz¹⁰²: „καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ” („Zaraz też król posłał kata i polecił przynieść głowę Jana. Ten poszedł, ściał go w więzieniu” – Mk 6, 27). Oznacza gońca, wykonawcę wyroków, kata¹⁰³. Jest transkrypcją łacińskiego słowa *speculator*. Marek stosuje to słowo w opowiadaniu o męczeńskiej śmierci Jana Chrzciciela (Mk 6, 17–29).
- 16) **στασιαστής**, ό; -οῦ. Termin ten można znaleźć jeden raz¹⁰⁴: „ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραβᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδεμένος οἴτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν” („A był tam jeden, zwany Barabaszem, uwięziony z **buntownikami**, którzy w rozruchu popełnili zabójstwo” – Mk 15, 7). Tłumaczony jest jako buntownik, rebeliant¹⁰⁵. Barabasz, który należał do grona buntowników i zbrodniarzy uzyskał u ludu ulaskawienie, natomiast Jezus został przez swój naród odrzucony i skazany na krzyżową śmierć (Mk 15, 6–15).
- 17) **στιβάς**, ή; -άδος. Wyraz pojawiający się u Marka jeden raz¹⁰⁶: „καὶ πολλοὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στιβάδας κόψαντες ἐκ τῶν ἀγρῶν” („Wielu zaś słało swe płaszcze na drodze, a inni **gałązki** ścięte na polach” – Mk 11, 8). Rozumiany jest jako liść, gałązka liściasta, podściółka – mata z liści¹⁰⁷. Uroczysty wjazd Jezusa do Jerozolimy (Mk 11, 1–11) mówi o fakcie zrywania gałązek polnych, które ludzie następnie ślali przed przemierzającym się Panem.
- 18) **συμπόσιον**, τό; -ου. Słowo to występuje w tym samym wersecie dwukrotnie¹⁰⁸: „καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλίνειν πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ” („Wtedy polecił im wszystkim

¹⁰² Por. KNT, s. 1715.

¹⁰³ Por. EWNT, b. III, k. 629; WNT, k. 1508; WSGPNT, s. 561.

¹⁰⁴ Por. KNT, s. 1719.

¹⁰⁵ Por. EWNT, b. III, k. 638; WNT, k. 1514; WSGPNT, s. 562.

¹⁰⁶ Por. KNT, s. 1725.

¹⁰⁷ Por. EWNT, b. III, k. 661; WNT, k. 1522; WSGPNT, s. 565.

¹⁰⁸ Por. KNT, s. 1740.

usiąść **gromadami** na zielonej trawie” – Mk 6, 39). Tłumaczenie tego terminu oddaje się, jako biesiada, bankiet, wspólny posiłek, grupa za grupą¹⁰⁹. Opowiadanie o pierwszym cudownym rozmnożeniu chleba (Mk 6, 34–44) traktuje o sposobie rozłożenia się tłumu ludzi na zielonej (χλωρῶ), jak to precyzuje tu wyraźnie Marek, trawie.

- 19) **σύσσημον**, τό; -ου. Termin ten występuje u Marka jeden raz¹¹⁰: „δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων· ὃν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπάγετε ἀσφαλῶς” („A zdrajca dał im taki **znak**: Ten, którego pocałuję, to On; chwycicie Go i prowadźcie ostrożnie” – Mk 14, 44). Jest to umówiony znak¹¹¹. Judasz, zdradzając Mistrza, dał żołnierzom ściśle określony znak, aby mogli pojmać, w ten sposób wskazanego, Jezusa.
- 20) **ταλιθά**. Wyraz ten pojawia się jeden raz¹¹²: „καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ· ταλιθα κουμ, ὃ ἐστιν μεθερμηνευόμενον· τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε” („Ująwszy dziewczynkę za rękę, rzekł do niej: **Talitha** kum, to znaczy: Dziewczynko, mówię ci, wstań” – Mk 5, 41). Rozumiemy go, jako określenie dziewczynki¹¹³. Jest to emfaticzna forma słowa aramejskiego, które cytuje Marek w opowiadaniu o uzdrowieniu córki Jaira (Mk 5, 35–43).
- 21) **τρυμαλιά**, ἥ; -ᾶς. Termin ten występuje jeden raz¹¹⁴: „εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ [τῆς] τρυμαλιᾶς [τῆς] ῥαφίδος διελθεῖν ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν” („Łatwiej jest wielbłądowi przejść przez **ucho** igielne, niż bogatemu wejść do królestwa Bożego” – Mk 10, 25). Oznacza dziurę, szparę, ucho igły¹¹⁵. Niebezpieczeństwo przywiązania do bogactw (Mk 10, 23–27), które głosi Chrystus, obrazowane jest arcyciekawym zestawieniem: z jednej strony wielbłąd i ucho igielne, a z drugiej człowiek bogaty i królestwo Boga.

¹⁰⁹ Por. EWNT, b. III, k. 691; WNT, k. 1544; WSGPNT, s. 577.

¹¹⁰ Por. KNT, s. 1756.

¹¹¹ Por. EWNT, b. III, k. 748; WNT, k. 1573; WSGPNT, s. 588.

¹¹² Por. KNT, s. 1769.

¹¹³ Por. EWNT, b. III, k. 796; WNT, k. 1590; WSGPNT, s. 593.

¹¹⁴ Por. KNT, s. 1810.

¹¹⁵ Por. EWNT, b. III, k. 889; WNT, k. 1639; WSGPNT, s. 612.

- 22) ὑπερηφανία, ἥ; -ας. Słowo to u Marka pojawia się jeden raz¹¹⁶: „μοιχεῖαι, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη” („cudzołóstwa, chciwość, przewrotność, podstęp, wyuzdanie, zazdrość, obelgi, **pycha**, głupota” – Mk 7, 22). Jest to wyraz trudny do zrozumienia, może bowiem oznaczać butę, pychę, wyniosłość, hardość¹¹⁷. Jezus, pouczając o prawdziwej nieczystości (Mk 7, 14–23), zwraca uwagę na siedlisko złych aktów człowieka, którym jest ludzkie serce (wnętrze).
- 23) ὑπολήνιον, τό; -ου. Wyraz ten występuje jeden raz¹¹⁸: „Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλεῖν· ἀμπελῶνα ἄνθρωπος ἐφύτευσεν καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὠρυξεν ὑπολήνιον καὶ ὠκοδόμησεν πύργον καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν” („I zaczął im mówić w przypowieściach: Pewien człowiek założył winnicę. Otoczył ją murem, wykopał **tlócznie** i zbudował wieżę. W końcu oddał ją w dzierżawę rolnikom i wyjechał” – Mk 12, 1). Tłumaczy się go jako tlócznia, kadź, cysterna, rynna podstawiona pod tlócznię wina¹¹⁹. W przypowieści o przewrotnych rolnikach (Mk 12, 1–12) Jezus poucza o przeogromnych inwestycjach właściciela prosperującej winnicy, oraz o niewdzięczności jej najemców.
- 24) χαλκίον, τό; -ου. Słowo to występuje w Ewangelii Markowej jeden raz¹²⁰: „καὶ ἀπ’ ἀγορᾶς ἐὰν μὴ βαπτίσωνται οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων [καὶ κλινῶν]” („I gdy wrócą z rynku, nie jedzą, dopóki się nie obmyją. Jest jeszcze wiele innych zwyczajów, które przejęli i których przestrzegają, jak obmywanie kubków, dzbanków, **naczyni miedzianych**” – Mk 7, 4). Oznacza ono miedziane naczynie, kocioł¹²¹. Ludzie, tutaj zobrazowani, posiadają

¹¹⁶ Por. KNT, s. 1837.

¹¹⁷ Por. EWNT, b. III, k. 953; ThWNT, b. VIII, s. 526–530; WNT, k. 1664; WSGPNT, s. 626.

¹¹⁸ Por. KNT, s. 1848.

¹¹⁹ Por. EWNT, b. III, k. 967; ThWNT, b. IV, s. 259–262; WNT, k. 1672; WSGPNT, s. 629.

¹²⁰ Por. KNT, s. 1895.

¹²¹ Por. EWNT, b. III, k. 1085; WNT, k. 1730; WSGPNT, s. 650.

swoje wyuczone zwyczaje, jakimi są umywanie samych siebie po powrocie z rynku oraz narzędzi codziennego użytku.

Najliczniejszym rzeczownikiem własnym dla św. Marka jest: κεντυρίων, który pojawia się trzykrotnie. Dwukrotnie można spotkać wyrazy: θυγάτριον; πρασιά i συμπόσιον. Wszystkie pozostałe wymienione powyżej rzeczowniki są hapaxlegomenami.

Przejdźmy do kolejnej autorskiej części mowy, która występuje w terminologii św. Marka, a którą jest nazwa własna

3. Nazwa własna (*nomen proprium*)

Nazwy własne stanowią trzecią w kolejności występowania grupę terminów. Jest ich w Ewangelii św. Marka 10 (łącznie 14). Prezentuje je poniższa tabela:

Tabela III: nazwa własna

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	Ἀβιαθάρ	o	7	1	2, 26	29
2	Βαρτιμαῖος	o	919	1	10, 46	0
3	Βοανηργές	o	988	1	3, 17	0
4	Δαλμανουθά	o	1140	1	8, 10	0
5	Ελωι	o	1672	2	15, 34. 34	1
6	Ἰδουμαία	o	2378	1	3, 8	54
7	Ἰωσήφ	o	2475	3	6, 3; 15, 40. 47	0
8	Σαλώμη	o	4380	2	15, 40; 16, 1	0
9	Συροφοινίκισσα	o	4785	1	7, 26	0
10	Τιμαῖος	o	4919	1	10, 46	0

- 1) **Ἀβιαθάρ**, ó. Imię tego arcykapłana występuje u Marka jeden raz¹²²: „πῶς εἰσηλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιαθάρ ἀρχιερέως καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν” („Jak wszedł do domu Bożego za **Abiatarą**, najwyższego kapłana, i jadł chleby pokładne, które tylko kapłanom jeść wolno; i dał również swoim towarzyszom” – Mk 2, 26). Był on sy-

¹²² Por. KNT, s. 1.

nem Achimelecha, a w cytowanym przez Marka zdaniu występuje zamiast ojca¹²³. Markowa scena łuskania przez Apostołów kłosów w szabat (Mk 2, 23–28), zawiera słowa Mistrza, który broni postępowania swoich uczniów, odwołując się do zachowania Dawida i jego żołnierzy w czasach ST (1 Sm 21, 2nn).

- 2) **Βαρτιμαῖος**, ó; -ου. Imię to występuje jeden raz¹²⁴: „Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχῶ. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχῶ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτιμαῖος, τυφλὸς προσαίτης, ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν” („Tak przyszli do Jerycha. Gdy wraz z uczniami i sporym tłumem wychodził z Jerycha, niewidomy żebrak, **Bartymeusz**, syn Tymeusza, siedział przy drodze” – Mk 10, 46). Oznacza ono imię pewnego niewidomego człowieka, który żebrał przy drodze w Jerychu¹²⁵. Całe to opowiadanie (Mk 10, 46–52) stanowi ostatni element narracyjny przed uroczystym wjazdem Jezusa do Jerozolimy (Mk 11, 1nn).
- 3) **Βοανηργές**. Określenie to pojawia się u Marka tylko jeden raz¹²⁶: „καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα[τα] βοανηργές, ὃ ἐστὶν υἱοὶ βροντῆς” („dalej Jakuba, syna Zebedeusza, i Jana, brata Jakuba, którym nadał przydomek **Boanerges**, to znaczy synowie gromu” – Mk 3, 17). Hagiograf od razu tłumaczy co ono oznacza. Przydomek Apostołów Jakuba i Jana – synowie gromu¹²⁷. W opowiadaniu Markowym o wyborze Dwunastu (Mk 3, 13–19), spotykamy charakterystyczne określenie dwóch braci: Jana i Jakuba, których Chrystus nazywa ‘synami gromu’.
- 4) **Δαλμανουθά**, ἡ. Ta nazwa miejscowości występuje jeden raz¹²⁸: „Καὶ εὐθὺς ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά” („Zaraz też wszedł z uczniami do łodzi i przybył w okolice **Dalmanuty**” – Mk 8, 10). Dalmanuta to bli-

¹²³ Por. EWNT, b. I, k. 3; WNT, k. 2; WSGPNT, s. 2.

¹²⁴ Por. KNT, s. 268.

¹²⁵ Por. EWNT, b. I, k. 479; WNT, k. 266; WSGPNT, s. 92.

¹²⁶ Por. KNT, s. 288.

¹²⁷ Por. EWNT, b. I, k. 535; WNT, k. 285; WSGPNT, s. 98.

¹²⁸ Por. KNT, s. 357.

żej nie znana miejscowość w okolicy Jeziora Genezaret¹²⁹. Opowiadanie Mk 8, 10–13 zawiera interesującą postawę Jezusa, który wysiadłszy z łodzi, nie przystał na oczekiwanie znaku, którego domagali się Faryzeusze, i wsiadł z powrotem na pokład, by odpłynąć na drugą stronę.

- 5) **Ελωι**. To aramejskie określenie Boga występuje u Marka dwukrotnie¹³⁰: „καὶ τῆ ἐνάτῃ ὥρᾳ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ· ελωι ελωι λεμα σαβαχθاني; ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον· ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς τί ἐγκατέλιπές με;” („O godzinie dziewiątej Jezus zawołał donośnym głosem: **Eloi, Eloi**, lema sabachthani, to znaczy: Boże mój, Boże mój, czemuś Mnie opuścił?” – Mk15, 34. 34). Tłumaczymy je jako zwrot: Boże mój¹³¹. To westchnienie Jezusa z krzyża rozumiane jest zasadniczo jako błagalna modlitwa ufności oparta na bazie mesjańskiego Psalmu 22 [21], 2. Tutaj znów hagiograf tłumaczy od razu na grekę wyrażenie aramejskie.
- 6) **Ἰδουμαία**, ἡ; -ας. Wyraz ten pojawia się jeden raz¹³²: „καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολὺ ἀκούοντες ὅσα ἐποίει ἤλθον πρὸς αὐτόν” („z Jeruzolimy, z **Idumei** i Zajordania oraz z okolic Tyru i Sydonu szło do Niego mnóstwo wielkie na wieść o Jego wielkich czynach” – Mk 3, 8). Rozumiemy go jako krainę leżącą na południe od Judei – Idumeę¹³³. Marek wprowadzając do prezentacji Jezusa, jako cudotwórcy i nauczyciela kreśli obraz napływu ludu (Mk 3, 7–12), w którym wymienia szereg krain, z których ludzie wędrowali na spotkanie z Mistrzem.
- 7) **Ἰωσήs**, ὁ; -ῆ lub -ῆτος. Imię to występuje w Ewangelii św. Marka aż trzykrotnie¹³⁴: „οὐκ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ” („Czy nie jest to cieśla, syn Maryi, a brat Jakuba, **Jó-**

¹²⁹ Por. EWNT, b. I, k. 660; WNT, k. 337–338; WSGPNT, s. 117–118.

¹³⁰ Por. KNT, s. 608.

¹³¹ Por. EWNT, b. I, k. 1076–1077; WNT, k. 503; WSGPNT, s. 192.

¹³² Por. KNT, s. 875.

¹³³ Por. EWNT, b. II, k. 425; WNT, k. 734; WSGPNT, s. 288.

¹³⁴ Por. KNT, s. 948.

zefa, Judy i Szymona? Czyż nie żyją tu u nas także Jego siostry? I powątpiewali o Nim” – Mk 6, 3) oraz „⁴⁰Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήτος μήτηρ καὶ Σαλώμη... ⁴⁷ ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰωσήτος ἐθεώρουν ποῦ τέθειται” („⁴⁰ Były tam również niewiasty, które przypatrywały się z daleka, między nimi Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba Mniejszego i **Józefa**, i Salome... ⁴⁷ A Maria Magdalena i Maria, matka **Józefa**, przyglądały się, gdzie Go złożono” – Mk 15, 40. 47). Ewangelista mówi tutaj o krewnym Jezusa (Mk 6, 3) oraz o synu Marii, bracie Jakuba Młodszego (Mk 15, 40. 47), który ma na imię Jozes¹³⁵. Nierozstrzygniętym pozostanie fakt, dlaczego w tekstach paralelnych Mateusza (Mt 13, 55n) i Łukasza (Łk 4, 22) imię to występuje w formie Józef (Ἰωσήφ)? Mateusz, idąc bardziej za wskazaniem Marka, wymienia tu Jakuba, Józefa, Szymona i Judę, natomiast Łukasz tylko samego Józefa.

- 8) **Σαλώμη**, ή; -ης. Imię to pojawia się dwukrotnie¹³⁶: „Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήτος μήτηρ καὶ Σαλώμη” („Były tam również niewiasty, które przypatrywały się z daleka, między nimi Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba Mniejszego i **Józefa**, i **Salome**” – Mk 15, 40) oraz „Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν” („Po upływie szabat u Maria Magdalena, Maria, matka Jakuba, i **Salome** nakupiły wonności, żeby pójść namaścić Jezusa” – Mk 16, 1). Salome – to jedna z kobiet, które były obecne przy śmierci i pogrzebie Jezusa¹³⁷. Marek charakteryzuje stojące w oddali kobiety: Marię Magdalene, Marię, matkę Jakuba Mniejszego i Józefa oraz Salome. One usługiwały Mu i towarzyszyły Jezusowi od Galilei (Mk 15, 40n).

¹³⁵ Por. EWNT, b. II, k. 526–527; WNT, k. 761–762; WSGPNT, s. 303.

¹³⁶ Por. KNT, s. 1683.

¹³⁷ Por. EWNT, b. III, k. 539; WNT, k. 1469; WSGPNT, s. 549.

- 9) **Συροφονίκισσα**, ή; -ης. Określenie to zapisał Marek jeden raz¹³⁸: „ή δὲ θυνη ἦν Ἑλληνίς, Συροφονίκισσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς” („a była to ro-ganka, **Syrofenicjanka** rodem, i prosiła Go, żeby złego ducha wyrzucił z jej córki” – Mk 7, 26). Oznacza ono Syrofenicjankę – mieszkankę Fenicji, należącej do Syrii¹³⁹. Marek opisuje, że w czasie podróży do Jerozolimy, Jezus udał się w okolice Tyru i Sydonu, gdzie spotkanie z wiarą Syrofenicjanki, sprawia dokonanie przez Niego cudu uzdrowienia jej córki.
- 10) **Τιμαῖος**, ὁ; -ου. Imię to występuje jeden raz¹⁴⁰: „Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτιμαῖος, τυφλὸς προσαίτης, ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν” („Tak przyszli do Jerycha. Gdy wraz z uczniami i sporym tłumem wychodził z Jerycha, niewidomy żebrak, Bartymeusz, syn **Tymeusza**, siedział przy drodze” – Mk 10, 46). Oznacza ono Tymeusza¹⁴¹, który jest ojcem Bartymeusza, o którym była mowa wyżej.

Najliczniej w terminologii własnej Marka występuje imię: Ἰωσῆς, które możemy spotkać trzykrotnie. Pod dwa razy zapisał ten Ewangelista: Ελωι oraz Σαλώμη. Pierwsze z nich oznacza wezwanie modlitewne Psalmu 22, w którym autor czule przyzywa Boga – „Boże mój, Boże mój”. Drugie oznacza Salome, która była blisko umierającego Jezusa oraz, wraz z innymi kobietami w dniu zmartwychwstania, udała się z wonnościami do Jego grobu. Pozostałe nazwy własne występują po jednym razie (hapaxlegomena).

Czwartą grupę terminów własnych Ewangelii według św. Marka, pod względem ilości wystąpień, stanowią przysłowki.

¹³⁸ Por. KNT, s. 1756.

¹³⁹ Por. EWNT, b. III, k. 747; WNT, k. 1572; WSGPNT, s. 587.

¹⁴⁰ Por. KNT, s. 1790.

¹⁴¹ Por. EWNT, b. III, k. 8554; WNT, k. 1616; WSGPNT, s. 604.

4. Przysłówek (*adverbium*)

Przysłówki stanowią czwartą z kolei grupę terminów. Jest ich w Ewangelii św. Marka łącznie: 9 i żaden z nich nie występuje więcej niż jeden raz. Prezentuje je poniższa tabela:

Tabela IV: Przysłówek

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	ἀλλαχοῦ	adv	236	1	1, 38	0
2	ἐκπερισσῶς	adv	1587	1	14, 31	0
3	ἐννυχος	adv	1761	1	1, 35	0
4	ἐξάπινα	adv	1808	1	9, 8	14
5	ἐσχάτως	adv	2064	1	5, 23	0
6	νουνεχῶς	adv	3413	1	12, 34	0
7	παιδιόθεν	adv	3662	1	9, 21	0
8	τηλαυγῶς	adv	4909	1	8, 25	0
9	ὑπερπερισσῶς	adv	5069	1	7, 37	0

- 1) ἀλλαχοῦ. Termin ten występuje w Markowej Ewangelii jeden raz¹⁴²: „καὶ λέγει αὐτοῖς ἄγωμεν ἀλλαχοῦ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον” („Lecz On rzekł do nich: Pójdźmy **gdzie indziej**, do sąsiednich miejscowości, abym i tam mógł nauczać, bo na to wyszedłem” – Mk 1, 38). Słowo to tłumaczymy, jako udanie się do innego miejsca, gdzie indziej¹⁴³. Według tego stwierdzenia, Mistrz nie chce związać swojej działalności tylko z okolicami Kafarnaum, ale pragnie udać się także do innych miejsc i ludzi.
- 2) ἐκπερισσῶς. Przysłówek, który możemy spotkać u Marka jeden raz¹⁴⁴: „ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει· ἐὰν δέη με συναποθανεῖν σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον” („Lecz on **tym bardziej** zapewniał: Choćby mi przyszło umrzeć z Tobą, nie wyprę się Ciebie. I wszyscy tak samo mówili” – Mk 14, 31). Oznacza on z wielkim naciskiem, aż przesadnie¹⁴⁵. Jezus wie, że Piotr się

¹⁴² Por. KNT, s. 89.

¹⁴³ Por. EWNT, b. I, k. 149; WNT, k. 77; WSGPNT, s. 24.

¹⁴⁴ Por. KNT, s. 592.

¹⁴⁵ Por. EWNT, b. I, k. 1021; WNT, k. 483; WSGPNT, s. 185.

- Go zaprze, dlatego zapowiada mu ten fakt (Mk 14, 26nn). Szymon jednak z wielkim naciskiem i przekonaniem zapewnia o czymś przeciwnym, że nawet jest gotów umrzeć razem z Jezusem (w. 31).
- 3) **ἐννυχος**. Wyraz ten pojawia się jeden raz¹⁴⁶: „καὶ πρῶτ' ἐννυχὰ λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον κάκει προσήχετο” („Nad ranem, **gdy jeszcze było ciemno**, wstał, wyszedł i udał się na miejsce pustynne, i tam się modlił” – Mk 1, 35). Rozumiemy go jako porę nocy, gdy panują ciemności¹⁴⁷. Marek mówi tutaj o postawie Jezusa, który udaje się na modlitwę bardzo wczesnym rankiem, gdy jeszcze nie wzeszło słońce.
- 4) **ἐξάπινα**. Słowo to występuje u Marka jeden raz¹⁴⁸: „καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν” („I **zaraz potem**, gdy się rozejrzeli, nikogo już nie widzieli przy sobie, tylko samego Jezusa” – Mk 9, 8). Tłumaczone jest jako nagle, niespodziewanie¹⁴⁹. Po przemienieniu Jezusa na górze, Apostołowie doświadczają faktu, że z nimi jest tylko Jezus.
- 5) **ἐσχάτως**. Termin ten można spotkać w Ewangelii Markowej jeden raz¹⁵⁰: „τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς τὰς χεῖρας αὐτῇ ἵνα σωθῆ καὶ ζῆσῃ” („Moja córeczka dogorywa, przyjdź i połóż na nią ręce, aby ocalała i żyła” – Mk 5, 23). Oznacza on przede wszystkim koniec, ostatek, być w agonii, dogorywać¹⁵¹. Opowiadanie o uzdrowieniu córki Jaira, stosuje kolejny termin własny Marka, którym jest opis jej stanu zdrowia.
- 6) **βουνεχῶς**. Wyraz ten występuje jeden raz¹⁵²: „καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν [αὐτὸν] ὅτι βουνεχῶς ἀπεκρίθη εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι” („Jezus widząc, że **rozumnie** odpowiedział, rzekł do niego: Niedaleko jesteś od królestwa Bożego. I nikt już nie odważył się więcej Go pytać” – Mk 12, 34). Rozumiemy go jako rozumnie, roztropnie,

¹⁴⁶ Por. KNT, s. 624.

¹⁴⁷ Por. EWNT, b. I, k. 1114; WNT, k. 529; WSGPNT, s. 201.

¹⁴⁸ Por. KNT, s. 633.

¹⁴⁹ Por. EWNT, b. II, k. 4; WNT, k. 540; WSGPNT, s. 205.

¹⁵⁰ Por. KNT, s. 713.

¹⁵¹ Por. EWNT, b. II, k. 161; WNT, k. 621; WSGPNT, s. 237.

¹⁵² Por. KNT, s. 1305.

mądrze¹⁵³. Rozmowa Jezusa z uczonym w Piśmie (Mk 12, 28–34) kończy się bardzo pozytywnym stwierdzeniem Ewangelisty, że rozumnie odpowiedział Chrystusowi.

- 7) **παιδιόθεν**. Słowo to można spotkać u Marka jeden raz¹⁵⁴: „καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ· πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν· ἐκ παιδιόθεν” („Jezus zapytał ojca: Od jak dawna to mu się zdarza? Ten zaś odrzekł: **Od dzieciństwa**” – Mk 9, 21). Określa ono wiek niemowlęcy, wczesne dzieciństwo¹⁵⁵. Ojciec chorego na epilepsję chłopca, określa tym słowem wiek, od którego cierpiał jego syn na tę chorobę.
- 8) **τηλαυγῶς**. Przysłówek ten występuje u Marka jeden raz¹⁵⁶: „εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ διέβλεψεν καὶ ἀπεκατέστη καὶ ἐνέβλεπεν τηλαυγῶς ἅπαντα” („Potem znowu położył ręce na jego oczy. I przejrzał on zupełnie, i został uzdrowiony; wszystko widział teraz **jasno i wyraźnie**” – Mk 8, 25). Oznacza on jasno, wyraźnie¹⁵⁷. Uzdrowiony przez Jezusa niewidomy (Mk 8, 22–26), według opowiadania Marka, widzi wszystko całkowicie wyraźnie.
- 9) **ὑπερπερισσῶς**. Wyraz ten pojawia się jeden raz¹⁵⁸: „καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξέπλήσσοντο λέγοντες· καλῶς πάντα πεποίηκεν, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ [τοὺς] ἀλάλους λαλεῖν” („**I pełni** zdumienia mówili: Dobrze uczynił wszystko. Nawet głuchym słuch przywraca i niemym mowę” – Mk 7, 37). Rozumiany jest jako niezmiernie, ponad wszelką miarę¹⁵⁹. Zdumienie i podziw dla Jezusa stanowią zakończenie opowiadania o uzdrowieniu człowieka głuchoniemego (Mk 7, 31–37).

Dziewięć przysłówków, które zostały zaprezentowane, występuje w Ewangelii Markowej tylko po jednym razie. Związane są przede

¹⁵³ Por. EWNT, b. II, k. 1174; WNT, k. 1077; WSGPNT, s. 413.

¹⁵⁴ Por. KNT, s. 1432.

¹⁵⁵ Por. EWNT, b. III, k. 8; WNT, k. 1197; WSGPNT, s. 456.

¹⁵⁶ Por. KNT, s. 1785.

¹⁵⁷ Por. EWNT, b. III, k. 848; WNT, k. 1611; WSGPNT, s. 601.

¹⁵⁸ Por. KNT, s. 1838.

¹⁵⁹ Por. EWNT, b. III, k. 955; WNT, k. 1665; WSGPNT, s. 626.

wszystkim z podkreśleniem wielkości osoby Jezusa, który ma władzę nad uzdrowieniem człowieka, ale także nad wiedzą o przyszłości.

Spójrzmy na kolejną grupę terminów własnych w Ewangelii św. Marka, którymi są przymiotniki.

5. Przymiotnik (*nomen adiectivum*)

Przymiotniki są piątym z kolei zestawem terminów własnych Ewangelii według św. Marka. Stanowi je grupa 6 wyrazów (łącznie: 8). Prezentuje je poniższa tabela:

Tabela V: przymiotnik

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	ἄλαλος	a	214	3	7, 37; 9, 17. 25	2
2	ἄναλος	a	360	1	9, 50	0
3	ἀπόδημος	a	587	1	13, 34	0
4	δύσκολος	a	1417	1	10, 24	1
5	θανάσιμος	a	2265	1	16, 18	0
6	μογιλάλος	a	3281	1	7, 32	1

- 1) **ἄλαλος**, -ον; -ου. Ten przymiotnik własny występuje u Marka aż trzykrotnie¹⁶⁰: „καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες καλῶς πάντα πεποίηκεν, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ [τοὺς] ἀλάλους λαλεῖν” („I pełni zdumienia mówili: Dobrze uczynił wszystko. Nawet głuchym słuch przywraca i niemym mowę” – Mk 7, 37) oraz „¹⁷ καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου· διδάσκαλε, ἦνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σέ, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον... ²⁵ ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ· τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν” („¹⁷ Odpowiedział Mu jeden z tłumu: Nauczycielu, przyprowadziłem do Ciebie mojego syna, który ma ducha niemego... ²⁵ A Jezus widząc, że tłum się zbiega, rozkazał surowo duchowi nieczystemu: Duchu niemy i głuchy, rozkazuję ci, wyjdź z niego i nie wchodź więcej w niego!” –

¹⁶⁰ Por. KNT, s. 83.

- Mk 9, 17. 25). Tłumaczony jest jako niemowa¹⁶¹. Bardzo ciekawe jest stwierdzenie Ewangelisty, który opowiadając o Jezusowym cudzie uzdrowienia epileptyka (Mk 9, 14–29), w scenie wyrzucenia demona zapisał dodatkowe określenie „głuchy” (κωφὸν), pobudzające rozsądek czytelnika do zastanowienia się nad faktem, jak głuchy duch może usłyszeć uzdrawiające słowo Chrystusa?
- 2) ἄναλος, -ov; -ou. Termin ten występuje u Marka jeden raz¹⁶²: „καλὸν τὸ ἄλας· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλα καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις” („Dobra jest sól; lecz jeśli sól **smak** utraci, czymże ją przyprawicie? Miejcie sól w sobie i zachowujcie pokój między sobą” – Mk 9, 50). Rozumiemy to określenie jako pozbawioną smaku sól, dosłownie pozbawioną słoności¹⁶³. Smak słony, tutaj przedstawiony sugeruje zasadniczo konieczność posiadania mocnej osobowości, która musi być w stanie do pozostania sobą wobec każdej okoliczności zewnętrznej.
 - 3) ἀπόδημος, -ov; -ou. Przymiotnik ten pojawia się jeden raz¹⁶⁴: „Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν ἐκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορή” („Bo rzecz ma się podobnie jak z człowiekiem, który **udał się w podróż**. Zostawił swój dom, powierzył swoim sługom staranie o wszystko, każdemu wyznaczył zajęcie, a odźwiernemu przykazał, żeby czuwał” – Mk 13, 34). Słowo to oznacza kogoś będącego daleko, na obczyźnie¹⁶⁵. W tej scenie Jezus poucza swoich uczniów o konieczności czuwania, gdyż właściciel domu może wrócić z daleka o każdej porze (Mk 13, 33–37).
 - 4) δύσκολος, -ov; -ou. Słowo to występuje u Marka jeden raz¹⁶⁶: „οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς· τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν” („Uczniowie zdumiali się na Jego słowa, lecz Jezus powtórnie rzekł im: Dzieci, jakże **trudno**

¹⁶¹ Por. EWNT, b. I, k. 136; WNT, k. 68–69; WSGPNT, s. 21.

¹⁶² Por. KNT, s. 125.

¹⁶³ Por. EWNT, b. I, k. 202; WNT, k. 114; WSGPNT, s. 37.

¹⁶⁴ Por. KNT, s. 182.

¹⁶⁵ Por. EWNT, b. I, k. 306; WNT, k. 178; WSGPNT, s. 60.

¹⁶⁶ Por. KNT, s. 450.

wejść do królestwa Bożego tym, którzy w dostatkach pokładają ufność” – Mk 10, 24). Tłumaczone jest jako trudny, ciężki¹⁶⁷. Marek tutaj podkreśla, że wejście do królestwa Bożego jest niezmiernie trudne dla tych, którzy zaufali dostatkom.

- 5) **θανάσιμος**, -ον; -ου. Ten Markowy przymiotnik występuje jeden raz¹⁶⁸: „[καὶ ἐν ταῖς χερσὶν] ὄφεις ἀροῦσιν κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ, ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν” („wężę brać będą do rąk, i jeśliby co **zatrutego** wypili, nie będzie im szkodzić. Na chorych ręce kłaść będą, i ci odzyskają zdrowie” – Mk 16, 18). Oznacza on powodujący śmierć, śmiertelnośny napój¹⁶⁹. Jezus, po swoim zmartwychwstaniu, ukazuje się swoim uczniom i daje im ostatni nakaz (Mk 16, 15–18), w którym między innymi zapowiada moc apostołską, którą będą obdarowani.
- 6) **μογιάλος**, -ον; -ου. Słowo to występuje jeden raz¹⁷⁰: „Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν καὶ μογιάλον καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα” („Przyprowadzili Mu **głuchoniemego** i prosili Go, żeby położył na niego rękę” – Mk 7, 32). Chodzi tu o człowieka, który mówi z ogromnym trudem, mający trudną wymowę¹⁷¹. Różni się to słowo od, przedstawionego powyżej, ἄλαλος, który sam Marek używa trzykrotnie, jako określenie niemowy. Chodzi tu zatem o kogoś, kto mówi, ale z trudnością.

Spośród sześciu zaprezentowanych powyżej przymiotników, na szczególną uwagę zasługują dwa: ἄλαλος i μογιάλος, które charakteryzują bliżej ludzi niemych, lub mających wielkie trudność z mówieniem. Pierwszy z nich występuje trzykrotnie, a drugi jeden raz, łącznie zaś stanowią aż połowę przymiotników własnych Marka.

Pozostaje nam przejść do jednoelementowego zbioru liczebników własnych Marka.

¹⁶⁷ Por. EWNT, b. I, k. 874; WNT, k. 415; WSGPNT, s. 147.

¹⁶⁸ Por. KNT, s. 801.

¹⁶⁹ Por. EWNT, b. II, k. 319; WNT, k. 693; WSGPNT, s. 266.

¹⁷⁰ Por. KNT, s. 1273.

¹⁷¹ Por. EWNT, b. II, k. 1072; WNT, k. 1039–1040; WSGPNT, s. 402.

6. Liczebnik (*nomen numerale*)

Ewangelia św. Marka zawiera jeden liczebnik, który w greckiej wersji Pisma Świętego Starego Testamentu (Septuaginta) pojawia się aż 40 razy! Prezentuje go poniższa tabela:

Tabela VI: liczebnik

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	δισχίλιοι	n	1361	1	5, 13	40

- 1) **δισχίλιοι**, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων.¹⁷²: „καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσηλθόν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὄρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσῃ” („I pozwolił im. Tak duchy nieczyste wyszły i weszły w świnie. A trzoda około **dwutyściana** ruszyła pędem po urwistym zboczu do jeziora. I potonęły w jeziorze” – Mk 5, 13). Liczebnik ten określa cyfrę dwa tysiące¹⁷³. Autor natchniony mówi tutaj o uzdrowieniu człowieka opętanego (Mk 5, 1–20), którego gnębił wielojednostkowy demon.

Ten jeden liczebnik własny, występuje u Marka w scenie uzdrowienia człowieka opętanego, który prześladowany jest w taki sposób, że nikt nie był w stanie go okiełznać. Jezus jednak posiada moc, dzięki której każda choroba i wszelkie zło, ustępują przed Jego mocą.

Ostatnim terminem własnym w badanej Ewangelii jest partykuła zdaniowa.

7. Partykuła (*particula*)

Ewangelia św. Marka posiada jedną partykułę zdaniową, której nie ma nigdzie indziej w całej Biblii. Prezentuje ją poniższa tabela:

¹⁷² Por. KNT, s. 420.

¹⁷³ Por. EWNT, b. I, k. 814; WNT, k. 396; WSGPNT, s. 140–141.

Tabela VI: partykuła

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	οὐά	t	3608	1	15, 29	0

- 1) οὐά. Partykuła ta pojawia się jeden raz¹⁷⁴: „Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινουῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες οὐὰ ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ οἰκοδομῶν ἐν τρισὶν ἡμέραις” („Ci zaś, którzy przechodzili obok, przeklinali Go, potrząsali głowami, mówiąc: Ej, Ty, który burzysz przybytek i w trzech dniach go odbudowujesz” – Mk 15, 29). Termin ten oznacza pełen ironii okrzyk „och, ach!”¹⁷⁵. Występuje tylko jeden raz u Marka w scenie bardzo dramatycznej, gdy Jezus zawisł na krzyżu. Naturalna postawa współczucia nakazuje wówczas szacunek wobec cierpienia i kowania bliźniego. W przypadku jednak tego obrazu, Ewangelista mówi o zachowaniu wprost przeciwnym. Ludzie szydzą, źle mówią i złorzeczą Mistrzowi, który umiera w mękach.

*

Patrząc na terminologię własną świętego Marka można dostrzec pewne charakterystyczne rysy. Nade wszystko rzuca się w oczy częste występowanie czasowników przed rzeczownikami. Można to zrozumieć jako zaakcentowanie sposobów działania podmiotów, przed okolicznościami zewnętrznymi, które na nich oddziaływały. Sporo jest danych związanych z nazewnictwem, czy przymiotami. Każda z części mowy, którą zapisał w swoim dziele badany przez nas hagiograf, obrazuje jego zamiar twórczy, jako autora, posiadającego swoją osobowość, zamierzony cel kompozycji dzieła oraz środki wyrazów, które tu zastosował

Najczęściej występujące słowa własne to: ἐκθαμβέω – 4 razy, ἄλλος, θαμβέω, Ἰωσῆς i κεντυρίων – po 3 razy, ἀφρίζω, Ελωι, ἐναγκαλίζομαι, θυγάτριον, πρασιά, Σαλώμη, συμπόσιον i συνθλίβω – po 2 razy. Wszystkie pozostałe: Ἀβιαθάρ, ἀγρεύω, ἀλεκτοροφωνία, ἀλλαχοῦ, ἀμφιβάλλω, ἀμφόδον, ἄναλος, ἀναπηδάω, ἀναστενάζω,

¹⁷⁴ Por. KNT, s. 1393.

¹⁷⁵ Por. EWNT, b. II, k. 1320; WNT, k. 1171; WSGPNT, s. 445.

ἀπόδημος, ἀποστεγάζω, Βαρτιμαῖος, Βοανηργές, γναφεύς, Δαλμανουθά, δισχίλιοι, δύσκολος, ἐκθαυμάζω, ἐκπερισσῶς, ἐνειλέω, ἔννυχος, ἐξάπινα, ἐξουδενέω, ἐπιράπτω, ἐπισυντρέχω, ἐσχάτως, ἐφραθά, θανάσιμος, Ἴδουμαία, καταβαρύνω, καταδιώκω, κατακόπτω, κατευλογέω, κατοίκησις, κεφαλῖόω, κουμ, κυλίω, κωμόπολις, μηκύνω, μογιλάος, μυρίζω, νουνεχῶς, ξέστης, οὐά, παιδιόθεν, περιτρέχω, προαύλιον, προμεριμνάω, προσάββατον, προσκεφάλαιον, προσορμίζω, προσπορεύομαι, πυγμή, σκώληξ, σμυρνίζω, σπεκουλάτωρ, στασιαστής, στιβάς, στίλβω, συλλυπέομαι, Συροφοινίκισσα, σύσσημον, ταλιθά, τηλαυγῶς, Τιμαῖος, τρίζω, τρυμαλιά, ὑπερηφανία, ὑπερπερισσῶς, ὑπολήνιον ἰχαλκίον są hara-xlegomenami Nowego Testamentu.

Miejsca szczególnie obfite w terminy własne to: rozdział dziewiąty – 16 wystąpień; rozdział piętnasty – 13; rozdziały: siódmy i dziesiąty – po 10; rozdział piąty – 9; rozdział szósty – 8; rozdziały: pierwszy i czternasty – 6, rozdział dwunasty – 5; rozdział szesnasty – 4; rozdziały: drugi, trzeci, ósmy i trzynasty – po 3; rozdziały: czwarty i jedenasty – po 2.

Znając powyższe dane rodzi się szczegółowe pytanie o „gęstość” występowania słów własnych w Ewangelii Markowej. Gdzie jest ich zgromadzonych najwięcej? Czy i jak są ze sobą połączone przez autora natchnionego? Aby na te kwestie znaleźć odpowiedź trzeba spojrzeć na rozłożenie powyższych słów w całości Ewangelii. To stanowić będzie istotę badań rozdziału drugiego.

II. Rozkład terminów własnych w Ewangelii św. Marka

Patrząc na wymienione w poprzednim rozdziale słowa Markowe, trzeba odnaleźć teraz wszystkie miejsca, w których pojawiają się one w sposób częstszy niż w innych perykopach. Można bowiem uznać tezę, że w chwili przekazywania szczególnie ważnego przesłania, autor natchniony pieczołowicie dobierał określenia, aby jak najtrafniej przybliżyć odbiorcy słowa – o co dokładnie mu chodzi. Gdy bowiem autor wypowiedzi pragnie, aby słuchacz lub czytelnik zrozumiał go w sposób nie dopuszczający niezrozumienia, dobiera w myślach terminy, albo nawet je tworzy, w celu doskonalszej komunikacji.

Na początku musimy jednak przyjąć modelowy podział tekstu Ewangelii św. Marka. Istnieje bowiem wiele różnorodnych układów treści tego dzieła, posiadających bogate zaplecze historyczne i teologiczne. W naszym opracowaniu oprzemy się na sztandarowym dziele Stanisława Gądeckiego, które jest poświęcone Ewangeliom Synoptycznym: *Wstęp do Ewangelii Synoptycznych*, Gniezno 1992.

Ważnym tematem, który jest do dziś dyskutowany w Ewangelii Markowej, jest problem jej zakończenia. Są bowiem opinie biblistów, że tekst kończy się widzeniem niewiast (Mk 16, 8), które zachowały milczenie. Inni natomiast przesuwają granice końca aż po werset 20, czyli aż po nakaz Ewangelizacji, poprzedzony wniebowstąpieniem Jezusa¹. W niniejszym opracowaniu, które bazuje na tekście wydania krytycznego, przyjmujemy zakończenie według dłuższej wersji, czyli aż do Mk 16, 20. Ten wybór zdaje się również potwierdzać termin

¹ Por. S. Gądecki, *Wstęp do Ewangelii Synoptycznych*, Gniezno 1992, s. 41.

własny Marka: „θανάσιμος”, który występuje w Mk 16, 18, a którego nie ma w LXX.

Przyjęty w pracy podział Ewangelii według św. Marka, oparty jest na logicznym układzie treści, przedstawionym przez S. Gądeckiego², który posiada cztery sekcje, po sześć punktów każda:

Nazwa ³	Wersety ⁴	Oznaczenie ⁵
SEKCJA PIERWSZA S1 – Mk 1, 1-3, 35		
1 – Mk 1, 1-13		
Wstęp	(1, 1)	S1-1-1
Chrzest Jana	(1, 2-8)	S1-1-2
Chrzest Jezusa	(1, 9-11)	S1-1-3
Kuszenie Jezusa	(1, 12-13)	S1-1-4
Początek głoszenia Ewangelii	(1, 14-15)	S1-1-5
2 – Mk 1, 14-34		
Powołanie czterech apostołów	(1, 16-20)	S1-2-1
Nauczanie z mocą	(1, 21-22)	S1-2-2
Uzdrowienie opętanego	(1, 23-28)	S1-2-3
Uzdrowienie teściowej Szymona	(1, 29-31)	S1-2-4
Uzdrowienie wielu	(1, 32-34)	S1-2-5
3 – Mk 1, 35-2, 12		
Uzdrowienie i nauczanie	(1, 35-39)	S1-3-1
Uzdrowienie trędowatego	(1, 40-45)	S1-3-2
Uzdrowienie paralityka	(2, 1-12)	S1-3-3
4 – Mk 2, 13-22		
Powołanie Lewiego	(2, 13-14)	S1-4-1
O kontakcie z grzesznikami	(2, 15-17)	S1-4-2
O święceniu postu	(2, 18-22)	S1-4-3
5 – Mk 2, 23-3, 12		
O święceniu szabatu	(2, 23-28)	S1-5-1
Uzdrowienie w szabat	(3, 1-6)	S1-5-2
Uzdrowienie wielu	(3, 7-12)	S1-5-3

² Por. Tamże, s. 36-41.

³ „Nazwa” według: S. Gądecki, *Wstęp do Ewangelii Synoptycznych*, dz. cyt., s. 36-41.

⁴ „Wersety” – dokładne umiejscowienie fragmentu w Ewangelii św. Marka (rozdział i wersety)

⁵ „Oznaczenie” – dla bardziej czytelnej orientacji w podziale S. Gądeckiego, wprowadzono skrótowe określenia.

6 – Mk 3, 13–35		
Powołanie dwunastu apostołów	(3, 13–19)	S1–6–1
Sprzeciw rodziny Jezusa	(3, 20–21)	S1–6–2
Błuznierstwo faryzeuszów	(3, 22–30)	S1–6–3
O rodzinie Jezusa	(3, 31–35)	S1–6–4
SEKCJA DRUGA – S2 (Mk 4, 1–7, 23)		
1 – Mk 4, 1–34		
Wstęp	(4, 1–2)	S2–1–1
Przypowieść o siewcy	(4, 3–20)	S2–1–2
Przypowieść o lampie	(4, 21–23)	S2–1–3
Przypowieść o mierze	(4, 24–25)	S2–1–4
Przypowieść o zasiewie	(4, 26–29)	S2–1–5
Przypowieść o ziarnku gorczycy	(4, 30–32)	S2–1–6
Zakończenie	(4, 33–34)	S2–1–7
2 – Mk 4, 35–5, 20		
Władza nad wichrem i wodą	(4, 35–41)	S2–2–1
Uzdrowienie opętanego	(5, 1–20)	S2–2–2
3 – Mk 5, 21–43		
Prośba Jaira	(5, 21–24)	S2–3–1
Uzdrowienie chorej na krwotok	(5, 25–34)	S2–3–2
Uzdrowienie córki Jaira	(5, 35–43)	S2–3–3
4 – Mk 6, 1–33		
Niedowiarstwo Nazaretan	(6, 1–6)	S2–4–1
Rozesłanie Dwunastu	(6, 7–13)	S2–4–2
Herod o Janie	(6, 14–16)	S2–4–3
Śmierć Jana	(6, 17–29)	S2–4–4
Powrót Dwunastu	(6, 30–33)	S2–4–5
5 – Mk 6, 34–56		
Pierwsze rozmnożenie chleba	(6, 34–44)	S2–5–1
Chodzenie po wodzie	(6, 45–52)	S2–5–2
Uzdrowianie wielu	(6, 53–56)	S2–5–3
6 – Mk 7, 1–23		
O czystości	(7, 1–13)	S2–6–1
Wyjaśnienie dla tłumu	(7, 14–16)	S2–6–2
Wyjaśnienie dla uczniów	(7, 17–23)	S2–6–3
SEKCJA TRZECIA S3 – Mk 7, 24–10, 51		
1 – Mk 7, 24–8, 30		
Uzdrowienie opętanej	(7, 24–30)	S3–1–1

Uzdrowienie głuchoniemego	(7, 31–37)	S3–1–2
Drugie rozmnożenie chleba	(8, 1–9)	S3–1–3
Niewiara faryzeuszów	(8, 10–13)	S3–1–4
Niezrozumienie uczniów	(8, 14–21)	S3–1–5
Uzdrowienie niewidomego	(8, 22–26)	S3–1–6
Wyznanie Piotra	(8, 27–30)	S3–1–7
2 – Mk 8, 31–9, 29		
Pierwsza zapowiedź męki	(8, 31–33)	S3–2–1
O naśladowaniu Chrystusa	(8, 34–9, 1)	S3–2–2
Przemienienie Jezusa	(9, 2–13)	S3–2–3
Uzdrowienie epileptyka	(9, 14–29)	S3–2–4
3 – Mk 9, 30–49		
Druga zapowiedź męki	(9, 30–32)	S3–3–1
O pierwszeństwie	(9, 33–37)	S3–3–2
O cudotwórcach	(9, 38–41)	S3–3–3
O gorszyicielach	(9, 42–50 ⁶)	S3–3–4
4 – Mk 10, 1–16		
O rozwodzie	(10, 1–9)	S3–4–1
Wyjaśnienie dla uczniów	(10, 10–12)	S3–4–2
O dzieciach i Królestwie Bożym	(10, 13–16)	S3–4–3
5 – Mk 10, 17–31		
O bogactwie i Królestwie Bożym	(10, 17–22)	S3–5–1
Wyjaśnienie dla uczniów	(10, 23–27)	S3–5–2
O ubóstwie i Królestwie Bożym	(10, 28–31)	S3–5–3
6 – Mk 10, 32–51		
Trzecia zapowiedź męki	(10, 32–34)	S3–6–1
O pierwszeństwie w Królestwie Bożym	(10, 35–40)	S3–6–2
Wyjaśnienie dla uczniów	(10, 41–45)	S3–6–3
Uzdrowienie niewidomego	(10, 46–52 ⁷)	S3–6–4
SEKCJA CZWARTA S4 – Mk 11, 1–16, 20		
1 – Mk 11, 1–11 – Niedziela		
Sprowadzenie osła	(11, 1–7)	S4–1–1
Wjazd do Jerozolimy	(11, 8–11a)	S4–1–2
Powrót do Bretanii	(11, 11b)	S4–1–3

⁶ U S. Gądeckiego (s. 39) jest nieścisłość – brak wersetu 50, który tutaj wstawiono, jako konieczną korektę.

⁷ Znów nieścisłość u S. Gądeckiego (s. 39), gdzie brak jest wersetu 52.

2 – Mk 11, 12–19 – Poniedziałek

Nieurodzajne drzewo	(11, 12–14)	S4–2–1
Opuszczenie miasta	(11, 15–18)	S4–2–2
Opuszczenie miasta	(11, 19)	S4–2–3

3 – Mk 11, 20–14, 11 – Wtorek

Uschłe drzewo	(11, 20–25)	S4–3–1
O uprawnieniach Jezusa	(11, 27–33)	S4–3–2
Przypowieść o przewrotnych rolnikach	(12, 1–12)	S4–3–3
O podatku cesarskim	(12, 13–17)	S4–3–4
O zmartwychwstaniu	(12, 18–27)	S4–3–5
O największym przykazaniu	(12, 28–34)	S4–3–6
O dawidowym synostwie Mesjasza	(12, 35–37)	S4–3–7
O pobożnych uczynkach uczonych w Piśmie	(12, 38–40)	S4–3–8
O pobożnych uczynkach wdowy	(12, 41–42)	S4–3–9
Pytanie o znak końca	(13, 1–4)	S4–3–10
Początek ucisku	(13, 5–13)	S4–3–11
Czas ucisku	(13, 14–23)	S4–3–12
Po ucisku	(13, 24–27)	S4–3–13
Znak końca	(13, 28–32)	S4–3–14
Potrzeba czujności	(13, 33–37)	S4–3–15
Spisek arcykapłanów i uczonych	(14, 1–2)	S4–3–16
Namaszczenie Jezusa	(14, 3–9)	S4–3–17
Zapowiedź zdrady Judasza	(14, 10–11)	S4–3–18

4 – Mk 14, 12–72 – Czwartek

Przygotowanie Paschy	(14, 12–16)	S4–4–1
Biada zdrajcy	(14, 17–21)	S4–4–2
Nowe Przymierze	(14, 22–25)	S4–4–3
Zapowiedź zaparcia się Piotra	(14, 26–31)	S4–4–4
Modlitwa w Ogrójcu	(14, 32–42)	S4–4–5
Zdrada i pojmanie Jezusa	(14, 43–52)	S4–4–6
Wyrok Sanhedrynu	(14, 53–65)	S4–4–7
Zaparcie się Piotra	(14, 66–72)	S4–4–8

5 – Mk 15, 1–47 – Piątek

Wyrok Piłata	(15, 1–15)	S4–5–1
Biczowanie	(15, 16–20a)	S4–5–2
Ukrzyżowanie	(15, 20b–28)	S4–5–3
Szydzenie z Chrystusa	(15, 29–32)	S4–5–4
Śmierć	(15, 33–41)	S4–5–5
Pogrzeb	(15, 42–47)	S4–5–6

6 – Mk 16, 1–20 – Niedziela

Widzenie niewiast	(16, 1–8)	S4–6–1
Widzenie Marii Magdaleny	(16, 9–11)	S4–6–2
Widzenie dwóch uczniów	(16, 12–13)	S4–6–3
Widzenie Jedenastu	(16, 14)	S4–6–4
Nakaz głoszenia Ewangelii	(16, 15–18)	S4–6–5
Wniebowstąpienie	(16, 19)	S4–6–6
Ewangelizacja	(16, 20)	S4–6–7

Podział ten stanowić będzie bazę dla poszukiwania „zagęszczenia” terminologii własnej Ewangelii według św. Marka. Według powyższego schematu uzyskany zostanie rozkład wszystkich słów Markowych w całości jego dzieła.

Słów własnych w badanej Ewangelii jest 103, z czego różnych 84. Zaprezentowany na końcu niniejszej monografii aneks II ukazuje precyzyjny rozkład ich wszystkich w całości tekstu natchnionego. Poniżej przedstawione zostaną perykopy Markowe z kluczem podziału na poszczególne sekcje i części (S1, S2, S3, S4; 1, 2, 3...), w których występują terminy własne.

1. Sekcja pierwsza (S1: Mk 1, 1–3, 35)

Sekcja pierwsza Ewangelii według św. Marka (Mk 1, 1–3, 35) zawiera dziewięć perykop, w których występuje terminologia własna. Można tutaj dostrzec interesującą rzeczywistość, a mianowicie, że większość z tekstów pierwszej sekcji, w których zawarł hagiograf terminologię własną opisuje jakieś uzdrowienie: uzdrowienie opętanego (Mk 1, 23–28, S1–2–3), uzdrowienie i nauczanie (Mk 1, 35–39, S1–3–1), uzdrowienie paralytyka (Mk 2, 1–12, S1–3–3), uzdrowienie w szabat (Mk 3, 1–6, S1–5–2) i uzdrowienie wielu (Mk 3, 7–12, S1–5–3). Do tego dochodzą dwa obrazy mówiące o powołaniu uczniów przez Jezusa: powołanie czterech apostołów (Mk 1, 16–20, S1–2–1) i powołanie dwunastu apostołów (Mk 3, 13–19, S1–6–1). Jedna perykopa nie wiąże się ani z uzdrowieniem ani z powołaniem uczniów, a jest nią pouczenie o postach (Mk 2, 18–22, S1–4–3).

Pierwszą z nich jest opowiadanie o powołaniu przez Jezusa pierwszych czterech uczniów nad Jeziorem Genezaret.

Tabela I: Powołanie czterech apostołów

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-2-1	% w Mk
1	ἀμφιβάλλω	v	293	1	1	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 1, 16–20 (S1–2–1) składa się z 82 wyrazów⁸. Występuje tutaj jeden termin własny: „ἀμφιβάλλω” (w. 16), który pojawia się jeden raz w Septuagincie. Jezus, według tego tekstu, powołuje swoich pierwszych uczniów, gdy oni wykonują rybacką czynność zarzucania sieci (ἀμφιβάλλοντας) w Jezioro. Po usłyszeniu słów Chrystusa, natychmiast zostawili sieć i poszli za Nim.

Tabela II: Uzdrowienie opętanego

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-2-3	% w Mk
1	θαμβέω	v	2263	3	6	1	33
			SUMA:	3		1	

W tekście: Mk 1, 23–28 (S1–2–3), który zbudowany jest z 93 słów spotykamy jeden wyraz Markowy: „θαμβέω” (w. 27). Termin ten jest znany z LXX. Wydarzenie to dokonało się w synagodze w Kafarnaum, gdzie znajdował się człowiek opętany przez ducha nieczystego (w. 23). Ewangelista opisuje wyrzucenie owego demona z człowieka oraz zdumienie (ἐθαμβήθησαν) wszystkich, którzy byli obecni w tym domu modlitwy.

Tabela III: Uzdrowienie i nauczanie

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mt	il_LXX	S1-3-1	% w Mk
1	ἀλλαχού	adv	236	1	0	1	100
2	ἔννοχος	adv	1761	1	0	1	100
3	καταδιώκω	v	2589	1	86	1	100
4	κωμόπολις	s	2945	1	0	1	100
			SUMA:	4		4	

Tekst: Mk 1, 35–39 (S1–3–1) napisany jest przy pomocy 63 słów. Tutaj występują cztery słowa własne: „ἀλλαχού” (w. 38), „ἔννοχος”

⁸ Liczone są tutaj wszystkie części mowy.

(w. 35) „καταδιώκω” (w. 36) i „κωμόπολις” (w. 38), które pojawiają się u Marka tylko w tej perykopie. W LXX możemy spotkać wielokrotnie czasownik: „καταδιώκω”, natomiast trzy pozostałe są tylko w drugiej w kanonie Ewangelii. Ewangelista Marek precyzuje porę modlitwy Jezusa mówiąc, że było to bardzo wcześnie rano (ἔννυχα). Ciekawym jest fakt, że Jezus nie zabrał tutaj ze sobą apostołów. Dopiero później za Nim pospieszył (κατεδίωξεν) Szymon z towarzyszami. Musieli oni jednak Jezusa poszukać, gdyż Ewangelista zaznacza, że Go odnaleźli i zaznaczyli, że wszyscy Go szukają. Mistrz jednak stwierdza, że trzeba iść gdzie indziej (ἀλλαχοῦ), do sąsiednich miejscowości (κωμοπόλεις).

Tabela IV: Uzdrowienie paralytyka

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-3-3	% w Mk
1	ἀποστεγάζω	v	642	1	0	1	100
			SUMA:	103		1	

Perykopa: Mk 2, 1-12 (S1-3-3) składa się z 196 wyrazów, z których jedno: „ἀποστεγάζω” (w. 4), posiada osobiste cechy Markowe. Nie można go bowiem odszukać w Septuagincie. Uzdrowienie tutaj opisane znów dokonuje się w Kafarnaum, ale tym razem nie w synagodze, ale w domu. Z powodu niemożności przytransportowania paralytyka do Jezusa, czterej niosący go odkryli dach (ἀπεστέγασαν) budynku i opuścili chorego przed Mistrza.

Tabela V: O święceniu postu

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-4-3	% w Mk
1	ἐπιράπτω	v	1966	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 2, 18-22 (S1-4-3) składa się z 129 terminów. Występuje tu jedyne w całej Biblii słowo: „ἐπιράπτω” (w. 21). Wyjaśnienie Jezusa odnoszące się do postu zobrazowane jest przykładem naszywania (ἐπιράπτει) łąty z nowego materiału na stare ubranie oraz wlewaniem młodego wina do starych bukłaków. Post w nauczaniu Jezusa

ma, według św. Marka, zupełnie inny (nowy) wymiar niż ‘głódówki’ uczniów Jana i Faryzeuszów (w. 18).

Tabela VI: O święceniu szabat

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-5-1	% w Mk
1	Ἀβιαθάρ	o	7	1	29	1	100
			SUMA:	1		1	

Mk 2, 23–28 (S1–5–1) składa się ze 108 wyrazów. Pojawia się tutaj imię kapłana: „Ἀβιαθάρ” (w. 26), które prawie trzydziestokrotnie można spotkać w Septuagincie. Perykopa ta, mówiąca o łuskaniu przez uczniów Jezusa kłosów w dzień szabat, zawiera imię arcykapłana Abiatara, które jednak tutaj jest nieprecyzyjnie przywołane. Chodzi bowiem o ojca Abiatara – arcykapłana Achimeleka (por. 1 Sm 21, 2nn). Mateusz (Mt 12, 1–8) i Łukasz (Łk 6, 1–5) pomijają ten błąd Marka. Ważniejszym jednak stwierdzeniem hagiografa jest nie tyle przywołanie obrazu ST, ile Jezusowa obrona swoich uczniów, gdyż żaden z apostołów nie zabiera tutaj głosu we własnej sprawie.

Tabela VII: Uzdrawienie w szabat

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-5-2	% w Mk
1	συλλυπέομαι	v	4652	1	2	1	100
			SUMA:	103		1	

Perykopa: Mk 3, 1–6 (S1–5–2) zbudowana jest z 95 wyrazów, wśród których pojawia się jeden Markowy: „συλλυπέομαι” (w. 5). Możemy go spotkać także w LXX. Cud Chrystusa znów dokonuje się w synagodze. Tym razem jednak Jezus jest śledzony przez tych, którzy chcieli Go oskarżyć. Mistrz dokonuje uzdrowienia chorego człowieka, ale jest rozżalony (συλλυπούμενος) z powodu zatwardziałości serca, obecnych w tym domu modlitwy.

Tabela VIII: Uzdrawienie wielu

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1-5-3	% w Mk
1	Ἰουμαία	o	2378	1	54	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 3, 7–12 (S1–5–3) składa się z 103 słów. Marek użył tutaj swojego określenia krainy: „Ἰδουμαία” (w. 8), który wielokrotnie pojawia się w Septuagincie. Znaki, których Jezus dokonał w Galilei sprawiły, że zaczęli do Niego przychodzić ludzie ze wszystkich stron, między innymi i z Idumei (ἀπό τῆς Ἰδουμαίας). Ewangelista dodaje jeszcze, że Chrystus polecił swoim uczniom, żeby zawsze była dla Niego przygotowana łódka, aby mógł udać się wszędzie, nie przeciskając się przez tłumy.

Tabela IX: Powołanie dwunastu apostołów

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S1–6–1	% w Mk
1	Βοανηργές	o	988	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Opowiadanie: Mk 3, 13–19 (S1–6–1) skonstruowane jest z 94 określeń. Doprecyzowanie Markowe, odnoszące się do Jakuba i Jana: „Βοανηργές” (w. 17) jest hapaxlegomenem całej Biblii. Jezus ustanawia Dwunastu swoich towarzyszy. Wśród nich są dwaj bracia – synowie Zebedeusza: Jakub i Jan, powołani na samym początku wraz z Szymonem i Andrzejem (Mk 1, 16–20). Im to Jezus nadaje przydomek „Boanerges” – synowie gromu (βοανηργές, ὅ ἐστιν υἱοὶ βροντῆς).

Pierwsza sekcja Ewangelii według św. Marka posiada łącznie dziewięć perykop, w których możemy odnaleźć jego terminologię własną. Najwięcej – cztery odrębne znaczeniowo – zastosował Ewangelista w opowiadaniu o uzdrowieniu i nauczaniu (Mk 1, 35–39). Pozostałe osiem posiada po jednym słowie Markowym. Dokładnie połowa występujących tutaj określeń (6) posiada swe paralele w Septuagincie (Ἀβιαθάρ, ἀμφιβάλλω, θαμβέω, Ἰδουμαία, καταδιώκω, συλλυπέομαι). Natomiast druga „szóstka” (ἀλλαχοῦ, ἀποστεγάζω, Βοανηργές, ἔννευχος, ἐπιράπτω, κωμόπολις) jest *novum*, które w całej Biblii zastosował tylko św. Marek. W sekcji pierwszej najbardziej „gęstym” w terminologię własną tekstem jest perykopa o uzdrowieniu i nauczaniu (Mk 1, 35–39), gdzie słowa własne stanowią 6,35 proc.

2. Sekcja druga (S2: Mk 4, 1–7, 23)

Sekcja ta posiada dwanaście perykop, w których możemy odnaleźć 23 słowa własne św. Marka. Pierwszym z tekstów, w których występuje słowo własne jest przypowieść o zasiewie.

Tabela I: Przypowieść o zasiewie

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-1-5	% w Mk
1	μηκύνω	v	3237	1	3	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 4, 26–29 (S2-1-5) składa się z 60 wyrazów. Markowe słowo: „μηκύνω” (w. 27) pojawia się także na kartach greckiego ST (LXX). W paraboli tutaj zastosowanej Jezus poucza o wzrastaniu (μηκύνηται) zasianego w ziemię ziarna, które, niezależnie od dalszych czynności siewcy, owocuje. Królestwo Boże posiada właśnie taką autonomiczną moc.

Tabela II: Władza nad wichrem i wodą

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-2-1	% w Mk
1	προσκεφάλαιον	s	4189	1	2	1	100
			SUMA:	1		1	

Opowiadanie z Mk 4, 35–41 (S2-2-1) zbudowane jest z 118 słów, wśród których występuje Markowy termin: „προσκεφάλαιον” (w. 38). Wyraz ten znany jest z Septuaginty. Burza na jeziorze posłużyła tutaj hagiografowi do prezentacji potęgi Chrystusa, który posiada pełną władzę nad jeziorem i wichrem. Słowo Markowe przybliży tu miejsce, na którym Jezus spał w czasie sztormu. Można zauważyć całkowicie odmienną postawę Mistrza i Jego uczniów w kontekście kataklizmu. Chrystus ma całkowitą władzę nad naturą, natomiast uczniowie z jednej strony przeżyli trwogę, z drugiej zaś podziw dla mocy Pana.

Tabela III: Uzdrowienie opętanego

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-2-2	% w Mk
1	δισχίλιοι	n	1361	1	40	1	100
2	κατακόπτω	v	2606	1	21	1	100

3	κατοίκησις	s	2706	1	8	1	100
			SUMA:	3		3	

W tekście: Mk 5, 1–20 (S2–2–2), na który składa się aż 325 słów, występują trzy wyrazy św. Marka: „δισχίλιοι” (w. 13), „κατακόπτω” (w. 5) i „κατοίκησις” (w. 3), które znane są z LXX. Opowiadanie o uzdrowieniu opętanego przenosi czytelnika do kraju Gerazeńczyków⁹. Najpierw hagiograf przybliży miejsce jego zamieszkania (κατοίκησιν), którymi były groby oraz interesującą czynność, którą było uderzanie się (κατακόπτων ἑαυτὸν) kamieniami. Ta dramatyczna sytuacja osiąga punkt kulminacyjny narracji w momencie uwolnienia tego człowieka spod wpływu złego ducha, który ma „dwutysięczną” (δισχίλιοι) – czyli wielowymiarową postać. Uzdrowiony człowiek, opisany w zakończeniu opowiadania, jest już ubrany i przy zdrowych zmysłach w pobliżu Jezusa. To wydarzenie nie pomogło jednak Gerazeńczykom we wzbudzeniu wiary w Chrystusa, gdyż poprosili Go o opuszczenie ich granic (w. 17). Czyniąc ich wolę, Pan nakazał uzdrowionemu, aby opowiadał wśród swoich wszystko, co mu Jezus uczynił.

Tabela IV: Prośba Jaira

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2–3–1	% w Mk
1	ἔσχάτως	adv	2064	1	0	1	100
2	θυγάτριον	s	2343	2	0	1	50
3	συνθλίβω	v	4751	2	2	1	50
			SUMA:	5		3	

Perykopa: Mk 5, 21–24 (S2–3–1) zbudowana jest z 69 wyrazów, wśród których zastosował Marek trzy własne: „ἔσχάτως” (w. 23), „θυγάτριον” (w. 23) i „συνθλίβω” (w. 24). Tylko ostatni z nich znany jest z Septuaginty. Dwa pierwsze stanowią osobiste określenia św. Marka w całej Biblii. Po opuszczeniu kraju Gerazeńczyków, Jezus spotyka przełożonego synagogi – Jaira, który usilnie prosi Mistra za swoją umierającą córeczką (τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει).

⁹ Szerzej o tej miejscowości pisze: P. Perkins, *Gadara*, [w:] P. J. Achtemeier (red.), *Encyklopedia Biblijna*, Warszawa ²1999, s. 311.

Sposób przedstawienia prośby, którą Jezus usłyszał od Jaira, sprawiła, że udał się z nim. Idąc wraz z przełożonym synagogi, Chrystus doświadczył naporu tłumu (συνέθλιβον αὐτόν), który zewsząd na Niego się tłoczył. Mogło to być spowodowane faktem, że Jezus dotykając ludzi uzdrawiał ich, co wykorzystała także kobieta, o której mówi poniższa perykopa.

Tabela V: Uzdrowienie chorej na krwotok

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-3-2	% w Mk
1	συνθλιβω	v	4751	2	2	1	50
			SUMA:	2		1	

Tekst: Mk 5, 25-34 (S2-3-2) stanowią 165 wyrazy, spośród których jeden – „συνθλιβω” (w. 31), jako Markowy pojawia się jeden raz. Jest on znany z greckiego ST (LXX). Nacisk tłumu staje się, w opowiadaniu o uzdrowieniu kobiety cierpiącej na krwotok, motywem wyjaśniającym przez uczniów Jezusa. Skoro wszyscy do Niego starają się przybliżyć, to jak może On pytać: kto się dotknął Mojego płaszcza (τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων)? Tutaj także cudowne uzdrowienie dokonuje się dzięki wierze i gestowi kobiety. Całość relacji Markowej z pewnością służy do podkreślenia konieczności odpowiedniej postawy wnętrza i zewnątrz człowieka, który pragnie łaski od Jezusa.

Tabela VI: Uzdrowienie córki Jaira

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-3-3	% w Mk
1	κουμ	v	2866	1	0	1	100
2	ταλιθά	s	4842	1	0	1	100
			SUMA:	2		2	

Obraz uzdrowienia córki Jaira – Mk 5, 35-43 (S2-3-3) zbudowany jest ze 151 terminów. Dwa z nich: „ταλιθά κουμ” (w. 41), jako grecki odpowiednik semickiego zwrotu, wypowiedzianego przez Jezusa, stanowią słowa Markowe. Nie są one użyte w Septuagincie. Powyższa perykopa (Mk 5, 25-34), która mówi o uzdrowieniu kobiety cierpiącej na upływy krwi, przerywa opowiadanie o córce Jaira. Teraz znów hagiograf przybliży całość zdarzenia w domu przełożonego synagogi. Ważnym elementem narracji jest przemieszczanie się Jezusa

od brzegu Jeziora, do domu Jaira, drogą, w czasie której uzdrowił kobietę. W scenie tutaj opisywanej św. Marek zawiera dwa wyrazy aramejskie: „ταλιθά κουμ”, które od razu tłumaczy na Grekę: „τὸ κοράσιον, σοι λέγω, ἔγειρε”.

Tabela VII: Niedowiarstwo Nazaretan

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-4-1	% w Mk
1	Ἰωσῆς	o	2475	3	0	1	33
			SUMA:	3		1	

Perykopa: Mk 6, 1-6 (S2-4-1) składa się z 132 słów, wśród których użył św. Marek jednego własnego: „Ἰωσῆς” (w. 3), który nie jest znany z LXX. Postawa wiary, która przybliżona jest w trzech powyższych obrazach, kontrastuje z prezentowaną przez Nazaretan. Współziomkowie Jezusa wymieniają Jego rodzinę, którą doskonale znają, i wątpią w Chrystusa. Można by zatem pokusić się o wniosek, że poznanie Mistrza tylko od strony Jego człowieczeństwa może niekiedy spowodować zablokowanie czynności ‘uwierzenia’ w Niego, jako Bożego Syna. Mieszkańcy Nazaretu znali Go doskonale, jako ich Rodaka, jednakże nie pomogło im to we wzbudzeniu odpowiedniej do cudu wiary. Hagiograf zaznacza, że nawet sam Jezus dziwił się ich niedowiarstwu (w. 6).

Tabela VIII: Śmierć Jana

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-4-4	% w Mk
1	σπεκουλάτωρ	s	4523	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 6, 17-29 (S2-4-4) zawiera 248 wyrazów. Występuje tutaj słowo Markowe: „σπεκουλάτωρ” (w. 27), które stanowi hapaxlegomenon całej Biblii. Postać Jana Chrzciciela związana jest także z terminologią własną św. Marka. Scena uczty urodzinowej Heroda stanowi kanwę do prezentacji męczeńskiej śmierci ‘poprzednika’ Jezusa. Względy ludzkie (dane słowo oraz współbieszcznicy) nakazały królowi posłać kata (σπεκουλάτορα), który zabił Jana Chrzciciela we więzieniu i przyniósł władcy na misie jego odrąbaną głowę. Przy-

bliżona tutaj przez hagiografa intryga ukazuje wyjątkową perfidię Herodiady, słabość władcy oraz moc osoby i słowa Jana Chrzciciela.

Tabela IX: Pierwsze rozmożenie chleba

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-5-1	% w Mk
1	πρασιά	s	4081	2	1	2	100
2	συμπόσιον	s	4683	2	7	2	100
			SUMA:	4		4	

Pierwsze rozmnożenie chleba – Mk 6, 34-44 (S2-5-1) składa się z 167 słów. Występują tutaj dwa Markowe słowa: „πρασιά” (w. 40) i „συμπόσιον” (w. 39), które były już użyte wcześniej w LXX. Litość nad ludem, który trwa przy Jezusie, nakazała Mu dokonanie cudu: rozmnożenia dla nich chleba. Marek, jako jedyny z opowiadających o tym cudzie, używa określenia zielona trawa (τῷ χλωρῷ χόρτῳ), wskazując na wiosenną porę wydarzenia¹⁰.

Tabela X: Uzdrowienie wielu

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-5-3	% w Mk
1	περιτρέχω	v	3911	1	2	1	100
2	προσορμίζω	v	4204	1	0	1	100
			SUMA:	2		2	

Perykopa: Mk 6, 53-56 (S2-5-3) napisana jest przy pomocy 72 słów. Marek użył tutaj dwóch słów własnych: „περιτρέχω” (w. 55) i „προσορμίζω” (których. 53), z których pierwsze jest znane z kart Septuaginty. Te dwa czasowniki własne hagiografa ukazują czynności zgoła odmienne. Pierwszy z nich mówi o bieganiu ludzi wokoło (περιτρέχω) w celu przyniesienia do Jezusa chorych, natomiast drugi mówi o zakotwiczeniu – przycumowaniu łodzi do brzegu (προσορμίζω), który oznacza zatrzymanie się w jednym punkcie. Są tutaj więc przytoczone dwa dzieła ludzi, którzy są w relacji do Chrystusa.

¹⁰ Ani Mateusz – Mt 14, 19, ani Łukasz – Łk 9, 14n, ani nawet Jan – J 6, 10, nie mają tego szczegółu w swoich narracjach.

Tabela XI: O czystości

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-6-1	% w Mk
1	ξέστης	s	3432	1	0	1	100
2	πυγμή	s	4279	1	2	1	100
3	χαλκίον	s	5290	1	1	1	100
			SUMA:	3		3	

Tekst: Mk 7, 1–13 (S2–6–1) składa się z 222 terminów, wśród których spotykamy trzy Markowe: „ξέστης” (w. 4), „πυγμή” (w. 3) i „χαλκίον” (w. 4). Tylko pierwszego z nich nie znamy z LXX, pozostałe zaś są zapisane w greckim ST. Spór o zachowywanie tradycji starszych św. Marek prezentuje stosując między innymi trzy słowa własne. Mówi tutaj o obmyciu najpierw dłoni złożonej w pięść (πυγμή), którą według zasad Izraelitów należało obmyć przed spożyciem posiłku, następnie o umywaniu naczyń, z których dwa: kubek i naczynie miedziane (ξέστης i χαλκίον) stanowią jego słowa własne. Znając takie postępowanie, Jezus zwraca uwagę uczniów na sprawy wewnętrzne w człowieku, a szczególnie na zachowanie przykazań Bożych, które niekiedy w postawie faryzeuszów, przegrywały z ich ludzkimi tylko wymysłami.

Tabela XII: Wyjaśnienie dla uczniów

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S2-6-3	% w Mk
1	ὕπερηφανία	s	5061	1	48	1	100
			SUMA:	1		1	

Mk 7, 17–23 (S2–6–3) stanowi 104 słowa. Występuje tutaj jedno Markowe: „ὕπερηφανία” (w. 22), które jest dobrze znane z kart Septuaginty. Arogancja i pycha (ὕπερηφανία), to słowo hagiografa, które opisuje owoc ludzkiego wnętrza – serca. W wyjaśnieniu, jakie Jezus daje swoim uczniom, jest mowa o prawdziwej nieczystości, która nie pochodzi „od zewnątrz” poprzez niezachowanie tradycji starszych, ale „od środka”, której podmiotem jest sam człowiek dokonujący wyboru niezgodnie z Bożym zamysłem. Wyliczenie błędów rozpoczynają ‘złe myśli’ (οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ), a kończy ‘głupota’ (ἀφροσύνη), pomiędzy którymi są wymienione pozostałe nieodpowiednie dla człowieka pragnienia.

Sekcja druga Ewangelii Markowej (Mk 4, 1–7, 23) ma dwanaście perykop, w których pojawiają się słowa własne hagiografa. Połowa z nich (6) zawiera więcej niż jeden termin własny. Cztery określenia Markowe ma perykopa – Mk 6, 34–44 (S₂–5–1), ale stanowią je tylko dwa wyrazy, występujące podwójnie. Trzy odrębne znaczeniowo słowa mają teksty: Mk 5, 1–20 (S₂–2–2), Mk 5, 21–24 (S₂–3–1) i Mk 7, 1–13 (S₂–6–1). Po dwa różne: Mk 5, 35–43 (S₂–3–3) i Mk 6, 45–52 (S₂–5–3). Pozostałe sześć tekstów zawiera po jednym terminie własnym św. Marka. Dwanaście spośród terminów własnych św. Marka (δισχίλιοι, κατακόπτω, κατοίκησις, μηκώνω, περιτρέχω, πρασιά, προσκεφάλαιον, πυγμή, ὑπερηφανία, συμπόσιον, συνθλίβω, χαλκίον), występujących w sekcji drugiej, możemy spotkać w Septuagincie. Pozostałe osiem: (ἔσχάτως, θυγάτριον, Ἰωσῆς, κουμ, ξέστης, προσορμίζω, σπεκουλάτωρ, ταλιθά,) są autorskimi twórcami językowymi drugiego w kanonie Ewangelisty.

Największą „gęstość” terminologii własnej św. Marka posiada perykopa traktująca o prośbie Jaira: Mk 5, 21–24 (S₂–3–1) 4,35 proc.

3. Sekcja trzecia (S₃: Mk 7, 24–10, 52)

Sekcja ta posiada trzynaście perykop, w których możemy odnaleźć 35 terminów własnych św. Marka (33 różne znaczeniowo).

Tabela I: Uzdrowienie opętanej

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S ₃ –1–1	% w Mk
1	θυγάτριον	s	2343	2	0	1	50
2	Συροφοινίκισσα	o	4785	1	0	1	100
			SUMA:	3		2	

Mk 7, 24–30 (S₃–1–1) składa się z 129 wyrazów. Hagiograf zastosował tutaj dwa własne określenia: „θυγάτριον” (w. 25) i „Συροφοινίκισσα” (w. 26), które nieznane są w greckim ST (LXX). Zniewolona przez ducha nieczystego córeczka (θυγάτριον) Syrofenicjanki (Συροφοινίκισσα) zostaje uzdrowiona przez Jezusa z powodu wiary i wytrwałej postawy jej matki. Autor natchniony być może zastosował tutaj zdrobnienie określenia ‘córka’ (θυγάτηρ – w. 29)

w celu wzmocnienia natężenia emocji opowiadania o dokonanym cudzie. Hagiograf zdaje się pokazywać przez tę perykopę i następną, że Jezus działa na terenach pogańskich: Syrii – Fenicji, a następnie w Dekapolu (poniższy tekst).

Tabela II: Uzdrowienie głuchoniemego

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-1-2	% w Mk
1	ἄλαλος	a	214	3	2	1	33
2	ἐφφαθά	v	2174	1	0	1	100
3	μογιλάλος	a	3281	1	1	1	100
4	ὑπερπερισσῶς	adv	5069	1	0	1	100
			SUMA:	6		4	

Perykopa: Mk 7, 31–37 (S3-1-2) zbudowana jest z 115 słów, z czego aż cztery odrębne stanowią słowa własne św. Marka. Dwa z nich: „ἄλαλος” (w. 37) i „μογιλάλος” (w. 32) znamy z Septuaginty, natomiast: „ἐφφαθά” (w. 34) i „ὑπερπερισσῶς” (w. 37) są zapisane w Biblii greckiej tylko przez Marka. Człowiek, który nie bardzo potrafił dokonywać wymiany myśli z innymi przy pomocy daru mowy, został przyprowadzony do Jezusa. Nawet za nim, w jego sprawie, zabrali głos jego znajomi (w. 32). Jezus wypowiada słowo aramejskie: „ἐφφαθά”, które Marek od razu tłumaczy, jako: „otwórz się” (διανοίχθητι – w. 34), uzdrawiając niemowę (ἄλαλος). Ludzie wychodząc z podziwu (ὑπερπερισσῶς) z powodu zaistniałego zdarzenia, wielbili Jezusa, który okazuje swą dobroć osobom niepełnosprawnym.

Tabela III: Niewiara faryzeuszów

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-1-4	% w Mk
1	ἀναστενάζω	v	390	1	3	1	100
2	Δαλμανουθά	o	1140	1	0	1	100
			SUMA:	2		2	

Tekst: Mk 8, 10–13 (S3-1-4) zbudowany jest z 62 wyrazów. Termin Markowy: „Δαλμανουθά” (w. 10) nie istnieje poza tekstem NT, natomiast słowo: „ἀναστενάζω” (w. 12) znane jest z LXX. Podróż Jezusa i Jego uczniów w okolice Dalmanuty kończy się epizodem opisującym niewiarę Faryzeuszy. Żądają oni znaku od Chrystusa, wysta-

wiają Go na próbę i rozprawiają z Nim (w. 11). Jezus na to tylko westchnął w swoim duchu (ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ), stwierdził, że nie otrzymają żadnego znaku i, wsiadłszy z powrotem do łodzi, odpłynął na drugą stronę. Ta postawa, którą tu przybliżył św. Marek, ukazuje siłę charakteru Mistrza z Nazaretu, który potrafi zachować moc własnej osobowości.

Tabela IV: Uzdrawienie niewidomego

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-1-6	% w Mk
1	τηλαυγῶς	adv	4909	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Opis uzdrowienia niewidomego: Mk 8, 22–26 (S3–1–6), zredagowany jest z 80 słów. Pojawia się tutaj jedno Markowe: „τηλαυγῶς” (w. 25), którego nie znajdziemy w żadnym innym miejscu Biblii greckiej. Cud, tutaj opisany, dokonuje się w Betsaidzie, gdzie znów przyprowadzili do Jezusa niepełnosprawnego człowieka; tym razem był to niewidomy. Znak uzdrowienia jest analogiczny do powyższego, gdy Chrystus uzdrowił głuchoniemego (Mk 7, 31–37), także i tutaj Jezus śliną zwilża ślepemu oczy, kładzie na niego ręce i uzdrawia. Cud jednak jest dwuetapowy, gdyż dopiero za drugim nałożeniem rąk przez Mistrza z Nazaretu, człowiek niewidomy widzi wszystko jasno i wyraźnie (τηλαυγῶς).

Tabela V: Przemienienie Jezusa

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-2-3	% w Mk
1	γναφεύς	s	1095	1	3	1	100
2	ἐξάπινα	adv	1808	1	14	1	100
3	ἐξουθενέω	v	1835	1	7	1	100
4	στίλβω	v	4578	1	8	1	100
			SUMA:	4		4	

Scena Przemienienia Pańskiego – Mk 9, 2–13 (S3–2–3), zawierająca 109 terminów, posiada aż cztery określenia Markowe: „γναφεύς” (w. 3), „ἐξάπινα” (w. 8), „ἐξουθενέω” (w. 12), „στίλβω” (w. 3). Są one znane z Septuaginty, nie użył ich jednak żaden z innych autorów natchnionych NT oprócz Marka. Odzienie przemienionego Jezusa

łśniło (στίλβω) jasnością tak wielką, że żaden folusznik (γναφεύς) nie zdołałby uczynić takiego samego. Po oznajmieniu przez Ojca słów, że Jezus jest Jego Synem umiłowanym, natychmiast (ἐξάπινα), gdy się rozejrzeli nie widzieli nikogo. Wyjaśnienie Jezusa odnoszące się do Eliasza (w. 11nn) wskazuje na wzdargę (ἐξουθενέω), z jaką będzie musiał się później zmierzyć w swoim życiu.

Tabela VI: Uzdrowienie epileptyka

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-2-4	% w Mk
1	ἄλαλος	a	214	3	2	2	66
2	ἀφρίζω	v	869	2	0	2	100
3	ἐκθαμβέω	v	1555	4	1	1	25
4	ἐπισυντρέχω	v	1991	1	0	1	100
5	κυλίω	v	2923	1	9	1	100
6	παιδιόθεν	adv	3662	1	0	1	100
7	τρίζω	v	4970	1	0	1	100
			SUMA:	13		9	

Mk 9, 14–29 (S3-2-4), złożony z 227 wyrazów, zawiera aż dziewięć słów własnych św. Marka (7 odrębnych znaczeniowo). Cztery z nich: „ἀφρίζω” (w. 18. 20), „ἐπισυντρέχω” (w. 25), „παιδιόθεν” (w. 21) i „τρίζω” (w. 18) są tylko w drugiej kanonicznie Ewangelii, natomiast „ἄλαλος” (w. 17. 25), „ἐκθαμβέω” (w. 15) i „κυλίω” (w. 20) można spotkać na kratach LXX. Opowiadanie ojca, którego syn był opętany przez ducha niemego (πνεῦμα ἄλαλον), zawiera szczegóły dotyczące zachowania się chorego, który pieniał się na ustach (ἀφρίζει) i zgrzytał (τρίζει) zębami. Na widok Jezusa chory upadł na ziemię i tarzał się na niej z pianą na ustach (ἐκυλίετο ἀφρίζων). Chrystus, nie skupiając swej uwagi na opętanym, stawia ojcu pytanie: od jak dawna to się chłopcu przytrafia? Ojciec odpowiedział, że od dzieciństwa (ἐκ παιδιόθεν). Zbieganie (ἐπισυντρέχει ὄχλος) się tłumowi powoduje, że Jezus dokonuje cudu, niejako w pośpiechu, rozkazując duchowi niememu (τὸ ἄλαλον πνεῦμα), aby wyszedł z młodzieńca i nigdy nie wracał do niego. Tutaj dowiadujemy się ważnej prawdy ewangelicznej, która stwierdza, że człowiek może mieć w sobie samym złego ducha, który wyrządza największą szkodę jego posiadaczowi, ale również jest złowrogi wobec jego najbliższych.

Tabela VII: O pierwszeństwie

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-3-2	% w Mk
1	ἐναγκαλιζομαι	v	1711	2	2	1	50
			SUMA:	2		1	

Perykopa: Mk 9, 33–37 (S3–3–2), zredagowana z 85 słów, zawiera jedno Markowe: „ἐναγκαλιζομαι” (w. 36), które zastosowane zostało już wcześniej przez innego autora natchnionego w Septuagincie. Uczniowie w drodze do Kafarnaum (w. 33n) posprzeczali się ze sobą nawzajem, kto z nich jest największy. Okazali przez to zwyczajną, ludzką chęć porównywania się między sobą. Jezus natomiast daje za przykład Apostołom dziecko, które obejmując ramieniem (ἐναγκαλισάμενος) mówi, że kto przyjmuje jedno z takich dzieci, przyjmuje Jego samego, a w konsekwencji także Boga Ojca.

Tabela VIII: O gorszycielach

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-3-4	% w Mk
1	ἄναλος	a	360	1	0	1	100
2	σκώληξ	s	4501	1	18	1	100
			SUMA:	2		2	

Tekst: Mk 9, 42–50 (S3–3–4), który składa się z 149 wyrazów, posiada dwa słowa Markowe. Termin: „ἄναλος” (w. 50) to hapaxlegomenon Nowego Testamentu, natomiast określenie: „σκώληξ” (w. 48) znane jest z LXX. Pouczenie Jezusa o zgorszeniu zawiera obraz radykalnego zdecydowania. Wybór pomiędzy ręką, nogą czy okiem, które mogą prowadzić do grzechu, a potępieniem w piekła (εἰς τὴν γέενναν), jest przesądzony. Nie kalkuluje się człowiekowi w żadnym przypadku wybór grzechu i w konsekwencji potępienia. Jezus zachęca do pozbawienia się nawet części własnego ciała, wymieniając te elementy organizmu, które są podwójne (ręce, nogi, oczy), w celu osiągnięcia zbawienia i uratowania się od piekła. Ważne tu jest, że żaden z tych narządów nie nosi w sobie konieczności do życia, ucinając bowiem rękę czy nogę, albo wyłupiając oko człowiek nie traci życia ziemskiego! Nie ma więc tutaj mowy o samozniszczeniu, ale o stanowczym wystąpieniu przeciwko zarzewiu zła, które niekiedy może tkwić w skażonej własnej naturze ludzkiej. W piekle, gdzie dostaną

się sładzy grzechu, robak (ὁ σκώληξ) nie umiera i ogień nie gaśnie. Cierpienie wiekuiste nie ma końca, życie natomiast bez ręki, nogi czy oka się zakończy. Jezus poucza także o ‘wietrzeniu’ soli, która przestaje być słona (ἄναλον γένηται). Obraz soli zdaje się mieć głębszy sens, w którym Jezus poucza o konieczności także wewnętrznego stylu życia i działania. Nie chodzi tylko o zewnętrzne sprawy (nogi, oczy, ręce), ale o postawę duchową człowieka, który musi się odróżniać od wszystkiego z czym ma kontakt. Sól musi posolić potrawę i uczynić ją smaczniejszą. Każdy zatem z uczniów Jezusa powinien posiadać taką cechę własnej osobowości.

Tabela IX: O dzieciach i królestwie Bożym

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-4-3	% w Mk
1	ἐναγκαλιζομαι	v	1711	2	2	1	50
2	κατευλογέω	v	2694	1	2	1	100
			SUMA:	3		2	

Mk 10, 13–16 (S3-4-3) ma 64 słowa. Wśród nich występują dwa terminy własne św. Marka: „ἐναγκαλιζομαι” (w. 16) i „κατευλογέω” (w. 16). Można je spotkać na kartach Septuaginty. Drugi raz¹¹ tutaj pojawia się u Marka słowo, obrazujące fakt, obejmowania i błogosławienia (ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ κατευλόγει) dzieci przez Jezusa. Ewangelista zapisuje tutaj oburzenie Jezusa, który pragnie, aby dzieci miały do Niego dostęp. Dzisiejsza tendencja świata, w którym rodzice nie chcą przyrządzać własnych dzieci do Chrystusa jest sprzeczna z tym obrazem Markowej Ewangelii. Czekanie do pełnoletniości własnego potomstwa, aby dobrowolnie podjęło decyzję czy chce znać Jezusa czy nie, nie należy do dzieł ewangelizacji! Jezus mówi, że trzeba przyjąć Jego Królestwo, jak dziecko (ὡς παιδίον).

Tabela X: Wyjaśnienie dla uczniów

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-5-2	% w Mk
1	δύσκολος	a	1417	1	1	1	100
2	θαμβέω	v	2263	3	6	1	33
3	τρυμαλιά	s	4990	1	6	1	100

¹¹ Zob. wyżej perykopa Mk 9, 33–37 (S3-3-2).

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-5-2	% w Mk
			SUMA:	4		3	

Perykopa: Mk 10, 23–27 (S₃₋₅₋₂) zbudowana jest z 91 wyrazów. Terminy Markowe, których jest tutaj trzy: „δύσκολος” (w. 24), „θαμβέω” (w. 24) i „τρομαλιά” (w. 25) znane są z greckiej wersji ST (LXX). Pouczenie Jezusa odnoszące się do bogactwa skupia uwagę czytelnika na fakcie trudności w osiągnięciu królestwa Bożego dla takich ludzi. Mistrz jednak nie potępia samego majątku, ale mówi o samym przywiązaniu się do rzeczy materialnych oraz o położeniu w nich ufności przez człowieka bogatego. Uczniowie zdumiewają się (ἐθαμβοῦντο) na takie stwierdzenie Chrystusa. On jednak mówi, że jakże trudnym (πῶς δύσκολόν) jest osiągnięcie zbawienia dla człowieka, który w dostatkach położył swoją nadzieję. Przejście wielbłąda przez ucho igielne (διὰ [τῆς] τρομαλιάς [τῆς] ῥαφίδος) jest łatwiejsze niż wejście bogatego do Królestwa Bożego. Hagiograf stosuje tutaj formę komparatiwu (łatwiej), aby jeszcze mocniej podkreślić dysproporcję porównywanych płaszczyzn Jezusowego pouczenia.

Tabela XI: Trzecia zapowiedź męki

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-6-1	% w Mk
1	θαμβέω	v	2263	3	6	1	33
			SUMA:	3		1	

Mk 10, 32–34 (S₃₋₆₋₁) ma 73 słowa. Markowe określenie: „θαμβέω” (w. 32), znane jest zarówno w innych miejscach jego Ewangelii, jak i Septuaginty. Słowa tutaj przytoczone mówią o tak zwanej trzeciej zapowiedzi męki i zmartwychwstania u Marka. Jezus wyprzedza wszystkich, którzy z Nim szli do Jerozolimy, tak, że się dziwili (ἐθαμβοῦντο). Tutaj mówi najwięcej, jeśli chodzi o sposób umęczenia. Dwie zapowiedzi poprzednie: Mk 8, 31–33 i Mk 9, 30–32 nie mówią o szyderstwach, opluciu i biczowaniu, które teraz (Mk 10, 32–34) Jezus dokładnie wymienia. Za każdym jednak razem kończy te trzy zapowiedzi cierpienia i śmierci, faktem własnego zmartwychwstania!

Tabela XII: O pierwszeństwie w królestwie Bożym

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-6-2	% w Mk
1	προσπορεύομαι	v	4211	1	18	1	100
			SUMA:	1		1	

Opowiadanie: Mk 10, 35–40 (S3–6–2) zapisał Marek w 111 wyrazach. Jeden z nich: „προσπορεύομαι” (w. 35), znany z LXX, zastosowany jest na kartach NT tylko w drugiej kanonicznie Ewangelii. Bracia: Jakub i Jan przystępują (προσπορεύονται) do Jezusa i proszą o dar zasiadania po prawej i po lewej stronie Jego chwały (δός ἡμῖν ἴνα εἶς σου ἐκ δεξιῶν καὶ εἶς ἐξ ἀριστερῶν καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου). Chrystus natomiast wskazuje im na konieczność picia „kielicha” męki oraz przyjęcia „chrztu” cierpienia, a nie na chwałę, do jakiej pragną dotrzeć.

Tabela XIII: Uzdrowienie niewidomego

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S3-6-4	% w Mk
1	ἀναπηδάω	v	377	1	6	1	100
2	Βαρτιμαῖος	o	919	1	0	1	100
3	Τιμαῖος	o	4919	1	0	1	100
			SUMA:	3		3	

Perykopa: Mk 10, 46–52 (S3–6–4) ma 123 słowa. Spotykamy tutaj trzy terminy Markowe. Dwa imiona: „Βαρτιμαῖος” i „Τιμαῖος” (w. 46) należą do hapaxlegomenów NT, natomiast czasownik: „ἀναπηδάω” (w. 50) znany jest z Septuaginty. Ewangelista stwierdza tutaj, że Jezus i towarzyszący Mu spory tłum wychodzili z Jerycha, gdy Bartymeusz (Βαρτιμαῖος), syn Tymeusza (ὁ υἱὸς Τιμαίου), zaczął wołać za nimi. Interesujące zdaje się być to, że Jezus nie podszedł do niewidomego, ale kazał jego samego przywołać do siebie. Natarczywość i nieustępliwość tego ślepcy połączone z silną wiarą, zaowocowały jego uzdrowieniem.

Sekcja trzecia Ewangelii według św. Marka (Mk 7, 24–10, 51) trzynaście perykop, w których spotykamy 35 słów własnych (33 różnych). Dziewięć z nich ma po więcej niż jednym terminie własnym. Najwięcej: 9 (7 różnych) zawarł autor natchniony w Mk 9, 14–29 (S3–2–4). Po cztery wystąpienia mają: Mk 7, 31–37 (S3–1–2) i Mk 9, 2–13 (S3–2–3).

Trzy słowa własne są zapisane w: Mk 10, 23–27 (S₃–5–2) i Mk 10, 46–52 (S₃–6–4). Dwukrotne występowanie terminów własnych zawarte jest w: Mk 7, 24–30 (S₃–1–1), Mk 8, 10–13 (S₃–1–4), Mk 9, 42–50 (S₃–3–4) i Mk 10, 13–16 (S₃–4–3). Pozostałe cztery perykopy posiadają tylko po jednym słowie własnym św. Marka.

Siedemnaście różnych znaczeniowo terminów Markowych (ἄλαλος, ἀναπηδάω, ἀναστενάζω, γναφεύς, δύσκολος, ἐκθαμβέω, ἐναγκαλιζομαι, ἐξάπινα, ἐξουθενέω, θαμβέω, κατευλογέω, κυλίω, μογιλάλος, προσπορεύομαι, σκώληξ, στίλβω, τρυμαλιά) ma swe paralele w Septuagincie, natomiast trzynaście (ἄναλος, ἀφρίζω, Βαρτιμαῖος, Δαλμανουθά, ἐπισυντρέχω, ἐφφαθά, θυγάτριον, παιδιόθεν, Συροφοινίκισσα, τηλαυγῶς, Τιμαῖος, τρίζω, ὑπερπερισσῶς) są zapisane w Biblii tylko przez Marka.

W trzeciej sekcji największą „gęstość” terminologii własnej ma perykopa traktująca o Przemienieniu Jezusa: Mk 9, 2–13 (S₃–2–3) 3,66 proc.

4. Sekcja czwarta (S₄: Mk 11, 1–16, 20)

Sekcja ta ma aż 19 tekstów, w których występuje terminologia własna św. Marka, którą stanowi 33 słowa (30 różne).

Tabela I: Sprowadzenie osła

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S ₄ –1–1	% w Mk
1	ἄμφοδον	s	297	1	2	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 11, 1–7 (S₄–1–1) składa się ze 122 słów. Hagiograf zastosował tutaj słowo własne: „ἄμφοδον” (w. 4), które można spotkać także w Septuagincie. Uroczysty wjazd Jezusa do Jerozolimy rozpoczyna się przygotowaniem osiołka, który był przywiązany do drzwi od strony drogi (ἄμφοδον). Uczniowie wykonali dokładnie wszystko według polecenia Mistrza, i przyprowadzili Mu osłę.

Tabela II: Wjazd do Jerozolimy

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S ₄ –1–2	% w Mk
1	στιβάς	s	4575	1	0	1	100

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-1-2	% w Mk
			SUMA:	1		1	

Perykopa: Mk 11, 8–11a (S4-1-2) ma 49 słów, wśród których jedno – „σπιβάς” (w. 8) jest terminem własnym św. Marka (hapaxlegomenon Biblii). Kontynuując opowiadanie o wjeździe do Jerozolimy, św. Marek opowiada teraz o czynności tłumy, który zrywał gałęzie (σπιβάδας) z pól i słał przed przechodzącym Jezusem. Przy okazji tej czynności wielbili Boga, przywołując tekst Psalmu 118 (117), 25n.

Tabela III: Przypowieść o przewrotnych rolnikach

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-3-3	% w Mk
1	κεφαλιώ	v	2750	1	0	1	100
2	ὑπολήνιον	s	5097	1	4	1	100
			SUMA:	2		2	

Tekst: Mk 12, 1–12 (S4-3-3) zbudowany jest ze 182 słów. Występują tutaj dwa terminy Markowe, z których drugi: „ὑπολήνιον” (w. 1) znany jest z kart LXX, natomiast pierwszy „κεφαλιώ” (w. 4) jest hapaxlegomenem Biblii. Nawiązanie do pieśni o winnicy proroka Izajasza (Iz 5, 1nn) stanowi swoiste preludium do przypowieści o przewrotnych dzierżawcach ziemi. Właściciel gruntu inwestuje w przygotowanie areału winnicy do jej wynajęcia, kopiąc w niej między innymi tłocznię (ὑπολήνιον). W porze odbioru należnego zysku wysłała swoje sługi po przysługujące mu plony winnicy. Dzierżawcy winnicę nie dają jednak właścicielowi należnych mu profitów, ale ranią w głowę (ἐκεφαλίωσαν) jednego z wysłańców i znieważają. Pan winnicy w końcu po wielu poprzednich wysłańnikach, posyła swego jedynego i ukochanego syna, którego rolnicy wyrzuciwszy z winnicy zabili. Ten obraz Jezusa służy do pouczenia o konieczności oddawania Bogu tego, co Mu się należy (czci, wdzięczności i pokory).

Tabela IV: O podatku cesarskim

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-3-4	% w Mk
1	ἀγρεύω	v	66	1	5	1	100
2	ἐκθαυμάζω	v	1557	1	2	1	100
			SUMA:	2		2	

Pouczenie o podatku dla cesarza: Mk 12, 13–17 (S4–3–4) ma 112 słów. Dwa z nich, które są w NT tylko u Marka: „ἀργεῖω” (w. 13) i „ἐκθαυμάζω” (w. 17), można spotkać również w Septuagincie. Opowiadanie to skupia uwagę na stałej czynności podchwycenia (ἀργεῖω) Jezusa w mowie. Jest to typowo Markowe określenie, które tutaj zastosował w obrazie nakazu płacenia podatku cesarskiego. Mistrz jednak poznaje ich obłudę i mówi wprost, że nie idzie im wcale o sprawę konieczności zapłaty podatku, ale chcą oni tylko wystawić Go na próbę. Żądając pokazania monety podatkowej, zwraca się potem do pytających Go, oddajcie Bogu to, co należy do Boga, a Cezarowi to, co należy do Cezara. Na tak doskonale rozwiązanie łamigłówek Faryzeuszów i zwolenników Heroda, wszyscy okazali podziw (ἐξεθαύμαζον) Jezusowi.

Tabela V: O największym przykazaniu

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–3–6	% w Mk
1	ϐουνεχῶς	adv	3413	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Perykopa: Mk 12, 28–34 (S4–3–6) składa się ze 153 terminów. Jeden z nich: „ϐουνεχῶς” (w. 34), tutaj zapisany przez Marka, jest hapaxlegomenem Biblii. Pierwsze przykazanie to nakaz miłości Boga: całym sercem, duszą, umysłem i mocą; drugie zaś, to miłość bliźniego, jak samego siebie. Obie te części fundamentu Ewangelii zbudowane są na tekstach z Pięcioksięgu Mojżesza: pierwsza część – Pwt 6, 5, druga – Kpł 19, 18. Uczony w Piśmie, który usłyszał tę odpowiedź Mistrza z Nazaretu potwierdził Jego mądrość i logikę wnioskowania. Na co Jezus uznał również, że odpowiedział ów uczony w Piśmie w sposób rozumny (ϐουνεχῶς) i stwierdził, że jest niedaleko od Królestwa Bożego.

Tabela VI: Początek ucisku

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–3–11	% w Mk
1	πρωμεριμνάω	v	4151	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 13, 5–13 (S4–3–11) zawiera 154 wyrazy. Jeden z nich: „προμεριμνάω” (w. 11), zapisany u Marka, jest hapaxlegomenem Biblii. Uczniowie Jezusa, według Jego wypowiedzi, muszą być gotowi na prześladowania. Chrystus jednak zapewnia, że nie powinni się oni zawczasu martwić (προμεριμνᾶτε), co mają odpowiedzieć na zarzuty i jak się zachować, gdyż, zgodnie z Jego słowami, w odpowiedniej porze będzie im dane to, co mają wyrzec. Duch Święty bowiem będzie mówić za uczniów. Jest to szczególnie głębokie przesłanie Jezusa, można je bowiem odczytać w sposób naturalny, że uczniowie zostaną w sposób wyjątkowy pouczeni przez Ducha Bożego, ale również, że prześladowający zobaczą coś wyjątkowego w ich postawie, i także oni zostaną pouczeni przez wewnętrzne natchnienie ze strony Boga.

Tabela VII: Potrzeba czujności

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–3–15	% w Mk
1	ἀλεκτοροφωνία	s	217	1	0	1	100
2	ἀπόδημος	a	587	1	0	1	100
			SUMA:	2		2	

Perykopa: Mk 13, 33–37 (S4–3–15) składa się z 65 terminów. Dwa z nich: „ἀλεκτοροφωνία” (w. 35) i „ἀπόδημος” (w. 34), zawarte w tekście św. Marka są hapaxlegomenami Pisma Świętego. Znowu Jezus porównuje Królestwo Boże do właściciela domu, który zostawia troskę o swoją własność swoim sługom, a odźwiernemu (ἀπόδημος) nakazuje czujność. Każdy z domowników ma konkretne zadanie do wypełnienia, które z pewnością wykonywał także w czasie, gdy pan domu był w nim obecny. Powrót do swojej własności gospodarza może nastąpić w każdej porze: późnym wieczorem, o północy, o piąniu kogutów (ἀλεκτοροφωνίας) czy też rano. Pora czujności dla sług jest wydłużona i muszą oni być zawsze przygotowani na powrót pana.

Tabela VIII: Namaszczenie Jezusa

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–3–17	% w Mk
1	μυρίζω	v	3316	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Opowiadanie o namaszczeniu Pana: Mk 14, 3–9 (S4–3–17) posiada 124 wyrazy. Jeden z nich: „μυρίτζω” (w. 8) jest hapaxlegomenem Biblii. W domu Szynona Trędowatego ma miejsce kolejna scena przygotowująca czytelników do obrazów męki Jezusa. Kobieta prawdziwym olejkiem nardowym, który określa św. Marek jako bardzo drogi, namaszcza głowę Jezusa. Wywołuje to oburzenie pewnych osób, dla których było to zwyczajne marnotrawstwo rzeczy materialnych. Można, ich zdaniem, sprzedać ów olejek za więcej niż trzysta denarów i rozdać te pieniądze ubogim (w. 5). Opinia Chrystusa jest tu jednak diametralnie różna. On chwali ten gest, który jest czynnością uprzednią w stosunku do Jego śmierci. Kobieta bowiem właśnie w tym momencie namaściła (μυρίσαι) Go na śmierć. Za ten gest, który kosztował ją ogromnie wiele, zyskała to, że to właśnie ona będzie zawsze wspomniana w związku ze śmiercią Chrystusa, jako ta, która namaściła Go drogocennym olejkiem.

Tabela XI: zapowiedź zaparcia się Piotra

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–4–4	% w Mk
1	ἐκπερισσῶς	adv	1587	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 14, 26–31 (S4–4–4), skonstruowany z 87 słów, posiada jedno Markowe „ἐκπερισσῶς” (w. 31), które jest hapaxlegomenem Pisma Świętego. Po ustanowieniu Eucharystii uczniowie wraz z Jezusem wyszli w stronę Góry Oliwnej (w. 26). Marek prezentuje w tym momencie Jezusa, który zna się na psychice ludzkiej i zdaje sobie sprawę z faktu, że uczniowie Go zostawią i się rozproszą. Na te słowa Pana Piotr wyraża swoje stanowcze zapewnienie (ἐκπερισσῶς ἐλάλει), że on wytrwa przy Jezusie nawet, gdyby przyszło mu umrzeć z Mistrzem. Doświadczyć tu można znanej doskonale czynności człowieka, który w słowach jest bardzo stanowczy i hojny, w czynach natomiast zupełnie odwrotnie postępuje. Słabość woli Piotra tutaj wyraźnie jest ukazana przez hagiografa.

Tabela X: Modlitwa w ogródcu

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-4-5	% w Mk
1	ἐκθαμβέω	v	1555	4	1	1	25
2	καταβαρύνω	v	2574	1	3	1	100
			SUMA:	5		2	

Perykopa opisująca modlitwę Jezusa w Ogródcu: Mk 14, 32-42 (S4-4-5) ma 181 terminów. Dwa z nich: „ἐκθαμβέω” (w. 33) i „καταβαρύνω” (w. 40), które znamy z Septuaginty, zapisał w NT tylko drugi w kanonie Ewangelista. Sam początek opowiadania stwierdza, że Jezus, wzięwszy ze sobą Piotra, Jakuba i Jana, począł drzeć (ἐκθαμβεῖσθαι) i odczuwać trwogę. Poleca wybranym Apostołom trwanie przy Nim i czujność, sam natomiast udaje się nieco dalej i modli się. Piotr i jego towarzysze jednak zasnęli, gdyż ich oczy były senne (οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι), i nie czuwali zgodnie z sugestią Mistrza.

Tabela XI: Zdrada i pojmanie Jezusa

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-4-6	% w Mk
1	σύσσημον	s	4788	1	5	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 14, 43-52 (S4-4-6) posiada 140 słów. Jedno z nich: „σύσσημον” (w. 44), które zapisał w NT tylko Marek znane jest z kart LXX. Judasz, jeden z Dwunastu, przyszedł do Jezusa wraz ze zgrają uzbrojonych w miecze i kije. Znak (σύσσημον), jaki dał im zdrajca polegał na pocałunku Jezusa. Marek notuje słowa Pana, który stwierdza, że codziennie mogli Go pojmać w świątyni, gdzie nauczał.

Tabela XII: Zaparcie się Piotra

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-4-8	% w Mk
1	προαύλιον	s	4103	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Perykopa: Mk 14, 66-72 (S4-4-8) zredagowana jest przy pomocy 128 terminów. Jeden z nich: „προαύλιον” (w. 68), jest haplogomenem Biblii. Zapowiadane przez Jezusa zaparcie się Piotra

Mk 14, 26–31 (S4–4–4) staje się faktem w aktualnym tekście Markowym. Służąca najwyższego kapłana powiedziała do Szymona, że był z Jezusem Nazarejczykiem. On natomiast zaprzeczył i wyszedł do przedsionka (εἰς τὸ προαύλιον), i w tym czasie kogut zapiał. Kobieta ta wówczas zwraca się do ludzi, którzy tam się znajdowali, stwierdzając więź Piotra z Panem. Piotr jednak znów neguje to stwierdzenie. Wówczas owi ludzie mówią, że jest on jednym z uczniów Chrystusa, gdyż jest z Galilei, na co Szymon trzeci raz wypiera się znajomości z Jezusem. Skupienie uwagi Piotra na drugim pianiu koguta, które nastąpiło po trzeciej jego negacji towarzyszenia Jezusowi sprawiło, że wspominał on na słowa Pana, i wybuchnął płaczem.

Tabela XIII: Wyrok Piłata

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–5–1	% w Mk
1	στασιαστής	s	4546	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Słowa: Mk 15, 1–15 (S4–5–1), traktujące o wyroku Piłata stanowią 196 terminów. Jeden z wyrazów: „στασιαστής” (w. 7) jest hapaxlegomenem Pisma Świętego. Piłat w tej scenie posuwa się do pewnego zabiegu taktycznego, którym jest postawienie dwóch ludzi przed ludem. Jednego z nich im ułaskawi zgodnie z corocznym zwyczajem. Stawia zatem Barabasza, który razem z buntownikami (μετὰ τῶν στασιαστῶν), którzy w rozruchu dopuścili się morderstwa, oraz Jezusa, który był słynnym Rabbim oraz wielkim cudotwórcą. Zestawienie Piłata praktycznie było przesądzone: logika nakazywała uwolnić Dobrodzieja, a skazać zbrodniarza. Tymczasem akcja narracji idzie zupełnie inną drogą, gdyż lud wybiera ułaskawienie dla Barabasza, a Jezusa skazuje na krzyż.

Tabela XIV: Ukrzyżowanie

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–5–3	% w Mk
1	συμρνίζω	v	4506	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Mk 15, 20b–28 (S4–5–3), opowiadający o ukrzyżowaniu Pana, zapisany jest przez Marka w 94 słowach¹². Jedno z nich „σμυρνίζω” (w. 23) jest hapaxlegomenem Biblii. Wino zaprawione mirrą (ἔσμυρνισμένον οἶνον) mogło służyć jako środek uśmierzający ból skazańca. Jezus jednak nie przyjmuje tego ułatwienia, gdyż pragnie z całą świadomością wypełnić wolę Ojca¹³.

Tabela XV: Szydzenie z Chrystusa

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–5–4	% w Mk
1	οὐά	i	3608	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Perykopa: Mk 15, 29–32 (S4–5–4), ma 104 wyrazy, spośród których jeden: „οὐά” (w. 29) jest hapaxlegomenem w tekście Pisma. Ukrzyżowany i cierpiący Jezus spotyka się jednak nie ze współczuciem, ale z szyderstwem. Ludzie przechodzący obok Niego przeklinali Go, potrząsali głowami i mówili: „Ej (οὐά), Ty, który burzysz przybytek i w trzech dniach go odbudowujesz, wybaw samego siebie i zjeżdż z krzyża” (w. 29n). Do tych ludzi dołączają arcykapłani i uczeni w Piśmie.

Tabela XVI: Śmierć

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–5–5	% w Mk
1	Ελωι	o	1672	2	1	2	100
2	Ἰωσής	o	2475	3	0	1	33
3	κεντυρίων	s	2735	3	0	1	33
4	Σαλώμη	o	4380	2	0	1	50
			SUMA:	10		5	

Opowiadanie o śmierci Jezusa: Mk 15, 33–41 (S4–5–5) ma 149 terminów. Spotykamy tutaj cztery słowa Markowe: „Ελωι” (w. 34), „Ἰωσής” (w. 40), „κεντυρίων” (w. 39) i „Σαλώμη” (w. 40). Pierwsze z nich (Ελωι) można odnaleźć w greckim ST, pozostałe trzy są

¹² W tekście wydania krytycznego (L, Θ, 0112, 0250 i in.) istnieje werset 28: „καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἢ λέγουσα· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη” (por. Łk 22, 37). Słowa te nie są wliczone w całość perykopy.

¹³ Por. KPNT, s. 252.

znane tylko z kart drugiej w kanonie Ewangelii. Scena umierania Mistrza jest znamienna w akcenty teologiczne. Najpierw widać, że Jezus nie wykonuje tego, czego żądali od Niego szyderycy, ale skupia swoją uwagę na Ojcu, do którego śle swoje ostatnie na ziemi słowa. „Boże mój, Boże mój” (ελωι ελωι). Ewangelista zaznacza, że Jezus zawołał jeszcze raz donośnym głosem (w. 37), ale nie podaje jakich Mistrz użył słów. Na widok stylu Chrystusa, który z wielką godnością zakończył swe życie, setnik (κεντυρίων) stwierdził, że był On Bożym Synem¹⁴. Oprócz centuriona spotykamy pod krzyżem Marię Magdalenę, Marię – matkę Jakuba Mniejszego i Józefa (Ιωσήϋ) oraz Salome (Σαλώμη). Kobiety te, jak zaznacza Marek, towarzyszyły Jezusowi i usługiwały Mu.

Tabela XVII: Pogrzeb

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4–5–6	% w Mk
1	ἐνειλέω	v	1738	1	1	1	100
2	Ἰωσήϋ	o	2475	3	0	1	33
3	κεντυρίων	s	2735	3	0	2	66
4	προσάββατον	s	4162	1	2	1	100
			SUMA:	8		5	

Tekst: Mk 15, 42–47 (S4–5–6) sporządzony jest ze 101 słów. Cztery z nich są Markowe: „ἐνειλέω” (w. 46), „Ἰωσήϋ” (w. 47), „κεντυρίων” (w. 44. 45) i „προσάββατον” (w. 42). Dwa z nich (ἐνειλέω i προσάββατον) znane są z Septuaginty. Jezusowy pogrzeb dokonywał się w szybkim tempie, gdyż był wówczas dzień przygotowania (προσάββατον) do paschy. Józef z Arymatei, który był poważnym członkiem Rady, udał się do Piłata i poprosił o ciało Jezusa. Namiestnik, upewniony przez setnika (κεντυρίωνα), podarował Józefowi ciało Mistrza z Nazaretu. Ten zaś, zdjawszy zwłoki Pana z krzyża, owinął (ἐνειλησεν) je w płótno i złożył w grobie. Maria Magdalena i Maria – matka Józefa (Ἰωσήϋ) patrzyły gdzie Go złożono.

¹⁴ Co znakomicie koresponduje z tytułem „Ewangelii o Jezusie Synu Bożym” (por. Mk 1, 1).

Tabela XVIII: Widzenie niewiast

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-6-1	% w Mk
1	ἐκθαμβέω	v	1555	4	1	2	50
2	Σαλώμη	o	4380	2	0	1	50
			SUMA:	6		3	

Perykopa: Mk 16, 1–8 (S4–6–1) ma 136 wyrazów¹⁵. Dwa z nich są zapisane w NT tylko u św. Marka. Słowo: „ἐκθαμβέω” (w. 5, 6) znane jest także w greckim ST (LXX), natomiast imię: „Σαλώμη” (w. 1) jest znane tylko w NT. Maria Magdalena, Maria – matka Jakuba i Salome (Σαλώμη), nakupiwszy wonności, udały się w pierwszy dzień po szabacie do Jezusowego grobu. Weszły one do otwartego grobu i ujrzały młodzieńca w białej szacie. Na jego widok bardzo się przestraszyły (ἐξεθαμβήθησαν), ale młodzieniec je uspokoił i nakazał oznajmić uczniom fakt, że Jezus powstał z martwych, i udaje się przed nimi do Galilei.

Tabela XIX: Nakaz głoszenia ewangelii

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	il_LXX	S4-6-1	% w Mk
1	θανάσιμος	a	2265	1	0	1	100
			SUMA:	1		1	

Tekst: Mk 16, 15–18 (S4–6–5) składa się z 59 słów. Jedno z nich: „θανάσιμος” (w. 18) jest hapaxlegomenem Biblii. Nakaz proklamowania Ewangelii zawiera obraz mocy, która zostanie dana tym, którzy uwierzą. Będą oni mieli między innymi moc nad zatrutymi (θανάσιμόν) napojami, które nie będą im mogły wyrządzić szkody na zdrowiu.

Sekcja czwarta: Mk 11, 1–16, 20 posiada dziewiętnaście tekstów, w których spotykamy 33 terminy własne św. Marka (30 różne). Siemdem z nich ma po więcej niż jednym terminie własnym. Najwięcej:

¹⁵ Po stwierdzeniu Ewangelisty, że kobiety „się bały” (ἐφοβοῦντο γάρ – Mk 16, 8) w niektórych świadkach tekstu (L, Ψ, 099, 0112, 579 i in.) istnieje dodatek: „πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλεν δι’ αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας. ἀμήν”, który nie został jednak włączony w całkowitą liczbę terminów.

po 5 (4 różne) mają: Mk 15, 33–41 (S4–5–5) i Mk 15, 42–47 (S4–5–6). Trzy wyrazy własne (2 różne) są zapisane w: Mk 16, 1–8 (S4–6–1). Po dwa zastosował w: Mk 12, 1–12 (S4–3–3); Mk 12, 13–17 (S4–3–4); Mk 13, 33–37 (S4–3–15) i Mk 14, 32–42 (S4–4–5). Pozostałe dwanaście perykop posiada tylko po jednym słowie własnym św. Marka.

Dziesięć różnych znaczeniowo terminów Markowych (ἀγρεύω, ἀμφόδον, ἐκθαμβέω, ἐκθαυμάζω, Ελωι, ἐνειλέω, καταβαρύνω, προσάββατον, σύσσημον, ὑπολήνιον) ma swe paralele w Septuagincie. Szesnaście różnorodnych określeń: (ἀλεκτοροφωνία, ἀπόδημος, ἐκπερισσῶς, θανάσιμος, Ἰωσῆς, κεντυρίων, κεφαλιώω, μυρίζω, νουνεχῶς, οὐά, προαύλιον, προμεριμνάω, Σαλώμη, συμυρνίζω, στασιαστής, στιβάς) to słowa zastosowane w Biblii tylko przez Marka.

W czwartej sekcji najbardziej „gęste” w terminologię Markową jest opowiadanie o pogrzebie Jezusa: Mk 15, 42–47 (S4–5–6) 4, 95 proc.

*

Po zapoznaniu się z danymi wszystkich perykop, w których występuje terminologia własna św. Marka, trzeba zrobić syntezę podstawowych danych. Najpierw spójrzmy na terminy pod względem częstotliwości ich wystąpień. Najliczniej u św. Marka pojawia się jego słowo własne: ἐκθαμβέω – 4 razy (Mk 9, 15; 14, 33; 16, 5. 6). Po trzykroć możemy spotkać cztery wyrazy: ἄλαλος (Mk 7, 37; 9, 17. 25), θαμβέω (Mk 1, 27; 10, 24. 32), Ἰωσῆς (Mk 6, 3; 15, 40. 47) oraz κεντυρίων (Mk 15, 39. 44. 45). Dwa razy zastosował św. Marek osiem swoich określeń: ἀφρίζω (Mk 9, 18. 20), Ελωι (Mk 15, 34. 34), ἐναγκαλιίζομαι (Mk 9, 36; 10, 16), θυγάτριον (Mk 5, 23; 7, 25), πρασιά (Mk 6, 40. 40), Σαλώμη (Mk 15, 40; 16, 1), συμπόσιον (Mk 6, 39. 39) i συνθλίβω (Mk 5, 24. 31). Reszta słów: 71 – są hapaxlegomenami NT: Ἀβιαθάρ (Mk 2, 26), ἀγρεύω (Mk 12, 13), ἀλεκτοροφωνία (Mk 13, 35), ἀλλαχοῦ (Mk 1, 38), ἀμφιβάλλω (Mk 1, 16), ἀμφόδον (Mk 11, 4), ἄναλος (Mk 9, 50), ἀναπηδάω (Mk 10, 50), ἀναστενάζω (Mk 8, 12), ἀπόδημος (Mk 13, 34), ἀποστεγάζω (Mk 2, 4), Βαρτιμαῖος (Mk 10, 46), Βοανηργές (Mk 3, 17), γναφεύς (Mk 9, 3), Δαλμανουθά (Mk 8, 10), δισχίλιοι (Mk 5, 13), δύσκολος (Mk 10, 24), ἐκθαυμάζω (Mk 12, 17), ἐκπερισσῶς (Mk 14, 31), ἐνειλέω (Mk 15, 46), ἔννευχος (Mk 1, 35), ἐξάπινα (Mk 9, 8), ἐξουδενέω (Mk 9, 12), ἐπιράπτω (Mk 2, 21),

ἐπισυντρέχω (Mk 9, 25), ἐσχάτως (Mk 5, 23), ἐφραθά (Mk 7, 34), θανάσιμος (Mk 16, 18), Ἰδουμαία (Mk 3, 8), καταβαρύνω (Mk 14, 40), καταδιώκω (Mk 1, 36), κατακόπτω (Mk 5, 5), κατευλογέω (Mk 10, 16), κατοίκησις (Mk 5, 3), κεφαλιώ (Mk 12, 4), κουμ (Mk 5, 41), κυλίω (Mk 9, 20), κωμόπολις (Mk 1, 38), μηκύνω (Mk 4, 27), μογιάλος (Mk 7, 32), μυρίζω (Mk 14, 8), νουνεχῶς (Mk 12, 34), ξέστης (Mk 7, 4), οὐά (Mk 15, 29), παιδιόθεν (Mk 9, 21), περιτρέχω (Mk 6, 55), προαύλιον (Mk 14, 68), προμεριμνάω (Mk 13, 11), προσάββατον (Mk 15, 42), προσκεφάλαιον (Mk 4, 38), προσορμίζω (Mk 6, 53), προσπορευομαι (Mk 10, 35), πυγμή (Mk 7, 3), σκώληξ (Mk 9, 48), συμρνίζω (Mk 15, 23), σπεκουλάτωρ (Mk 6, 27), στασιαστής (Mk 15, 7), στιβάς (Mk 11, 8), στίλβω (Mk 9, 3), συλλυπέομαι (Mk 3, 5), Συροφοινίκισσα (Mk 7, 26), σύσημον (Mk 14, 44), ταλιθά (Mk 5, 41), τηλαυγῶς (Mk 8, 25), Τιμαῖος (Mk 10, 46), τρίζω (Mk 9, 18), τρυμαλιά (Mk 10, 25), ὑπερηφανία (Mk 7, 22), ὑπερπερισσῶς (Mk 7, 37), ὑπολήνιον (Mk 12, 1) i χαλκίον (Mk 7, 4).

Najbardziej „gęstym” w terminologię własną Marka tekstem jest perykopa opisująca **uzdrowienie i nauczanie**: Mk 1, 35–39 (S1–3–1), gdzie jest aż 6,35 proc. słów własnych. Drugą jest scena opisująca fakt **pogrzebu Jezusa**: Mk 15, 42–47 (S4–5–6), w której zastosował on 4,95 proc. własnych terminów. Trzecią jest **prośba Jaira**: Mk 5, 21–24 (S2–3–1) 4,35 proc., zaś czwartą: **Przemienienie Jezusa**: Mk 9, 2–13 (S3–2–3) 3,66 proc.

Gdy idzie o zastosowane słowa, św. Marek w wielu miejscach użył terminologii, którą znali pozostali hagiografowie NT, gdyż istniała wcześniej w tekście Septuaginty. Czterdzieści jeden terminów Markowych nie ma jednak nigdzie indziej poza jego Ewangelią! Są to zatem ważne określenia dla teologicznego przesłania tekstu, gdyż zastosowane tylko i wyłącznie przez niego w Biblii, pozostaną zatem już na zawsze jego autorskim wkładem w święte Pisma. Postaramy się w trzeciej części niniejszej monografii odszukać i zaprezentować wszystkie pozostałe czterdzieści trzy słowa greckiego ST, do których mógł się odnieść św. Marek, pisząc swoją Dobrą Nowinę o Jezusie.

III. Odniesienia terminów własnych Ewangelii św. Marka do Septuaginty (LXX)

Septuaginta¹ – grecka wersja Starego Testamentu, może stanowić niezwykle ważną bazę słowotwórczą dla autorów natchnionych Nowego Testamentu. Jak to już poddawane było analizie w poprzednich publikacjach, także i w obecnej dokonamy obecnie ukazania wzajemnych powiązań pomiędzy terminologią własną Marka a greckim Starym Testamentem. Nasze badania pójną tylko po linii ksiąg kanonu Pisma Świętego według układu Biblii Tysiąclecia². Przed nami prezentacja wszystkich kanonicznych ksiąg Septuaginty wraz z miejscami wystąpienia słów, które posiadają paralele do terminologii własnej św. Marka.

Najpierw jednak ukazane zostaną wszystkie Markowe określenia, które mają swoje odniesienia do LXX:

Tabela I: Terminy własne św. Marka znane w Septuagincie

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	Ἀβιαθάρ	o	7	1	2, 26	29
2	ἀγρεύω	v	66	1	12, 13	5
3	ἄλαλος	a	214	3	7, 37; 9, 17. 25	2
4	ἀμφιβάλλω	v	293	1	1, 16	1
5	ἀμφόδοι	s	297	1	11, 4	2
6	ἀναπηδάω	v	377	1	10, 50	6
7	ἀναστενάζω	v	390	1	8, 12	3
8	γναφεύς	s	1095	1	9, 3	3

¹ Tekst oryginalny według: A. Rahlfs (wyd.), *Septuaginta – id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, Stuttgart 1979.

² W prowadzonych w monografii badaniach skupimy uwagę tylko na kanonicznych księgach Septuaginty.

9	δισχίλιοι	n	1361	1	5, 13	40
10	δύσκολος	a	1417	1	10, 24	1
11	ἐκθαμβέω	v	1555	4	9, 15; 14, 33; 16, 5. 6	1
12	ἐκθαυμάζω	v	1557	1	12, 17	2
13	Ελωι	o	1672	2	15, 34. 34	1
14	ἐναγκαλιίζομαι	v	1711	2	9, 36; 10, 16	2
15	ἐνειλέω	v	1738	1	15, 46	1
16	ἐξάπινα	adv	1808	1	9, 8	14
17	ἐξουθενέω	v	1835	1	9, 12	7
18	θαμβέω	v	2263	3	1, 27; 10, 24. 32	6
19	Ἰδομαία	o	2378	1	3, 8	54
20	καταβαρύνω	v	2574	1	14, 40	3
21	καταδιώκω	v	2589	1	1, 36	86
22	κατακόπτω	v	2606	1	5, 5	21
23	κατευλογέω	v	2694	1	10, 16	2
24	κατοίκησις	s	2706	1	5, 3	8
25	κυλίω	v	2923	1	9, 20	9
26	μηκύνω	v	3237	1	4, 27	3
27	μογιλάος	a	3281	1	7, 32	1
28	περιτρέχω	v	3911	1	6, 55	2
29	πρασιά	s	4081	2	6, 40. 40	1
30	προσάββατον	s	4162	1	15, 42	2
31	προσκεφάλαιον	s	4189	1	4, 38	2
32	προσπορεύομαι	v	4211	1	10, 35	18
33	πυγμή	s	4279	1	7, 3	2
34	σκώληξ	s	4501	1	9, 48	18
35	στίλβω	v	4578	1	9, 3	8
36	σுλλυπέομαι	v	4652	1	3, 5	2
37	συμπόσιον	s	4683	2	6, 39. 39	7
38	συνθλίβω	v	4751	2	5, 24. 31	2
39	σύσσημον	s	4788	1	14, 44	5
40	τρυμαλιά	s	4990	1	10, 25	6
41	ὑπερηφανία	s	5061	1	7, 22	48
42	ὑπολήνιον	s	5097	1	12, 1	4
43	χαλκίον	s	5290	1	7, 4	1
			SUMA:	55	SUMA:	441

Spośród 43 słów własnych św. Marka, które posiadają swoje odniesienia do greckiego tekstu ST, niektóre są mało znane – tylko jeden raz użyte w LXX, inne natomiast były dość często stosowane przez hagiografów Septuaginty.

W poniższych punktach zostaną przybliżone wszystkie miejsca, uznanego za kanoniczny, tekstu greckiego ST, gdzie mógł odnaleźć źródło dla swojej terminologii własnej św. Marek.

1. Księgi historyczne

Księgi historyczne rozpoczynają kanon ksiąg natchnionych. Najpierw spojrzmy ma Pięcioksiąg, a następnie na pozostałe teksty tej grupy.

a) Księga Rodzaju

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Rodzaju:

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Rdz 36, 16³.

καταδιώκω – 4 odniesienia: Rdz 14, 14; 31, 36; 33, 13; 35, 5⁴.

κατακόπτω – 2 odniesienia: Rdz 14, 5. 7⁵.

κατοίκησις, ἡ; -εως – 2 odniesienia: Rdz 10, 30; 27, 39⁶.

Księga Rodzaju posiada łącznie 9 odniesień do słów Markowych, z czego 4 odrębne znaczeniowo. Najliczniej występuje tu słowo: „καταδιώκω” – 4 razy. Ciekawym jest także fakt, że Rdz zna określenie: „Ἰδουμαία”, którego w NT nie użył, oprócz Marka, żaden z autorów natchnionych.

b) Księga Wyjścia

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Wyjścia:

καταδιώκω – 4 odniesienia: Wj 14, 4. 8. 9. 23⁷.

κατοίκησις, ἡ; -εως – 1 odniesienie: Wj 12, 40⁸.

προσπορεύομαι – 5 odniesień: Wj 24, 14; 28, 43; 30, 20; 36, 2; 38, 27⁹.

³ Por. E. Hatch, H. A. Redpatch., *A Concordance to the Septuagint and the other Greek versions of the Old Testament*, Graz 1975, supplement, s. 77.

⁴ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁵ Por. CLXX, t. II, s. 734.

⁶ Por. CLXX, t. II, s. 755.

⁷ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁸ Por. CLXX t. II, s. 755.

⁹ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

πυγμή, ή; -ής – 1 odniesienie: Wj 21, 18¹⁰.

σκώληξ, ό; -ηκος – 2 odniesienia: Wj 16, 20. 24¹¹.

ύπερηφανία, ή; -ας – 1 odniesienie: Wj 18, 21¹².

Do Księgi Wyjścia, terminy własne Ewangelii Markowej, mają łącznie 14 odniesień, z czego 6 odrębnych znaczeniowo. Aż 5 razy spotykamy wyraz: „προσπορεύομαι”, zaś 4 razy: „καταδιώκω”. Robak – „σκώληξ”, który opisany jest w Wj 16, niszczy w niepoprawny sposób zebraną mannę. Przesłanie tego opowiadania stwierdza, że nieposłuszeństwo Bożemu słowu, owocuje zeżarciem przez robactwo tego, co grzeszne!

c) Księga Kapłańska

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Kapłańska:

ἐξάπινα – 1 odniesienie: Kpł 21, 4¹³.

προσπορεύομαι – 2 odniesienia: Kpł 10, 9; 19, 34¹⁴.

ύπερηφανία, ή; -ας – 1 odniesienie: Kpł 26, 19¹⁵.

Księga Kapłańska ma 4 odniesienia do Ewangelii św. Marka, z czego 3 odrębne znaczeniowo. Dwukrotnie można tu spotkać wyraz: „προσπορεύομαι”. Wyraz: „ύπερηφανία” w tekście Kpł mówi o zniszczeniu postawy pychy w narodzie izraelskim przez Boga, który zamknie nad nimi łaskawość niebios, przez co ich wysiłki pozostaną daremne i bezowocne.

d) Księga Liczb

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Liczb:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ών, -ων – 8 odniesień: Lb 4, 36. 40; 7, 85; 35, 4. 5 (4 razy)¹⁶.

¹⁰ Por. CLXX, t. II s. 1240.

¹¹ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹² Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹³ Por. CLXX, t. I, s. 488.

¹⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

¹⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁶ Por. CLXX, t. I, s. 337.

ἑξάπινα – 3 odniesienia: Lb 4, 20; 6, 9; 35, 22¹⁷.

κατακόπτω – 1 odniesienie: Lb 14, 45¹⁸.

κατοίκησις, ἡ; -εως – 1 odniesienie: Lb 15, 2¹⁹.

προσπορεύομαι – 4 odniesienia: Lb 1, 51; 4, 19 (2 razy); 18, 7²⁰.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Lb 15, 30²¹.

Do Księgi Liczb, terminy własne św. Marka, mają 17 odniesień, z czego 6 odrębnych znaczeniowo. Występuje tu najliczniej (8 razy) liczebnik: „δισχίλιοι”, 4 razy: „προσπορεύομαι”, a 3 razy: „ἑξάπινα”. Mieszkanie: „κατοίκησις”, o którym traktuje Lb 15, 2, oznacza całą ziemię obiecaną, do której wprowadza Bóg JHWH swój wybrany naród.

e) Księga Powtórzonego Prawa

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Powtórzonego Prawa:

καταδιώκω – 4 odniesienia: Pwt 1, 44; 11, 4; 28, 22. 45²².

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: Pwt 20, 3²³.

σκώληξ, ὁ; -ηκος – 1 odniesienie: Pwt 28, 39²⁴.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Pwt 17, 12²⁵.

Pwt ma 7 odniesień do terminologii własnej Ewangelii św. Marka, z czego 4 odrębne znaczeniowo. 4 razy występuje tu słowo: „καταδιώκω”, które rozumiemy, jako podążenie za kimś, zaś termin: „προσπορεύομαι” – przybliżenie się do kogoś. Są to zatem wyraźne określenia kierujące drogą człowieka, który za kimś idzie, albo ku czemuś dąży.

¹⁷ Por. CLXX, t. I, s. 488.

¹⁸ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹⁹ Por. CLXX, t. II, s. 755.

²⁰ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

²¹ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

²² Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

²³ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

²⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

²⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

f) Księga Jozuego

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Jozuego:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 2 odniesienia: Joz 3, 4; 7, 3²⁶.

ἑξάπινα – 1 odniesienie: Joz 11, 7²⁷.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Joz 15, 1²⁸.

καταδιώκω – 14 odniesień: Joz 2, 5. 7. 16 (2 razy). 22; 7, 5; 8, 16. 17 (2 razy). 24; 10, 10. 19; 11, 8; 24, 6²⁹.

κατακόπτω – 2 odniesienia: Joz 10, 10; 11, 8³⁰.

κυλίω – 1 odniesienie: Joz 10, 18³¹.

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: Joz 9, 2³².

Do Księgi Jozuego, terminy własne Ewangelii św. Marka, mają 22 odniesienia, z czego 7 odrębnych znaczeniowo. Aż 14 razy występuje tu wyraz: „καταδιώκω”. Spotkać tu można również określenie: „κυλίω” (Joz 10, 18), gdzie autor natchniony opowiada o wtoczeniu kamieni nad wejście do jaskini, w której skryli się wrogowie Izraela, aby następnie można było ich unieszkodliwić. Najpierw zatem, według tego obrazu, trzeba zamknąć w niewoli zło, a następnie definitywnie się z tym wrogiem rozprawić.

g) Księga Sędziów

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Sędziów:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 1 odniesienie: Sdz 20, 45³³.

Ελωι – 1 odniesienie: Sdz 5, 5³⁴.

καταδιώκω – 1 odniesienia: Sdz 7, 25³⁵.

²⁶ Por. CLXX, t. I, s. 337.

²⁷ Por. CLXX, t. I, s. 488.

²⁸ Por. CLXX, supplement, s. 77.

²⁹ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

³⁰ Por. CLXX, t. II, s. 734.

³¹ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

³² Por. CLXX, t. II, s. 1219. Tutaj pojawia się różnica pomiędzy tekstem LXX a BHS. W Septuagincie występuje badane przez nas słowo, natomiast brak jest jego odpowiednika w wersji semickiej.

³³ Por. CLXX, t. I, s. 337.

³⁴ Por. CLXX, t. I, s. 454.

³⁵ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

κατακόπτω – 1 odniesienie: Sdz 20, 43³⁶.

σύσσημον, τό; -ου – 2 odniesienia: Sdz 20, 38. 40³⁷.

τρυμαλιά, ή; -ᾶς – 3 odniesienia: Sdz 6, 2; 15, 8. 11³⁸.

Księga Sędziów posiada 9 odniesień do Markowej Ewangelii, z czego 6 odrębnych znaczeniowo. Najliczniej występuje tu wyraz: „τρυμαλιά” (3 razy), który odnosi się do miejsca schronienia człowieka w górach (jaskini). Wyraźnie zatem LXX wskazuje zasadniczo właśnie na takie rozumienie tego słowa. Nie idzie tu o narzędzie krawieckie (igła), ale o otwór wydrążony w górskiej skale.

h) Pierwsza Księga Samuela

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Pierwsza Księga Samuela:

Ἀβιαθάρ, ó – 6 odniesień: 1 Sm 22, 20. 21. 22; 23, 6. 9; 30, 7³⁹.

ἀναπηδάω – 2 odniesienia: 1 Sm 20, 34; 25, 9⁴⁰.

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 1 odniesienie: 1 Sm 13, 2⁴¹.

ἐνειλέω – 1 odniesienie: 1 Sm 21, 10⁴².

θαμβέω – 1 odniesienie: 1 Sm 14, 15⁴³.

καταδιώκω – 12 odniesień: 1 Sm 7, 11; 17, 52; 23, 25. 28; 24, 15; 25, 29; 26, 18. 20; 30, 8 (2 razy). 10. 22⁴⁴.

κυλίω – 1 odniesienie: 1 Sm 14, 33⁴⁵.

χαλκίον, τό; -ου – 1 odniesienie: 1 Sm 2, 14⁴⁶.

Do 1 Sm, Ewangelia św. Marka, posiada 25 odniesień terminologicznych, z czego 8 odrębnych znaczeniowo. Aż 12 razy pojawia się tu wyraz: „καταδιώκω”. Jest tu również mowa o Abiatarze (Ἀβιαθάρ).

³⁶ Por. CLXX, t. II, s. 734.

³⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1323.

³⁸ Por. CLXX, t. II, s. 1377.

³⁹ Por. CLXX, supplement, s. 3.

⁴⁰ Por. CLXX, t. I, s. 81.

⁴¹ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁴² Por. CLXX, t. I, s. 472.

⁴³ Por. CLXX, t. I, s. 623.

⁴⁴ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁴⁵ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

⁴⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1453.

Termin: „ἐνειλέω” precyzuje fakt zawiniętego w płaszcz miecza Goliata, którego zwyciężył w walce Dawid (1 Sm 21, 10).

i) Druga Księga Samuela

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Druga Księga Samuela:

Ἀβιαθάρ, ó – 10 odniesień: 2 Sm 8, 17; 15, 24. 27. 29. 35 (2 razy). 36; 17, 15; 19, 12; 20, 25⁴⁷.

θαμβέω – 1 odniesienie: 2 Sm 22, 5⁴⁸.

Ἴδουμαία, ἥ; -ας – 4 odniesienia: 2 Sm 8, 12. 13. 14 (2 razy)⁴⁹.

καταβαρύνω – 2 odniesienia: 2 Sm 13, 25; 14, 26⁵⁰.

καταδιώκω – 5 odniesień: 2 Sm 2, 19. 24. 28, 17, 1; 20, 6⁵¹.

κατοίκησις, ἥ; -εως – 1 odniesienie: 2 Sm 9, 12⁵².

Druga Księga Samuela ma 23 odniesienia do Markowej Ewangelii, z czego 6 odrębnych znaczeniowo. Najliczniej wymienione jest tu imię Abiatar (Ἀβιαθάρ) oraz określenie geograficzne Idu-mej (Ἴδουμαία). Hagiograf mówi tutaj również o wielkim wysiłku (καταβαρύνω), który wkładał Absalom w strzyżenie włosów swojej głowy (2 Sm 14, 26).

j) Pierwsza Księga Królewska

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Pierwsza Księga Królewska:

Ἀβιαθάρ, ó – 9 odniesień: 1 Krl 1, 7. 19. 25. 42; 2, 22. 26. 27. 35; 4, 4⁵³.

Ἴδουμαία, ἥ; -ας – 5 odniesień: 1 Krl 11, 1. 14. 15. 16 (2 razy)⁵⁴.

καταδιώκω – 1 odniesienie: 1 Krl 21, 20⁵⁵.

κατοίκησις, ἥ; -εως – 1 odniesienie: 1 Krl 8, 30⁵⁶.

⁴⁷ Por. CLXX, supplement, s. 3.

⁴⁸ Por. CLXX, t. I, s. 623.

⁴⁹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

⁵⁰ Por. CLXX, t. II, s. 728.

⁵¹ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁵² Por. CLXX, t. II, s. 755.

⁵³ Por. CLXX, supplement, s. 3.

⁵⁴ Por. CLXX, supplement, s. 77.

⁵⁵ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁵⁶ Por. CLXX, t. II, s. 755.

Do Pierwszej Księgi Królewskiej, terminy własne Ewangelii według św. Marka, posiadają 16 odniesień, z czego 4 odrębne. Najliczniej występuje tu imię Abiatar (Ἀβιαθάρ) oraz Idumea (Ἰδουμαία). Jeden raz występuje termin: „κατοίκησις”, który zastosował hagiograf na oznaczenie miejsca przebywania Boga JHWH (por. 1 Krl 8, 30).

k) Druga Księga Królewska

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Druga Księga Królewska:

γναφεύς, ó; -εώς – 1 odniesienie: 2 Krl 18, 17⁵⁷.

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 1 odniesienie: 2 Krl 18, 23⁵⁸.

ἔξουθενέω – 1 odniesienie: 2 Krl 19, 21⁵⁹.

θαμβέω – 1 odniesienie: 2 Krl 7, 15⁶⁰.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: 2 Krl 14, 10⁶¹.

κατοίκησις, ἡ; -εως – 1 odniesienie: 2 Krl 2, 19⁶².

κυλίω – 2 odniesienia: 2 Krl 9, 33 (2 razy)⁶³.

Druga Księga Królewska ma 8 odniesień terminologicznych do Ewangelii św. Marka, z czego 7 odrębnych znaczeniowo. Dwukrotnie występuje tu wyraz: „κυλίω”, który opisuje wyrzucenie z okna Jezabeli i jej haniebną śmierć (2 Krl 9, 33).

l) Pierwsza Księga Kronik

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Pierwsza Księga Kronik:

Ἀβιαθάρ, ó – 4 odniesienia: 1 Krn 15, 11; 18, 16; 24, 6; 27, 34⁶⁴.

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 2 odniesienia: 1 Krn 5, 21; 26, 32⁶⁵.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 2 odniesienia: 1 Krn 18, 11. 12⁶⁶.

⁵⁷ Por. CLXX, t. I, s. 272.

⁵⁸ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁵⁹ Por. CLXX, t. I, s. 500.

⁶⁰ Por. CLXX, t. I, s. 623.

⁶¹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

⁶² Por. CLXX, t. II, s. 755.

⁶³ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

⁶⁴ Por. CLXX, supplement, s. 3.

⁶⁵ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁶⁶ Por. CLXX supplement, s. 77.

καταδιώκω – 1 odniesienie: 1 Krn 10, 2⁶⁷.

Do Pierwszej Księgi Kronik, Ewangelia Markowa, ma 9 odniesień, z czego cztery odrębne znaczeniowo. Czterokrotnie występuje tu imię Abiatara (Αβιαθάρ). Dwukrotnie nazwa Idumei (Ιδουμαία) i liczebnik dwa tysiące (δισχίλιοι).

m) Druga Księga Kronik

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Druga Księga Kronik:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 2 odniesienia: 2 Krn 26, 12; 35, 8⁶⁸.

ἑξάπινα – 1 odniesienie: 2 Krn 29, 36⁶⁹.

ἕξουδενέω – 1 odniesienie: 2 Krn 36, 16⁷⁰.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 3 odniesienia: 2 Krn 8, 17; 25, 14. 19⁷¹.

καταδιώκω – 2 odniesienia: 2 Krn 13, 19; 14, 12⁷².

κατακόπτω – 3 odniesienia: 2 Krn 15, 16; 28, 24; 34, 7⁷³.

κατοίκησις, ἡ; -εως – 1 odniesienie: 2 Krn 6, 21⁷⁴.

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: 2 Krn 13, 9⁷⁵.

Druga Księga Kronik ma 14 odniesień do terminologii własnej Markowej Ewangelii, z czego 8 odrębnych znaczeniowo. Trzykrotnie występuje tu nazwa Idumea (Ιδουμαία) oraz czasownik „κατακόπτω”. W 2 Krn 36, 16 mamy zapisane słowo: „ἕξουδενέω”, który opisuje postawę mieszkańców Jeruzalem wobec wysłanników JHWH, których do nich posyłał. Szyderstwo i lekceważenie to zatem stały element życia Bożego Sługi w całej rozciągłości tekstów Biblii.

n) Księga Ezdrasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Ezdrasza:

⁶⁷ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁶⁸ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁶⁹ Por. CLXX, t. I, s. 488.

⁷⁰ Por. CLXX, t. I, s. 500.

⁷¹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

⁷² Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁷³ Por. CLXX, t. II, s. 734.

⁷⁴ Por. CLXX, t. II, s. 755.

⁷⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 4 odniesienia: Ezd 2, 3. 6. 14. 64⁷⁶.

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: Ezd 7, 17⁷⁷.

στίλβω – 1 odniesienie: Ezd 8, 27⁷⁸.

Do Księgi Ezdrasza, terminy własne Ewangelii św. Marka, mają 6 odniesień, z czego 3 odrębne. Czterokrotnie występuje tu termin: „δισχίλιοι”.

o) Księga Nehemiasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Nehemiasza:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 7 odniesień: Ne 7, 8. 11. 17. 19. 66. 71. 72⁷⁹.

καταδιώκω – 1 odniesienie: Ne 9, 11⁸⁰.

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: Ne 10, 29⁸¹.

Księga Nehemiasza ma 9 odniesień do terminologii własnej św. Marka. Różnych znaczeniowo jest ich zaledwie 3. Siedmiokrotnie bowiem jest tu zapisany liczebnik: „δισχίλιοι”

p) Księga Tobiasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Tobiasza:

ἀναπηδάω – 3 odniesienia: Tb 2, 4; 6, 2; 7, 6⁸².

κατευλογέω – 2 odniesienia: Tb 10, 14; 11, 17⁸³.

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: Tb 6, 18⁸⁴.

ὑπερηφανία, ή; -ας – 1 odniesienie: Tb 4, 13⁸⁵.

Do Księgi Tobiasza, terminy własne Ewangelii św. Marka, mają 7 odniesień, z czego 4 odrębne znaczeniowo. Trzykrotnie występuje

⁷⁶ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁷⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

⁷⁸ Por. CLXX, t. II, s. 1291.

⁷⁹ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁸⁰ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁸¹ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

⁸² Por. CLXX, t. I, s. 81.

⁸³ Por. CLXX, t. II, s. 750.

⁸⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

⁸⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

tu wyraz: „ἀναπηδάω”, który obrazuje najpierw natychmiastowe kroki Tobiasza do uczynku miłosierdzia wobec zmarłego (Tb 2, 4), oraz Raguela (Tb 7, 6), który spotkał młodego Tobiasza. W Tb 6, 2 hagiograf mówi natomiast o błyskawicznym przypłynięciu do młodego Tobiasza wielkiej ryby.

r) Księga Judyty

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Judyty:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 1 odniesienie: Jdt 2, 15⁸⁶.

καταδιώκω – 1 odniesienia: Jdt 16, 2⁸⁷.

κατακόπτω – 1 odniesienie: Jdt 2, 25⁸⁸.

προσάββατον, τό; -ου – 1 odniesienie: Jdt 8, 6⁸⁹.

σκώληξ, ό; -ηκος – 1 odniesienie: Jdt 16, 17⁹⁰.

ὑπερηφανία, ή; -ας – 2 odniesienia: Jdt 6, 19; 9, 9⁹¹.

Księga Judyty ma 7 odniesień do terminologii własnej św. Marka, z czego 6 odrębnych znaczeniowo. Tylko słowo: „ὑπερηφανία” występuje tu dwukrotnie, pozostałe zaś po jednym razie. Judyta nie wykonywała swoich uczynków postno – pokutnych we dni, w których Prawo tego zabraniało. Były to między innymi dni wigilii szabatów – „προσάββατον”.

s) Księga Estery

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Estery:

ἀναπηδάω – 1 odniesienie: Est 5, 1⁹².

συμπόσιον, τό; -ου – 2 odniesienia: Est 4, 17⁹³; 7, 7⁹⁴.

⁸⁶ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁸⁷ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

⁸⁸ Por. CLXX, t. II, s. 734.

⁸⁹ Por. CLXX, t. II, s. 1211.

⁹⁰ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

⁹¹ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

⁹² Por. CLXX, t. I, s. 81.

⁹³ Por. CLXX, t. II, s. 1306. Tutaj występuje różnica pomiędzy tekstem BHS a LXX.

⁹⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1306.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 2 odniesienia: Est 4, 17 (3 razy)⁹⁵; 8, 12⁹⁶.

Do Księgi Estery, terminy własne św. Marka, mają 5 odniesień, w tym 3 odrębne. Słowo: „συμπόσιον”, które występuje tu dwukrotnie oznacza zgromadzenie ludzi zebranych na uczcie królewskiej.

t) Pierwsza Księga Machabejska

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Pierwsza Księga Machabejska:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 4 odniesienia: 1 Mch 5, 60; 12, 47; 15, 26; 16, 10⁹⁷.

ἑξάπινα – 1 odniesienie: 1 Mch 1, 30⁹⁸.

ἔξουθενέω – 1 odniesienie: 1 Mch 3, 14⁹⁹.

θαμβέω – 1 odniesienie: 1 Mch 6, 8¹⁰⁰.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 5 odniesień: 1 Mch 4, 15. 29. 61; 5, 3; 6, 31¹⁰¹.

καταδιώκω – 4 odniesienia: 1 Mch 7, 45; 10, 78; 12, 30; 16, 9¹⁰².

σκώληξ, ὁ; -ηκος – 1 odniesienie: 1 Mch 2, 62¹⁰³.

στίλβω – 2 odniesienia: 1 Mch 6, 39 (2 razy)¹⁰⁴.

συμπόσιον, τό; -ου – 1 odniesienie: 1 Mch 16, 16¹⁰⁵.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 4 odniesienia: 1 Mch 1, 21. 24; 2, 47. 49¹⁰⁶.

Pierwsza Księga Machabejska ma 24 odniesienia do terminologii własnej św. Marka, z czego 10 różnych. Najliczniej występuje tu nazwa: „Ἰδουμαία”. Po cztery wystąpienia mają: „δισχίλιοι”, „καταδιώκω” i „ὑπερηφανία”.

⁹⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410. Tutaj występuje różnica pomiędzy tekstem BHS a LXX.

⁹⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

⁹⁷ Por. CLXX, t. I, s. 337.

⁹⁸ Por. CLXX, t. I, s. 488.

⁹⁹ Por. CLXX, t. I, s. 500.

¹⁰⁰ Por. CLXX, t. I, s. 623.

¹⁰¹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁰² Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁰³ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹⁰⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1291.

¹⁰⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1306.

¹⁰⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

u) Druga Księga Machabejska

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Druga Księga Machabejska:

ἀναστενάζω – 1 odniesienie: 2 Mch 6, 30¹⁰⁷.

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 5 odniesień: 2 Mch 5, 24; 8, 10; 12, 20. 43; 13, 15¹⁰⁸.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: 2 Mch 12, 32¹⁰⁹.

κατακόπτω – 1 odniesienie: 2 Mch 1, 13¹¹⁰.

σκώληξ, ὁ; -ηκος – 1 odniesienie: 2 Mch 9, 9¹¹¹.

συνπόσιον, τό; -ου – 1 odniesienie: 2 Mch 2, 27¹¹².

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 5 odniesień: 2 Mch 1, 28; 5, 21; 7, 36; 9, 7. 11¹¹³.

Do 2 Księgi Machabejskiej terminy własne św. Marka mają 15 odniesień, z czego 7 różnych. Podobnie jak w 1 Księdze Machabejskiej często występują tu: „δισχίλιοι” i „ὑπερηφανία” – po pięć razy. Pozostałe zaś po jednym.

Zauważyć można wyraźny fakt, że terminologia własna świętego Marka, nie posiada żadnego odniesienia tylko do jednej z ksiąg historycznych ST, którą jest Księga Rut. Występuje tutaj łącznie 251 terminów własnych, z czego 27 różnych znaczeniowo. Najliczniej, bo aż 54 razy, pojawia się w księgach historycznych termin: „καταδιώκω”: Rdz 14, 14; 31, 36; 33, 13; 35, 5; Wj 14, 4. 8. 9. 23; Pwt 1, 44; 11, 4; 28, 22. 45; Joz 2, 5. 7. 16 (2 razy). 22; 7, 5; 8, 16. 17 (2 razy). 24; 10, 10. 19; 11, 8; 24, 6; Sdz 7, 25; 1 Sm 7, 11; 17, 52; 23, 25. 28; 24, 15; 25, 29; 26, 18. 20; 30, 8 (2 razy). 10. 22; 2 Sm 2, 19. 24. 28, 17, 1; 20, 6; 1 Krl 21, 20; 1 Krn 10, 2; 2 Krn 13, 19; 14, 12; Ne 9, 11; Jdt 16, 2; 1 Mch 7, 45; 10, 78; 12, 30; 16, 9. Drugim pod względem ilości wystąpień słowem jest liczebnik: „δισχίλιοι”, który występuje 38 razy: Lb 4, 36. 40; 7, 85; 35, 4. 5 (4 razy); Joz 3, 4; 7, 3; Sdz 20, 45; 1 Sm 13, 2; 2 Krl 18, 23; 1 Krn 5, 21; 26, 32; 2 Krn 26, 12; 35, 8; Ezd 2, 3. 6. 14. 64; Ne 7, 8. 11. 17. 19. 66. 71. 72; Jdt 2, 15; 1 Mch 5, 60; 12, 47; 15, 26; 16, 10; 2 Mch 5, 24; 8, 10; 12, 20. 43;

¹⁰⁷ Por. CLXX, t. I, s. 82.

¹⁰⁸ Por. CLXX, t. I, s. 337.

¹⁰⁹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹¹⁰ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹¹¹ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹¹² Por. CLXX, t. II, s. 1306.

¹¹³ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

13, 15. Liczne są także nazwy własne: Abiatar (Ἀβιαθάρ), który pojawia się 29-krotnie: 1 Sm 22, 20. 21. 22; 23, 6. 9; 30, 7; 2 Sm 8, 17; 15, 24. 27. 29. 35 (2 razy). 36; 17, 15; 19, 12; 20, 25; 1 Krl 1, 7. 19. 25. 42; 2, 22. 26. 27. 35; 4, 4; 1 Krn 15, 11; 18, 16; 24, 6; 27, 34 oraz Idumea (Ἰδουμαία), która występuje 23 razy: Rdz 36, 16; Joz 15, 1; 2 Sm 8, 12. 13. 14 (2 razy); 1 Krl 11, 1. 14. 15. 16 (2 razy); 2 Krl 14, 10; 1 Krn 18, 11. 12; 2 Krn 8, 17; 25, 14. 19; 1 Mch 4, 15. 29. 61; 5, 3; 6, 31; 2 Mch 12, 32. Osiemnaście razy spotkać można wyraz: „ὕπερφηανία”: Wj 18, 21; Kpł 26, 19; Lb 15, 30; Pwt 17, 12; Tb 4, 13; Jdt 6, 19; 9, 9; Est 4, 17 (3 razy); 8, 12; 1 Mch 1, 21. 24; 2, 47. 49; 2 Mch 1, 28; 5, 21; 7, 36; 9, 7. 11. Słowo: „προσπορεύομαι” występuje siedemnaście razy: Wj 24, 14; 28, 43; 30, 20; 36, 2; 38, 27; Kpł 10, 9; 19, 34; Lb 1, 51; 4, 19 (2 razy); 18, 7; Pwt 20, 3; Joz 9, 2; 2 Krn 13, 9; Ezd 7, 17; Ne 10, 29; Tb 6, 18. Wyraz: „κατακόπτω” zapisany jest w księgach historycznych LXX jedenaście razy: Rdz 14, 5. 7; Lb 14, 45; Joz 10, 10; 11, 8; Sdz 20, 43; 2 Krn 15, 16; 28, 24; 34, 7; Jdt 2, 25; 2 Mch 1, 13. Ośmiokrotnie jest tu zanotowane: „κατοίκησις”: Rdz 10, 30; 27, 39; Wj 12, 40; Lb 15, 2; 2 Sm 9, 12; 1 Krl 8, 30; 2 Krl 2, 19; 2 Krn 6, 21; siedem razy: „ἐξάπινα”: Kpł 21, 4; Lb 4, 20; 6, 9; 35, 22; Joz 11, 7; 2 Krn 29, 36; 1 Mch 1, 30. Sześć razy mamy okazję spotkać wyrazy: „ἀναπηδάω”: 1 Sm 20, 34; 25, 9; Tb 2, 4; 6, 2; 7, 6; Est 5, 1 i „σκόληξ”: Wj 16, 20. 24; Pwt 28, 39; Jdt 16, 17; 1 Mch 2, 62; 2 Mch 9, 9. Po cztery wystąpienia mają: „θαμβέω”: 1 Sm 14, 15; 2 Sm 22, 5; 2 Krl 7, 15; 1 Mch 6, 8; „κυλίω”: Joz 10, 18; 1 Sm 14, 33; 2 Krl 9, 33 (2 razy); i „συμπόσιον”: Est 4, 17; 7, 7; 1 Mch 16, 16; 2 Mch 2, 27. Trzykrotnie pojawia się słowo: „ἐξουθενέω”: 2 Krl 19, 21; 2 Krn 36, 16; 1 Mch 3, 14; „στίλβω”: Ezd 8, 27; 1 Mch 6, 39 (2 razy); i „τρυμαλιά”: Sdz 6, 2; 15, 8. 11. Dwa razy zanotowane są określenia: „καταβαρύνω”: 2 Sm 13, 25; 14, 26; „κατευλογέω”: Tb 10, 14; 11, 17 i „σύσσημον”: Sdz 20, 38. 40. Jednokrotnie występują: „ἀναστενάξω”: 2 Mch 6, 30; „γναφεύς”: 2 Krl 18, 17; i „Ελωι”: Sdz 5, 5; „ἐνειλέω”: 1 Sm 21, 10; „προσάββατον”: Jdt 8, 6; „πυγμή”: Wj 21, 18 i „χαλκίον”: 1 Sm 2, 14.

2. Księgi dydaktyczne

Wśród ksiąg dydaktycznych (mądrościowych) pierwsza wymieniana jest księga Hioba. Tak wygląda prezentacja terminów Ewangelii św. Marka, które posiadają odniesienia do tej księgi:

a) Księga Hioba

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Hioba:

ἀγρεύω – 1 odniesienie: Hi 10, 16¹¹⁴.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Hi 42, 17¹¹⁵.

σκώληξ, ὁ; -ηκος – 3 odniesienia: Hi 2, 9¹¹⁶; 7, 5; 25, 6¹¹⁷.

Księga Hioba ma 5 odniesień do terminologii własnej św. Marka, w tym 3 różne. Trzykrotnie hagiograf mówi tu o robaku (σκώληξ), skarżąc się na bezpośrednie towarzystwo robactwa (Hi 2, 9; 7, 5) i porównuje życie człowieka do obrazu jego znikomości (Hi 25, 6). Ważnym jest także termin: „ἀγρεύω”, (Hi 10, 16), gdzie w obrazie schwywania lwiątka Hiob mówi o ‘polowaniu’ na jego własne życie. Mk 12, 13 zastosował ten obraz do chęci ‘złapania’ Jezusa w mowie.

b) Księga Psalmów

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Psalmów:

ἄλαλος, -ον; -ου – 2 odniesienia: Ps 31 [30], 19; 38 [37], 14¹¹⁸.

ἐξάπινα – 2 odniesienia: Ps 64 [63], 5; 73 [72], 19¹¹⁹.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 4 odniesienia: Ps 60 [59], 10, 11; 108 [107], 10, 11¹²⁰.

¹¹⁴ Por. CLXX, t. I, s. 16.

¹¹⁵ Por. CLXX, supplement, s. 77. Tutaj występuje różnica pomiędzy tekstem BHS a LXX.

¹¹⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1278. Tutaj występuje różnica między tekstem BHS a LXX.

¹¹⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹¹⁸ Por. CLXX, t. I, s. 52.

¹¹⁹ Por. CLXX, t. I, s. 488.

¹²⁰ Por. CLXX, supplement, s. 77.

καταδιώκω – 19 odniesień: Ps 7, 6; 18 [17], 38; 23 [22], 6; 31 [30], 16; 35 [34], 3. 6; 38 [37], 21; 69 [68], 27; 71 [70], 11; 83 [82], 16; 109 [108], 16. 31; 119 [118], 84. 86. 150. 161; 142 [141], 7; 143 [142], 1. 3¹²¹.

προσάββατον, τό; -ου – 1 odniesienie: Ps 93 [92], 1¹²².

σκώληξ, ό; -ηκος – 1 odniesienie: Ps 22 [21], 7¹²³.

συλλυπέομαι – 1 odniesienie: Ps 69 [68], 21¹²⁴.

ὑπερηφανία, ή; -ας – 9 odniesień: Ps 17 [16], 10; 31 [30], 19. 24; 36 [35], 12; 59 [58], 13; 73 [72], 6; 74 [73], 3. 23; 101 [100], 7¹²⁵.

Do Księgi Psalmów, terminy własne Ewangelii według św. Marka, posiadają 39 odniesień, z czego 8 różnych. Słowo: „καταδιώκω” jest tu zanotowane aż 19 razy, a „ὑπερηφανία” – 9. Słowa Psalmu 69 [68], 21 mówią o zasmuceniu (συλλυπέομαι) autora natchnionego oraz niemożności odnalezienia pocieszenia.

c) Księga Przysłów

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Przysłów:

ἀγρεύω – 3 odniesienia: Prz 5, 22; 6, 25. 26¹²⁶.

ἐναγκαλιίζομαι – 2 odniesienia: Prz 6, 10; 24, 33¹²⁷.

καταδιώκω – 2 odniesienia: Prz 12, 26; 13, 21¹²⁸.

κυλίω – 2 odniesienia: Prz 26, 27 (2 razy)¹²⁹.

σκώληξ, ό; -ηκος – 2 odniesienia: Prz 12, 4; 25, 20¹³⁰.

ὑπερηφανία, ή; -ας – 1 odniesienie: Prz 8, 13¹³¹.

Księga Przysłów ma 12 odniesień do terminologii własnej św. Marka, z czego 6 odrębnych znaczeniowo. Trzykrotnie spotykamy tu termin: „ἀγρεύω”. Dwa razy zaś zanotowane jest słowo:

¹²¹ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹²² Por. CLXX, t. II, s. 1211.

¹²³ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹²⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1302.

¹²⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹²⁶ Por. CLXX, t. I, s. 16.

¹²⁷ Por. CLXX, t. I, s. 467.

¹²⁸ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹²⁹ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

¹³⁰ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹³¹ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

„ἐναγκαλιζομαι”, poprzez które widać wyraźnie obraz założenia rąk – niejako objęcia samego siebie, aby spokojnie zasnąć (Prz 6, 10; 24, 33).

d) Księga Koheleta

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Koheleta:

συνθλίβω – 2 odniesienia: Koh 12, 6¹³².

Do Księgi Koheleta ma odniesienie tylko jeden termin Markowy: „συνθλίβω”, mówiący o zniekształcaniu, a więc zgnieceniu złotej czary (Koh 12, 6).

e) Księga Mądrości

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Mądrości:

θαμβέω – 1 odniesienie: Mdr 17, 3¹³³.

ὑπερηφανία, ἥ; -ας – 1 odniesienie: Mdr 5, 8¹³⁴.

Do Księgi Mądrości, terminy własne Ewangelii św. Marka, mają różne 2 odniesienia, mówiące o ludzkiej pyszałkowatości (Mdr 5, 8), która będzie wyrzutem dla ludzi w dniu sądu oraz o zdumieniu Egipcjan w noc paschalną (Mdr 17, 3)

f) Księga Syracha

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Syracha:

ἀνασθενάζω – 1 odniesienie: Syr 25, 18¹³⁵.

ἐκθαμβέω – 1 odniesienie: Syr 30, 9¹³⁶.

ἐκθαυμάζω – 2 odniesienia: Syr 27, 23; 43, 18¹³⁷.

ἐξάπινα – 2 odniesienia: Syr 5, 7; 11, 21¹³⁸.

ἐξουθενέω – 2 odniesienia: Syr 31, 22. 31¹³⁹.

¹³² Por. CLXX, t. II, s. 1316.

¹³³ Por. CLXX, t. I, s. 623.

¹³⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹³⁵ Por. CLXX, t. I, s. 82.

¹³⁶ Por. CLXX, t. I, s. 431.

¹³⁷ Por. CLXX, t. I, s. 431.

¹³⁸ Por. CLXX, t. I, s. 488.

¹³⁹ Por. CLXX, t. I, s. 500.

καταδιώκω – 1 odniesienie: Syr 27, 17¹⁴⁰.

κυλίω – 1 odniesienie: Syr 27, 27¹⁴¹.

πρασιά, ή; -ᾶς – 1 odniesienie: Syr 24, 31¹⁴².

προσπορεύομαι – 1 odniesienie: Syr 12, 14¹⁴³.

σκώληξ, ό; -ηκος – 3 odniesienia: Syr 7, 17; 10, 11; 19, 3¹⁴⁴.

συνπόσιον, τό; -ου – 3 odniesienia: Syr 31, 31; 32, 5; 49, 1¹⁴⁵.

συνθλίβω – 1 odniesienie: Syr 31, 14¹⁴⁶.

ὑπερηφανία, ή; -ας – 9 odniesień: Syr 10, 7. 12. 13. 18; 15, 8; 16, 8; 22, 22; 48, 18; 51, 10¹⁴⁷.

Do Księgi Syracha, terminy własne św. Marka, mają 28 odniesień, z czego 13 różnych znaczeniowo. 9 razy pojawia się tu termin: „ὑπερηφανία”. Mamy także tu zapisany wyraz: „πρασιά” (Syr 24, 31), poprzez który hagiograf rozumie nawadnianie suchego gruntu (μεθύσω μου τὴν πρασιάν). Ci, którzy zebrani byli z Jezusem (Mk 6, 40), podobni byli właśnie do takiego „gruntu”, który czekał z nadzieją na nasycenie ze strony Mistrza z Nazaretu.

Księgi dydaktyczne (mądrościowe) Septuaginty posiadają 87 odniesień do terminologii własnej św. Marka, w tym 20 odrębnych znaczeniowo. Interesującym jest fakt, że w Księdze Pieśni nad pieśniami nie ma ani jednego słowa paralelnego do określeń Markowych. Spośród wszystkich określeń własnych św. Marka, które tutaj mogą mieć swoje paralele, najliczniej, bo aż 22 razy, pojawia się wyraz: „καταδιώκω”: Ps 7, 6; 18 [17], 38; 23 [22], 6; 31 [30], 16; 35 [34], 3. 6; 38 [37], 21; 69 [68], 27; 71 [70], 11; 83 [82], 16; 109 [108], 16. 31; 119 [118], 84. 86. 150. 161; 142 [141], 7; 143 [142], 1. 3; Prz 12, 26; 13, 21; Syr 27, 17. Słowo: „ὑπερηφανία”: występuje 20 razy: Ps 17 [16], 10; 31 [30], 19. 24; 36 [35], 12; 59 [58], 13; 73 [72], 6; 74 [73], 3. 23; 101 [100], 7; Prz 8, 13; Mdr 5, 8; Syr 10, 7. 12. 13. 18; 15, 8; 16, 8; 22, 22; 48, 18; 51, 10.

¹⁴⁰ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁴¹ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

¹⁴² Por. CLXX, t. II, s. 1200.

¹⁴³ Por. CLXX, t. II, s. 1219.

¹⁴⁴ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹⁴⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1306.

¹⁴⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1316.

¹⁴⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

Dziewięć razy można spotkać termin: „σκόληξ”: Hi 2, 9; 7, 5; 25, 6; Ps 22 [21], 7; Prz 12, 4; 25, 20; Syr 7, 17; 10, 11; 19, 3. Pięć razy zapisana jest tu nazwa geograficzna Idumei (Ἰδουμαία): Hi 42, 17; Ps 60 [59], 10, 11; 108 [107], 10, 11. Po cztery razy znajdziemy wyrazy: „ἀγρεύω”: Hi 10, 16; Prz 5, 22; 6, 25, 26 i „ἐξάπινα”: Ps 64 [63], 5; 73 [72], 19; Syr 5, 7; 11, 21. Trzykrotnie mamy terminy: „κυλίω”: Prz 26, 27 (2 razy); Syr 27, 27 i „συμπόσιον”: Syr 31, 31; 32, 5; 49, 1. Dwa wystąpienia mają: „ἄλαλος”: Ps 31 [30], 19; 38 [37], 14; „ἐκθαυμάζω”: Syr 27, 23; 43, 18; „ἐναγκαλίζομαι”: Prz 6, 10; 24, 33; „ἐξουθενέω”: Syr 31, 22, 31 i „συνθλίβω”: Koh 12, 6; Syr 31, 14. Jednokrotnie zapisane zostały słowa: „ἀναστενάζω”: Syr 25, 18; „ἐκθαμβέω”: Syr 30, 9; „θαμβέω”: Mdr 17, 3; „πρασιά”: Syr 24, 31; „προσάββατον”: Ps 93 [92], 1; „προσπορεύομαι”: Syr 12, 14 i „συλλυπέομαι”: Ps 69 [68], 21.

3. Księgi Prorockie

Ostatnią w kanonie grupę stanowią księgi prorockie. Poniżej ukazane zostaną wszystkie miejsca paralelne dla Markowych terminów własnych, które znajdują się właśnie w tej grupie dzieł natchnionych.

a) Księga Proroka Izajasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Izajasza:

γναφεύς, ὅ; -εώς – 2 odniesienia: Iz 7, 3; 36, 2¹⁴⁸.

ἐξάπινα – 1 odniesienie: Iz 48, 3¹⁴⁹.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 4 odniesienia: Iz 11, 14; 21, 11; 34, 5. 6¹⁵⁰.

κατακόπτω – 2 odniesienia: Iz 18, 5; 27, 9¹⁵¹.

μηκύνω – 1 odniesienie: Iz 44, 14¹⁵².

μογιλάλος, -ον; -ου – 1 odniesienie: Iz 35, 6¹⁵³.

¹⁴⁸ Por. CLXX, t. I, s. 272.

¹⁴⁹ Por. CLXX, t. I, s. 488.

¹⁵⁰ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁵¹ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹⁵² Por. CLXX, t. II, s. 921.

¹⁵³ Por. CLXX, t. II, s. 932.

πυγμή, ή; -ής – 1 odniesienie: Iz 58, 4¹⁵⁴.

σκόληξ, ό; -ηκος – 2 odniesienia: Iz 14, 11; 66, 28¹⁵⁵.

συλλυπέομαι – 1 odniesienie: Iz 51, 19¹⁵⁶.

σύσσημον, τό; -ου – 3 odniesienia: Iz 5, 26; 49, 22; 62, 10¹⁵⁷.

ύπερηφανία, ή; -ας – 1 odniesienie: Iz 16, 6¹⁵⁸.

ύπολήνιον, τό; -ου – 1 odniesienie: Iz 16, 10¹⁵⁹.

Księga Izajasza ma 20 odniesień do terminologii własnej św. Marka, w tym 12 różnych. Najliczniej zapisana jest tu nazwa geograficzna: „Ίδουμαία”. Termin: „σύσσημον” mówi o chorągwi Asyryjskiej, postawionej jako znaku dla pogan (Iz 5, 26). Iz 49, 22 traktuje podobnie o sztandarze, ale tym razem jest to chorągiew samego JHWH, który wezwie wszystkich do ‘odniesienia’ synów i córek Izraela do Ziemi Obiecanej. Tekst Iz 62, 10 również mówi o znaku dla narodów.

b) Księga Proroka Jeremiasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Jeremiasza:

άμφόδον, τό; -ου – 2 odniesienia: Jr 17, 27; 30, 33¹⁶⁰.

δύσκολος, -ον; -ου – 1 odniesienie: Jr 30, 2¹⁶¹.

Ίδουμαία, ή; -ας – 7 odniesień: Jr 30, 1. 11. 14. 16; 32, 21; 34, 3; 47, 11¹⁶².

καταδιώκω – 2 odniesienia: Jr 15, 15; 52, 8¹⁶³.

κατακόπτω – 1 odniesienie: Jr 21, 7¹⁶⁴.

περιτρέχω – 1 odniesienie: Jr 5, 1¹⁶⁵.

τρομαλιά, ή; -ας – 3 odniesienia: Jr 13, 4; 16, 16; 30, 10¹⁶⁶.

¹⁵⁴ Por. CLXX, t. II s. 1240.

¹⁵⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

¹⁵⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1302.

¹⁵⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1323.

¹⁵⁸ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁵⁹ Por. CLXX, t. II, s. 1415.

¹⁶⁰ Por. CLXX, t. I, s. 68.

¹⁶¹ Por. CLXX, t. I, s. 357.

¹⁶² Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁶³ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁶⁴ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹⁶⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1128.

¹⁶⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1377.

ὕπερφηφάνια, ἦ; -ας – 1 odniesienie: Jr 31, 29¹⁶⁷.

Do Księgi Proroka Jeremiasza, terminy własne Ewangelii Markowej, mają 18 odniesień, z czego 8 różnych znaczeniowo. Nazwa krainy Idumejskiej (Ἰδουμαία) występuje tu 7 razy. Znany wcześniej (zob. wyżej Księga Sędziów) termin: „τρυμαλιά” także u Jeremiasza oznacza jaskinię skalną (Jr 13, 4; 16, 16 i 30, 10). Termin: „ἀμφόδον”, który w LXX mamy jedynie w Księdze Jeremiasza, rozumiany jest jako miejsce przy ulicy, na zewnątrz (Jr 17, 27; 30, 33).

c) Księga Lamentacji

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Lamentacji:

ἀναστενάζω – 1 odniesienie: Lm 1, 4¹⁶⁸.

Ἰδουμαία, ἦ; -ας – 1 odniesienie: Lm 4, 21¹⁶⁹.

καταδιώκω – 3 odniesienia: Lm 1, 3; 3, 11. 66¹⁷⁰.

Księga Lamentacji ma 5 odniesień do terminologii własnej św. Marka, z czego 3 odrębne, gdy idzie o ich rozumienie. Trzykrotnie pojawia się tu słowo: „καταδιώκω”, które rozumiane jest jako dopadanie poszukiwanego (Lm 1, 3 i 3, 66), czy też zepchnięcie kogoś z właściwej drogi (Lm 3, 11).

d) Księga Barucha

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Barucha:

καταδιώκω – 1 odniesienie: Ba 4, 25¹⁷¹.

στίλβω – 1 odniesienie: Ba 6, 23¹⁷².

Do Księgi Barucha, terminy własne św. Marka, posiadają dwa różne odniesienia. Także tutaj jest mowa o lśniących (στίλβω) złotem warstwach zewnętrznych bożków, z których trzeba ścierać kurz

¹⁶⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁶⁸ Por. CLXX, t. I, s. 82.

¹⁶⁹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁷⁰ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁷¹ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁷² Por. CLXX, t. II, s. 1291. Dla LXX jest to List Jeremiasza (1, 23).

(Ba 6, 23). Natomiast Ba 4, 25 mówi o prześladowaniu (καταδιώκω) przez nieprzyjaciela.

e) Księga Proroka Ezechiela

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Ezechiela:

ἐξουθενέω – 2 odniesienia: Ez 21, 15; 22, 8¹⁷³.

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 6 odniesień: Ez 25, 12. 13. 14 (2 razy); 35, 15; 36, 5¹⁷⁴.

κατακόπτω – 1 odniesienie: Ez 5, 2¹⁷⁵.

μηκύνω – 2 odniesienia: Ez 12, 25. 28¹⁷⁶.

προσκεφάλαιον, τό; -ου – 2 odniesienia: Ez 13, 18. 20¹⁷⁷.

στίλβω – 2 odniesienia: Ez 21, 33; 40, 3¹⁷⁸.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 3 odniesienia: Ez 7, 20; 16, 49. 56¹⁷⁹.

Księga Ezechiela posiada 18 odniesień terminologicznych do słów własnych św. Marka, z czego 7 różnych znaczeniowo. Najliczniej pojawia się tu słowo: „Ἰδουμαία” (6 razy) oraz „ὑπερηφανία” (3 razy). Termin: „μηκύνω”, który tutaj pojawia się dwukrotnie, oznacza skuteczne wypełnienie danego przez JHWH słowa. Wyraz: „προσκεφάλαιον” rozumiany jest przez Ezechiela w znaczeniu wstążki, wstęgi.

f) Księga Proroka Daniela

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Daniela:

δισχίλιοι, -αι, -α; -ων, -ῶν, -ων – 2 odniesienia: Dn 5, 1; 8, 14¹⁸⁰.

ἐξάπινα – 2 odniesienia: Dn 11, 21. 24¹⁸¹.

¹⁷³ Por. CLXX, t. I, s. 500.

¹⁷⁴ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁷⁵ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹⁷⁶ Por. CLXX, t. II, s. 921.

¹⁷⁷ Por. CLXX, t. II, s. 1217.

¹⁷⁸ Por. CLXX, t. II, s. 1291.

¹⁷⁹ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁸⁰ Por. CLXX, t. I, s. 337.

¹⁸¹ Por. CLXX, t. I, s. 488.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Dn 4, 22¹⁸².

Do Księgi Daniela, terminologia własna św. Marka, ma 5 odniesień, z czego 3 odrębne znaczeniowo. Po dwa wystąpienia mają tu słowa: „δισχίλιοι” i „ἐξάπινα”, zaś termin: „ὑπερηφανία” jest zastosowany tylko jeden raz.

g) Księga Proroka Ozeasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Ozeasza:

ἀγρεύω – 1 odniesienie: Oz 5, 2¹⁸³.

καταδιώκω – 2 odniesienia: Oz 2, 9; 8, 3¹⁸⁴.

Księga Proroka Ozeasza ma 3 odniesienia do terminologii własnej św. Marka, z czego 2 różne znaczeniowo. Termin: „καταδιώκω” zanotowany jest tu dwukrotnie. Wyraz: „ἀγρεύω”, który występuje tu jeden raz (Oz 5, 2) oznacza wpadnięcie w zło.

h) Księga Proroka Joela

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Joela:

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Jl 4, 19¹⁸⁵.

καταβαρύνω – 1 odniesienie: Jl 2, 8¹⁸⁶.

καταδιώκω – 1 odniesienie: Jl 2, 4¹⁸⁷.

ὑπολήνιον, τό; -ου – 1 odniesienie: Jl 4, 13¹⁸⁸.

Do Księgi Proroka Joela, terminologia własna św. Marka, posiada 4 różne znaczeniowo odniesienia. Pojawia się tu rzadkie słowo: „ὑπολήνιον”, które rozumiane jest jako przelewająca się kadrž, w której wyciskane są zebrane winogrona w dzień sądu w dolinie Joszafat (por. Jl 4, 13).

¹⁸² Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁸³ Por. CLXX, t. I, s. 16.

¹⁸⁴ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁸⁵ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁸⁶ Por. CLXX, t. II, s. 728.

¹⁸⁷ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁸⁸ Por. CLXX, t. II, s. 1415.

i) Księga Proroka Amosa

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Amosa:

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 4 odniesienia: Am 1, 6. 9. 11; 2, 1¹⁸⁹.

κατακόπτω – 1 odniesienie: Am 1, 5¹⁹⁰.

κυλίω – 3 odniesienia: Am 2, 13 (2 razy); 5, 24¹⁹¹.

περιτρέχω – 1 odniesienie: Am 8, 12¹⁹².

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Am 8, 7¹⁹³.

Księga Proroka Amosa ma 10 odniesień terminologicznych do Markowej Ewangelii, z czego 5 odmiennych znaczeniowo. Najliczniej występuje tu słowo: „Ἰδουμαία” (4 razy) oraz „κυλίω” (3 razy). Wyraz: „περιτρέχω” oznacza krążenie w poszukiwaniu za Słowem Pana. Jednakże, jak to podaje Am 8, 12, szukający Słowa nie będą mogli go jednak odnaleźć!

j) Księga Proroka Abdiasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Abdiasza:

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 2 odniesienia: Ab 1, 1. 8¹⁹⁴.

ὑπερηφανία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Ab 1, 3¹⁹⁵.

Do Księgi Proroka Abdiasza, terminy własne św. Marka, mają 3 odniesienia, z czego 2 różne. Obydwa są dobrze znane z innych ksiąg LXX, zaś w NT, użył ich jedynie św. Marek.

k) Księga Proroka Jonasz

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Jonasz:

σκόληξ, ὁ; -ηκος – 1 odniesienie: Jon 4, 7¹⁹⁶.

¹⁸⁹ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁹⁰ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹⁹¹ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

¹⁹² Por. CLXX, t. II, s. 1128.

¹⁹³ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁹⁴ Por. CLXX, supplement, s. 77.

¹⁹⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1409–1410.

¹⁹⁶ Por. CLXX, t. II, s. 1278.

Księga Proroka Jonasza posiada 1 odniesienie do terminologii własnej św. Marka, a jest nim słowo: „σκώληξ”. Oznacza ono robaczka, który podgryzł korzeń krzewu rycynusowego, rzucającego błogi cień na proroka (por. Jon 4, 7).

l) Księga Proroka Micheasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Micheasza:

καταδιώκω – 1 odniesienie: Mi 2, 11¹⁹⁷.

κατακόπτω – 2 odniesienia: Mi 1, 7; 4, 3¹⁹⁸.

Do Księgi Micheasza, terminy własne św. Marka, mają 3 odniesienia, z czego 2 różne. Dwukrotnie jest tu zapisane słowo: „κατακόπτω”, które oznacza w pierwszym obrazie proroka potrząskanie bożków pogańskich (Mi 1, 7), natomiast w Mi 4, 3 rozumiane jest jako „przekucie” mieczy w lemiesz i włóczni w sierpy. Narzędzia wojny zostaną zamienione w narzędzia dające żywność.

m) Księga Proroka Nahuma

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Nahuma:

στίλβω – 1 odniesienie: Na 3, 3¹⁹⁹.

Księga Proroka Nahuma zawiera jedno odniesienie terminologiczne do Ewangelii Markowej. Prorok rozumie słowo: „στίλβω”, jako połysk mieczy/włóczni.

n) Księga Proroka Habakuka

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Habakuka:

ἀμφιβάλλω – 1 odniesienie: Ha 1, 17²⁰⁰.

Do Księgi Habakuka również jest jedno odniesienie terminologiczne do Markowej Ewangelii. Termin: „ἀμφιβάλλω” staje się tu ob-

¹⁹⁷ Por. CLXX, t. II, s. 730–731.

¹⁹⁸ Por. CLXX, t. II, s. 734.

¹⁹⁹ Por. CLXX, t. II, s. 1291.

²⁰⁰ Por. CLXX, t. I, s. 67.

razem nielitościwego łowienia ludzi, którzy następnie są mordowani bez żadnych oznak miłosierdzia (por. Ha 1, 17).

o) Księga Proroka Sofoniasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Sofoniasza:

κατακόπτω – 1 odniesienie: So 1, 11²⁰¹.

Księga Proroka Sofoniasza posiada jedno odniesienie terminologiczne do Markowej Ewangelii. Słowo: „κατακόπτω” ujęte jest przez Sofoniasza jako miejsce prześladowania, zgniatania, tłuczenia, jak w mózdzierzu (por. So 1, 11).

p) Księga Proroka Aggeusza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Aggeusza:

ὑπολήνιον, τό; -ου – 1 odniesienie: Ag 2, 16²⁰².

Księga Proroka Aggeusza ma jedno odniesienie do terminologii św. Marka. Wyraz: „ὑπολήνιον” rozumiany jest tu jako prasa do winogron, z której nie otrzymywano spodziewanej ilości soku (por. Ag 2, 16).

r) Księga Proroka Zachariasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Zachariasza:

κατακόπτω – 1 odniesienie: Za 11, 6²⁰³.

κυλίω – 1 odniesienie: Za 9, 16²⁰⁴.

ὑπολήνιον, τό; -ου – 1 odniesienie: Za 14, 10²⁰⁵.

Do Księgi Proroka Zachariasza, terminy własne św. Marka, mają 3 różne znaczeniowo odniesienia. Wyraz: „κυλίω” odnosi prorok do Bożego Ludu, który jest tu porównany do drogocennych kamieni, toczących się po ziemi Izraela (por. Za 9, 16).

²⁰¹ Por. CLXX, t. II, s. 734.

²⁰² Por. CLXX, t. II, s. 1415.

²⁰³ Por. CLXX, t. II, s. 734.

²⁰⁴ Por. CLXX, t. II, s. 798–799.

²⁰⁵ Por. CLXX, t. II, s. 1415.

s) Księga Proroka Malachiasza

Terminy własne Ewangelii św. Marka, a Księga Proroka Malachiasza:

Ἰδουμαία, ἡ; -ας – 1 odniesienie: Ml 1, 4²⁰⁶.

Księga Proroka Malachiasza posiada jedno odniesienie do terminologii własnej św. Marka, którym jest wyraz: „Ἰδουμαία”.

Wszystkie księgi prorockie LXX mają odniesienia do terminologii własnej św. Marka! Wszystkich słów spokrewnionych jest tutaj 99, z czego aż 26 różnych. Najliczniej pojawia się tu nazwa regionu Idu-mej (Ἰδουμαία), która występuje 26 razy: Iz 11, 14; 21, 11; 34, 5. 6; Jr 30, 1. 11. 14. 16; 32, 21; 34, 3; 47, 11; Lm 4, 21; Ez 25, 12. 13. 14 (2 razy); 35, 15; 36, 5; Jl 4, 19; Am 1, 6. 9. 11; 2, 1; Ab 1, 1. 8; Ml 1, 4. Dziesięć razy pojawia się wyraz: „καταδιώκω: Jr 15, 15; 52, 8; Lm 1, 3; 3, 11. 66; Ba 4, 25; Oz 2, 9; 8, 3; Jl 2, 4i Mi 2, 11. Dziewięć razy występuje czasownik: „κατακόπτω”: Iz 18, 5; 27, 9; Jr 21, 7; Ez 5, 2; Am 1, 5; Mi 1, 7; 4, 3; So 1, 11; Za 11, 6. Osiem razy można odnaleźć termin: „ὑπερηφανία”: Iz 16, 6; Jr 31, 29; Ez 7, 20; 16, 49. 56; Dn 4, 22; Am 8, 7; Ab 1, 3. Cztery razy występują określenia: „κυλίω”: Am 2, 13 (2 razy); 5, 24; Za 9, 16; „στίλβω”: Ba 6, 23; Ez 21, 33; 40, 3; Na 3, 3 i „ὑπολήνιον”: Iz 16, 10; Jl 4, 13; Ag 2, 16; Za 14, 10. Trzykrotnie możemy spotkać słowa: „ἑξάπινα”: Iz 48, 3; Dn 11, 21. 24; „μηκύνω”: Iz 44, 14; Ez 12, 25. 28; „σκώληξ”: Iz 14, 11; 66, 28; Jon 4, 7; „σύσσημον”: Iz 5, 26; 49, 22; 62, 10 i „τρομαλία”: Jr 13, 4; 16, 16; 30, 10. Po dwa razy pojawiają się: „ἀμφόδον”: Jr 17, 27; 30, 33; „γναφεύς”: Iz 7, 3; 36, 2; „δισχίλιοι”: Dn 5, 1; 8, 14; „ἔξουθενέω”: Ez 21, 15; 22, 8; „περιτρέχω”: Jr 5, 1; Am 8, 12 i „προσκεφάλαιον”: Ez 13, 18. 20. Jeden raz zanotowane są wyrazy: „ἀγρεύω”: Oz 5, 2; „ἀμφιβάλλω”: Ha 1, 17; „ἀναστενάζω”: Lm 1, 4; „δύσκολος”: Jr 30, 2; „καταβαρύνω”: Jl 2, 8; „μογιάλος”: Iz 35, 6; „πυγμή”: Iz 58, 4 i „συλλυπέομαι”: Iz 51, 19.

*

W całości Septuaginty najliczniej występuje słowo: „καταδιώκω”, które można spotkać łącznie 86 razy. Kolejne według ilości wystąpień są: „Ἰδουμαία” (54), „ὑπερηφανία” (48), „δισχίλιοι” (40), „Ἄβιαθάρ” (29), „κατακόπτω” (21), „προσπορεύομαι” i „σκώληξ” (po 18), „ἑξάπινα” (14), „κυλίω” (8), „κατοίκησις” i „στίλβω” (po 8), „ἔξουθενέω” i „συμπόσιον”

²⁰⁶ Por. CLXX, supplement, s. 77.

(po 7). Po sześć wystąpień mają: „ἀναπηδάω”, „θαμβέω” i „τρυμαλιά”. Pięciokrotnie pojawiają się: „ἀγρεύω” i „σύσσημον”. Słowo: „ὀπολήνιον” pojawia się 4 razy, po trzy wystąpienia: „ἀναστενάζω”, „γναφεύς”, „καταβαρύνω” i „μηκύνω”. Dwa razy można spotkać terminy: „ἄλαλος”, „ἀμφόδον”, „ἐκθαυμάζω”, „ἐναγκαλίζομαι”, „κατευλογέω”, „περιτρέχω”, „προσάββατον”, „προσκεφάλαιον”, „πυγμή”, „συλλυπέομαι” i „συνθλίβω”. Hapaxlegomenami w LXX są: „ἀμφιβάλλω”, „δύσκολος”, „ἐκθαμβέω”, „Ελωι”, „ἐνειλέω”, „μογιάλος”, „πρασιά” i „χαλκίον”.

Patrząc na powyższe dane trzeba stwierdzić, że św. Marek posiadał dobre zaplecze terminologiczne w postaci Septuaginty, która w jego czasach już istniała, i z pewnością mogła służyć jako doskonałe źródło określeń greckich znanych i akceptowanych przez wierzących w Boga ludzi tamtego czasu. W świetle poznanych tutaj wszystkich odniesień pomiędzy słowami Markowymi, które z NT są zapisane jedynie w jego Ewangelii, a greckim ST, trzeba spojrzeć na te perykopy, które posiadają najwięcej terminów własnych poprzez pryzmat poznanych teraz danych z LXX.

IV. Teologia najważniejszych fragmentów w świetle tekstów Septuaginty

Znając wszystkie terminy własne wraz z ich rozkładem w dziele św. Marka, oraz posiadając pełne zaplecze starotestamentalne (LXX) do każdego z nich, możemy pokusić się o pogłębioną refleksję nad teologicznym przesłaniem tych miejsc, w których najwięcej hagiograf ich użył.

Wyodrębnione zostały cztery teksty (zob. wyżej rozdział II), które w każdej z sekcji Ewangelii mają największe „zagęszczenie” wyrazów autorskich. Są nimi opowiadania: **o uzdrowieniu i nauczaniu** – Mk 1, 35–39 (S1–3–1) 6,35 proc.; **o pogrzebie Jezusa** – Mk 15, 42–47 (S4–5–6) 4,95 proc.; **o prośbie Jaira** – Mk 5, 21–24 (S2–3–1) 4,35 proc. oraz **o przemienieniu Jezusa** – Mk 9, 2–13 (S3–2–3) 3,66 proc.

Spojrzenie na te fragmenty nastąpi przez pryzmat słów greckiego Starego Testamentu¹. Żeby bowiem doskonalej odczytać zamysł hagiografa NT, popatrzymy na słowo Ewangelii poprzez dostępne odniesienia kanonicznej LXX. Umożliwi to bardziej wnikliwe zanurzenie umysłu czytelnika w słowo natchnione św. Marka.

¹ *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1994, s. 74–75: „Tym, co się przyczynia do zagwarantowania Biblii jej wewnętrznej jedności wyjątkowej w swoim rodzaju, jest fakt wykorzystywania wcześniejszych pism biblijnych w później powstałych partiach Biblii. Autorzy natchnieni czynią do tego aluzję gdy proponują „relektury”, które rozwijają pewne aspekty znaczeniowe tekstu, niekiedy wyraźnie różniące się od sensu pierwotnego albo gdy wręcz cytują wcześniejsze tekstu, po to, aby pogłębić ich znaczenie albo stwierdzić ich wypełnienie się w czasie”.

1. Uzdrawienie i nauczanie – Mk 1, 35–39 (S1–3–1) 6,35 proc.

a) Prezentacja tekstu oryginalnego

„³⁵ Καὶ πρῶτῃ ἔννυχᾳ λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον κάκεῖ προσηύχето. ³⁶ καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σίμων καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ, ³⁷ καὶ εὗρον αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι πάντες ζητοῦσίν σε. ³⁸ καὶ λέγει αὐτοῖς: ἄγωμεν ἀλλαχοῦ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον. ³⁹ Καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων” (³⁵ Nad ranem, gdy **jeszcze było ciemno**, wstał, wyszedł i udał się na miejsce pustynne, i tam się modlił. ³⁶ **Pospieszył** za Nim Szymon z towarzyszami, ³⁷ a gdy Go znaleźli, powiedzieli Mu: Wszyscy Cię szukają. ³⁸ Lecz On rzekł do nich: Pójdźmy **gdzie indziej**, do sąsiednich **miejsowości**, abym i tam mógł nauczać, bo na to wyszedłem. ³⁹ I chodził po całej Galilei, nauczając w ich synagogach i wyrzucając złe duchy).

Wyrazów: „ἀλλαχοῦ”, „ἔννυχος” i „κωμόπολις” nie spotkamy w kanonicznym tekście Septuaginty, stanowią zatem wyłączny wkład w Biblię św. Marka. Możemy natomiast odnaleźć, i to w bardzo wielu miejscach, termin: „καταδιώκω”, który w LXX występuje aż 86 razy².

b) Miejsca paralelne do Mk 1, 35–39 w Septuagincie

Wyraz: „καταδιώκω”, jak to dobrze znamy z poprzedniego rozdziału, zapisany jest 86 razy w kanonicznej wersji Septuaginty: Rdz 14, 14; 31, 36; 33, 13; 35, 5; Wj 14, 4. 8. 9. 23; Pwt 1, 44; 11, 4; 28, 22. 45; Joz 2, 5. 7. 16 (2 razy). 22; 7, 5; 8, 16. 17 (2 razy). 24; 10, 10. 19; 11, 8; 24, 6; Sdz 7, 25; 1 Sm 7, 11; 17, 52; 23, 25. 28; 24, 15; 25, 29; 26, 18. 20; 30, 8 (2 razy). 10. 22; 2 Sm 2, 19. 24. 28; 17, 1; 20, 6; 1 Krl 21, 20; 1 Krn 10, 2; 2 Krn 13, 19; 14, 12; Neh 9, 11; Jdt 16, 2; 1 Mch 7, 45; 10, 78; 12, 30; 16, 9; Ps 7, 6; 18 [17], 38; 23 [22], 6; 31 [30], 16; 35 [34], 3. 6; 38 [37], 21; 69 [68], 27; 71 [70], 11; 83 [82], 16; 109 [108], 16. 31; 119 [118], 84. 86. 150. 161; 142 [141], 7; 143 [142], 1.

² To słowo, spośród wszystkich terminów własnych św. Marka, ma najwięcej odniesień do LXX.

3; Prz 12, 26; 13, 21; Syr 27, 17; Jr 15, 15; 52, 8; Lm 1, 3; 3, 11. 66; Ba 4, 25; Oz 2, 9; 8, 3; Jl 2, 4; Mi 2, 11.

Rdz 14, 14: „ἀκούσας δὲ Ἀβραμ ὅτι ἤχμαλώτευται Λωτ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἠρίθμησεν τοὺς ἰδίους οἰκογενεῖς αὐτοῦ τριακοσίους δέκα καὶ ὀκτώ καὶ **κατεδίωξεν** ὀπίσω αὐτῶν ἕως Δαν”³.

Rdz 31, 36: „ὠργίσθη δὲ Ἰακωβ καὶ ἐμαχέσατο τῷ Λαβαν ἀποκριθεὶς δὲ Ἰακωβ εἶπεν τῷ Λαβαν τί τὸ ἀδίκημά μου καὶ τί τὸ ἀμάρτημά μου ὅτι **κατεδίωξας** ὀπίσω μου”⁴.

Rdz 33, 13: „εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ κύριός μου γινώσκει ὅτι τὰ παιδιά ἀπαλώτερα καὶ τὰ πρόβατα καὶ αἱ βόες λοχεύονται ἐπ’ ἐμέ ἐὰν οὖν **καταδιώξω** αὐτοὺς ἡμέραν μίαν ἀποθανοῦνται πάντα τὰ κτήνη”⁵.

Rdz 35, 5: „καὶ ἐξῆρεν Ἰσραηλ ἐκ Σικιμων καὶ ἐγένετο φόβος θεοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλω αὐτῶν καὶ οὐ **κατεδίωξαν** ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραηλ”⁶.

W Księdze Rodzaju prezentowany termin występuje czterokrotnie i opisuje nade wszystko czynność ścigania innych ludzi. Abram ściga ludzi, którzy uprowadzili jego krewnego (Rdz 14, 14). Jakub zaś czyni wyrzuty Labanowi za to, że urządził za nim pościg (Rdz 31, 36). Prędki marsz byłby niewskazany dla wątlých dzieci oraz trzody, które wędrowały z Jakubem (Rdz 33, 13). Czynność oczyszczenia kultu JHWH przez Jakuba związane jest także ze strachem oraz zaniechaniem pościgu za nim (Rdz 35, 5).

Wj 14, 4. 8. 9. 23: „⁴ ἐγὼ δὲ σκληρυνῶ τὴν καρδίαν Φαραω καὶ **καταδιώξεται** ὀπίσω αὐτῶν καὶ ἐνδοξασθήσομαι ἐν Φαραω καὶ ἐν πάσῃ τῇ στρατιᾷ αὐτοῦ καὶ γνώσονται πάντες οἱ Αἰγύπτιοι ὅτι ἐγὼ εἰμι κύριος καὶ ἐποίησαν οὕτως [...]. ⁸ καὶ ἐσκληρυνεν κύριος τὴν

³ BT: „Abram, usłyszawszy, że jego krewny został uprowadzony w niewolę, dobrał sobie trzystu osiemnastu najbardziej doświadczonych spośród służby swego domu i rozpoczął **pościg** aż do Dan” (Rdz 14, 14).

⁴ BT: „Wtedy Jakub rozgniewał się i zaczął czynić gorzkie wyrzuty Labanowi tymi słowami: Jakiż popełniłem występki i jaką nieprawość, że mnie ścigas?” (Rdz 31, 36).

⁵ BT: „Jakub odpowiedział: Wiesz, panie mój, że mam dzieci wątłe, a owce i krowy karmią młode; jeśli je będę **pędził** choćby dzień jeden, padnie mi cała trzoda” (Rdz 33, 13).

⁶ BT: „A gdy wyruszyli w drogę, padł wielki strach na okoliczne miasta, tak że nikt nie ścigał synów Jakuba” (Rdz 35, 5).

καρδίαν Φαραω βασιλέως Αιγύπτου καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ καὶ **κατεδίωξεν** ὀπίσω τῶν υἰῶν Ἰσραηλ οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραηλ ἐξεπορεύοντο ἐν χειρὶ ὑψηλῆ⁹ καὶ **κατεδίωξαν** οἱ Αἰγύπτιοι ὀπίσω αὐτῶν καὶ εὗροσαν αὐτοὺς παρεμβεβληκότας παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ πᾶσα ἡ ἵππος καὶ τὰ ἄρματα Φαραω καὶ οἱ ἵππεις καὶ ἡ στρατιὰ αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς ἐπαύλεως ἐξ ἐναντίας Βεελσεπφων [...].²³ **κατεδίωξαν** δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ εἰσῆλθον ὀπίσω αὐτῶν πᾶσα ἡ ἵππος Φαραω καὶ τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἀναβάται εἰς μέσον τῆς θαλάσσης⁷.

Grecka wersja Księgi Wyjścia stosuje w czterech wersetach 14 rozdziału badane słowo. Wszystkie te miejsca mówią o pościgu, który urządził faraon i Egipcjanie za Izraelitami. Nawet zdobyli się na to, aby wejść za narodem wybranym w środek rozdzielonego wiatrem morza (w. 23).

Pwt 1, 44: „καὶ ἐξῆλθεν ὁ Αμορραῖος ὁ κατοικῶν ἐν τῷ ὄρει ἐκεῖνῳ εἰς συνάντησιν ὑμῖν καὶ **κατεδίωξαν** ὑμᾶς ὡς εἰ ποιήσαισαν αἱ μέλισσαι καὶ ἐτίτρωσκον ὑμᾶς ἀπὸ Σηιρ ἕως Ερμα⁸”.

Pwt 11, 4: „καὶ ὅσα ἐποίησεν τὴν δύναμιν τῶν Αἰγυπτίων τὰ ἄρματα αὐτῶν καὶ τὴν ἵππον αὐτῶν ὡς ἐπέκλυσεν τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης τῆς ἐρυθρᾶς ἐπὶ προσώπου αὐτῶν **καταδιωκόντων** αὐτῶν ἐκ τῶν ὀπίσω ὑμῶν καὶ ἀπώλεσεν αὐτοὺς κύριος ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας⁹”.

Pwt: 28, 22. 45: „²² πατάξει σε κύριος ἀπορία καὶ πυρετῶ καὶ ῥίγει καὶ ἐρεθισμῶ καὶ φόνῳ καὶ ἀνεμοφθορία καὶ τῆ ὄχρα καὶ **καταδιώξονται** σε ἕως ἂν ἀπολέσωσίν σε [...].⁴⁵ καὶ ἐλεύσονται ἐπὶ σὲ πᾶσαι αἱ κατάραι αὐται καὶ **καταδιώξονται** σε καὶ καταλήμψονται

⁷ BT: „⁴ Uczynię upartym serce faraona, i urządzi pościg za wami. Wtedy okaże potęgę moją nad faraonem i nad całym jego wojskiem. Poznają wówczas Egipcjanie, że Ja jestem Pan. I uczynili w ten sposób [...].⁸ Pan uczynił upartym serce faraona, króla egipskiego, który urządził pościg za Izraelitami. Ci jednak wyszli z podniesioną ręką.⁹ Egipcjanie więc ścigali ich i dopędzili obozujących nad morzem – wszystkie konie i rydwany faraona, jeźdźcy i całe wojsko jego – pod Pi-Hachirof naprzeciw Baal-Sefon [...].²³ Egipcjanie ścigali ich. Wszystkie konie faraona, jego rydwany i jeźdźcy weszli za nimi w środek morza” (Wj 14, 4. 8. 9. 23).

⁸ BT: „Wyszli naprzeciw wam Amoryci, mieszkający w tych górach, **gonili** was, jak to czynią pszczoły, i pobili was w Seirze aż do Chorma” (Pwt 1, 44).

⁹ BT: „Co uczynił wojsku egipskiemu, jego koniom i jego rydwanom – jak je kazał zatopić wodom Morza Czerwonego podczas pościgu za wami – wygubił ich Pan aż do dnia dzisiejszego” (Pwt 11, 4).

σε ἕως ἄν ἐξολεθρεύσῃ σε καὶ ἕως ἄν ἀπολέσῃ σε ὅτι οὐκ εἰσήκουσας τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ σου φυλάξαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὅσα ἐνετείλατό σοι”¹⁰.

Księga Powtórzonego Prawa opowiada o zwycięskim pościgu Amorytów za Izraelitami (Pwt 1, 44), oraz wspomina nieskuteczny pościg Egipcjan (Pwt 11, 4). Przy wymienianiu przekleństw za występki przeciwko Prawu, autor natchniony mówi o prześladowaniu, które możemy rozumieć właśnie jako ściganie grzesznika przez jego własną niegodziwość (Pwt 28, 22. 45).

Joz 2, 5. 7. 16 (2 razy). 22: „⁵ ὡς δὲ ἡ πύλη ἐκλείετο ἐν τῷ σκοτει καὶ οἱ ἄνδρες ἐξήλθον οὐκ ἐπίσταμαι ποῦ πεπόρευνται **καταδιώξατε** ὀπίσω αὐτῶν εἰ καταλήψεσθε αὐτούς [...]. ⁷ καὶ οἱ ἄνδρες **κατεδίωξαν** ὀπίσω αὐτῶν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου ἐπὶ τὰς διαβάσεις καὶ ἡ πύλη ἐκλείσθη καὶ ἐγένετο ὡς ἐξήλθοσαν οἱ διώκοντες ὀπίσω αὐτῶν [...]. ¹⁶ καὶ εἶπεν αὐτοῖς εἰς τὴν ὄρεινὴν ἀπέλθετε μὴ συναντήσωσιν ὑμῖν **οἱ καταδιώκοντες** καὶ κρυβήσεσθε ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας ἕως ἄν ἀποστρέψωσιν **οἱ καταδιώκοντες** ὀπίσω ὑμῶν καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεσθε εἰς τὴν ὁδὸν ὑμῶν [...]. ²² καὶ ἐπορεύθησαν καὶ ἤλθοσαν εἰς τὴν ὄρεινὴν καὶ κατέμειναν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἐξεζήτησαν **οἱ καταδιώκοντες** πάσας τὰς ὁδοὺς καὶ οὐχ εὔροσαν”¹¹.

Joz 7, 5: „καὶ ἀπέκτειναν ἀπ’ αὐτῶν ἄνδρες Γαι εἰς τριάκοντα καὶ ἕξ ἄνδρας καὶ **κατεδίωξαν** αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πύλης καὶ συνέτριψαν

¹⁰ BT: „²² Pan dotknie cię wycieńczeniem, febrą, zapaleniem, oparzeniem, śmiercią od miecza, zwarzeniem zbóż od gorąca i śniecia; będą cię one **prześladować**, aż zginiesz [...]. ⁴⁵ Spadną na ciebie wszystkie te przekleństwa, będą cię ścigały i dosięgną cię, aż cię zniszczą, bo nie słuchałeś głosu Pana, Boga swego, by strzec nakazów i praw, które na ciebie nałożył” (Pwt 28, 22. 45).

¹¹ BT: „⁵ Gdy jednak miano zamknąć bramy miasta o zmierzchu, oni wyszli i nie wiem, dokąd się udali. **Pospieszcie** za nimi jak najrychlej, a dościgniecie ich [...]. ⁷ Ludzie królewscy natomiast ścigali ich w kierunku Jordanu aż ku brodom, a bramę miasta zamknięto po wyjściu ścigających [...]. ¹⁶ Udajcie się w góry – rzekła do nich – aby was nie spotkali ścigający i ukryjcie się tam przez trzy dni, aż do ich powrotu, po czym pójdziecie w swoją drogę [...]. ²² Wywiadowcy poszli, przybyli w góry i pozostali tam przez trzy dni, aż powrócili ludzie wysłani na ich poszukiwanie. Ci zaś **szukali** po całej drodze, ale nikogo nie znaleźli” (Joz 2, 5. 7. 16 [2 razy]. 22).

αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ καταφεροῦς καὶ ἐπτοίθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ καὶ ἐγένετο ὡσπερ ὕδωρ¹².

Joz 8, 16. 17 (2 razy). 24: „**κατεδίωξαν** ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ αὐτοὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς πόλεως¹⁷ οὐ κατελείφθη οὐθεὶς ἐν τῇ Γαι ὃς οὐ **κατεδίωξεν** ὀπίσω Ἰσραὴλ καὶ κατέλιπον τὴν πόλιν ἀνεωγμένην καὶ **κατεδίωξαν** ὀπίσω Ἰσραὴλ [...].²⁴ καὶ ὡς ἐπαύσαντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀποκτένοντες πάντας τοὺς ἐν τῇ Γαι τοὺς ἐν τοῖς πεδίοις καὶ ἐν τῷ ὄρει ἐπὶ τῆς καταβάσεως οὐ **κατεδίωξαν** αὐτοὺς ἀπ’ αὐτῆς εἰς τέλος καὶ ἀπέστρεψεν Ἰησοῦς εἰς Γαι καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν ἐν στόματι ῥομφαίας¹³.”

Joz 10, 10. 19: „¹⁰ καὶ ἐξέστησεν αὐτοὺς κύριος ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ συνέτριψεν αὐτοὺς κύριος σύντριψιν μεγάλην ἐν Γαβαων καὶ **κατεδίωξαν** αὐτοὺς ὁδὸν ἀναβάσεως Ὠρωνιν καὶ κατέκοπτον αὐτοὺς ἕως Αζηκα καὶ ἕως Μακηδα [...].¹⁹ ὑμεῖς δὲ μὴ ἐστήκατε **καταδιώκοντες** ὀπίσω τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν καὶ καταλάβετε τὴν οὐραγίαν αὐτῶν καὶ μὴ ἀφήτε εἰσελθεῖν εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν παρέδωκεν γὰρ αὐτοὺς κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν¹⁴.”

Joz 11, 8: „καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς κύριος ὑποχειρίους Ἰσραὴλ καὶ κόπτοντες αὐτοὺς **κατεδίωκον** ἕως Σιδῶνος τῆς μεγάλης καὶ ἕως Μασερων καὶ ἕως τῶν πεδίων Μασσωχ κατ’ ἀνατολὰς καὶ κατέκοψαν αὐτοὺς ἕως τοῦ μὴ καταλειφθῆναι αὐτῶν διασεσφωσμένον¹⁵.”

¹² BT: „Mieszkańcy Aj zabili z nich około trzydziestu sześciu ludzi ścigając ich od bramy aż do Szebarim i bijąc ich na stoku góry. Przeraziło się serce ludu i stało się jak woda” (Joz 7, 5).

¹³ BT: „¹⁶ Wtedy zwołano wszystkich ludzi z miasta, aby puścili się w **pogoń** za nimi, ale gdy ścigali Jozuego, oddalali się od miasta.¹⁷ A w Aj i Betel nikt nie pozostał, kto by nie **wyruszył** za Izraelitami. Zostawili miasto otwarte, a ścigali Izraela [...].²⁴ Gdy Izraelici pobili mieszkańców Aj na otwartym polu, na pastwisku, po którym ich ścigano, i gdy wszyscy oni aż do ostatniego polegli od miecza, cały Izrael zwrócił się przeciw Aj i poraził je ostrzem miecza” (Joz 8, 16. 17 [2 razy]. 24).

¹⁴ BT: „¹⁰ A Pan napełnił ich strachem na sam widok Izraela i zadał im wielką klęskę pod Gibeonem. Ścigano ich w stronę wzgórza Bet-Choron i bito aż do Azeki i Makkedy [...].¹⁹ Wy zaś nie stojcie beczynn timer, **ścigajcie** waszych wrogów, zabijajcie schwytanych i nie pozwalajcie im wejść do ich miast, ponieważ Pan, Bóg wasz, wydał ich w wasze ręce” (Joz 10, 10. 19).

¹⁵ BT: „Pan wydał ich w ręce Izraela. Rozbili ich i ścigali aż do Sydonu Wielkiego i aż do Misrefot-Maim i do doliny Mispa na wschodzie. Rozgromiono ich całkowicie, tak że nikt nie ocalał” (Joz 11, 8).

Joz 24, 6: „ἔξ Αἰγύπτου καὶ εἰσήλθατε εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυθράν καὶ **κατεδίωξαν** οἱ Αἰγύπτιοι ὀπίσω τῶν πατέρων ὑμῶν ἐν ἄρμασιν καὶ ἐν ἵπποις εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐρυθράν”¹⁶.

Księga Jozuego posiada szereg miejsc, gdzie występuje badane słowo. Rachab sugeruje tutaj poszukującym, aby czym prędzej ścigali zwiadowców izraelskich (Joz 2, 5. 7. 16. 22). Joz 7, 5 opowiada o ściganiu Izraelitów przez mieszkańców Aj. Klęska tutaj opisana jest wynikiem grzechu świętokradstwa. Reorganizacja sił i taktyki sprawiają, że już w Joz 8, 16. 17. 24 widzimy wykorzystanie pościgu mieszkańców Aj przeciwko nim samym. Dzięki bowiem temu, że wszyscy oni udali się w pościg za narodem wybranym, żołnierze żydowscy mogli zniszczyć opustoszałe miasto. Jozue ściga także mieszkańców Gibeonu (Joz 10, 10), żołnierzy pięciu królów (Joz 10, 19) oraz zjednoczone siły przeciwników (Joz 11, 8). Wszyscy oni ponoszą klęskę, gdyż Pan wydał ich w ręce Izraelitów. Joz 24, 6 nawiązuje natomiast do obrazu pościgu Egipcjan za Izraelitami.

Sdz 7, 25: „καὶ συνέλαβον τοὺς ἄρχοντας Μαδιαμ καὶ τὸν Ωρηβ καὶ τὸν Ζηβ καὶ ἀπέκτειναν τὸν Ωρηβ ἐν Σουρ καὶ τὸν Ζηβ ἀπέκτειναν ἐν Ιακεφζηφ καὶ **κατεδίωξαν** Μαδιαμ καὶ τὴν κεφαλὴν Ωρηβ καὶ Ζηβ ἦνεγκαν πρὸς Γεδεων ἀπὸ πέραν τοῦ Ιορδάνου”¹⁷.

Czasy Gedeona owocują wielkim zwycięstwem nad Orebem i Zeebem oraz Madianitami, którzy byli ścigani przez Izraelitów.

1 Sm 7, 11: „καὶ ἐξήλθαν ἄνδρες Ισραηλ ἐκ Μασσηφαθ καὶ **κατεδίωξαν** τοὺς ἀλλοφύλους καὶ ἐπάταξαν αὐτοὺς ἕως ὑποκάτω τοῦ Βαιθχορ”¹⁸.

1 Sm 17, 52: „καὶ ἀνίστανται ἄνδρες Ισραηλ καὶ Ιουδα καὶ ἠλάλαξαν καὶ **κατεδίωξαν** ὀπίσω αὐτῶν ἕως εἰσόδου Γεθ καὶ ἕως τῆς πύλης

¹⁶ BT: „Ja wyprowadziłem przodków waszych z Egiptu; i przybyliście nad morze; Egipcjanie ścigali przodków waszych na rydwanach i konno aż do Morza Czerwonego” (Joz 24, 6).

¹⁷ BT: „Ujęli przy tym dwóch dowódców madianickich: Oreba i Zeeba. Oreba zabili na skale Oreba, a Zeeba przy tłoczni Zeeba. Ścigali nadal Madianitów, a głowy Oreba i Zeeba przynieśli Gedeonowi za Jordan” (Sdz 7, 25).

¹⁸ BT: „Mężowie izraelscy wyruszyli z Mispa i puścili się w pogoń za Filistynami. Bili ich aż do Bet-Kar” (1 Sm 7, 11).

Ἀσκαλῶνος καὶ ἔπεσαν τραυματῖαι τῶν ἀλλοφύλων ἐν τῇ ὁδῷ τῶν πυλῶν καὶ ἕως Γεθ καὶ ἕως Ακκαρων¹⁹.

1 Sm 23, 25. 28: „²⁵ καὶ ἐπορεύθη Σαουλ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ζητεῖν αὐτόν καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Δαυιδ καὶ κατέβη εἰς τὴν πέτραν τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ Μααν καὶ ἤκουσεν Σαουλ καὶ **κατεδιώξεν** ὀπίσω Δαυιδ εἰς τὴν ἔρημον Μααν [...]. ²⁸ καὶ ἀνέστρεψεν Σαουλ μὴ **καταδιώκειν** ὀπίσω Δαυιδ καὶ ἐπορεύθη εἰς συνάντησιν τῶν ἀλλοφύλων διὰ τοῦτο ἐπεκλήθη ὁ τόπος ἐκεῖνος Πέτρα ἡ μερισθεῖσα²⁰.”

1 Sm 24, 15: „καὶ νῦν ὀπίσω τίνος σὺ ἐκπορεύη βασιλεῦ Ἰσραηλ ὀπίσω τίνος **καταδιώκεις** σὺ ὀπίσω κυνὸς τεθηγκότος καὶ ὀπίσω ψύλλου ἐνός²¹.”

1 Sm 25, 29: „καὶ ἀναστήσεται ἄνθρωπος **καταδιώκων** σε καὶ ζητῶν τὴν ψυχὴν σου καὶ ἔσται ἡ ψυχὴ κυρίου μου ἐνδεδεμένη ἐν δεσμῷ τῆς ζωῆς παρὰ κυρίῳ τῷ θεῷ καὶ ψυχὴν ἐχθρῶν σου σφενδονήσεις ἐν μέσῳ τῆς σφενδόνης²².”

1 Sm 26, 18. 20: „¹⁸ καὶ εἶπεν ἵνα τί τοῦτο **καταδιώκει** ὁ κύριός μου ὀπίσω τοῦ δούλου αὐτοῦ ὅτι τί ἡμάρτηκα καὶ τί εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα [...]. ²⁰ καὶ νῦν μὴ πέσοι τὸ αἷμά μου ἐπὶ τὴν γῆν ἐξ ἐναντίας προσώπου κυρίου ὅτι ἐξελήλυθεν ὁ βασιλεὺς Ἰσραηλ ζητεῖν τὴν ψυχὴν μου καθὼς **καταδιώκει** ὁ νυκτικὸραξ ἐν τοῖς ὄρεσιν²³.”

¹⁹ BT: „Powstali mężowie Izraela i Judy, wydali okrzyk wojenny i ścigali Filistyńców aż do Gat i bram Ekronu; a trupy filistyńskie leżały na drodze z Szaaraim aż do Gat i Ekronu” (1 Sm 17, 52).

²⁰ BT: „²⁵ Kiedy Saul wyruszył ze swoimi ludźmi, aby go szukać, dano znać o tym Dawidowi. Udał się więc w kierunku skalnej grani, która jest na pustyni Maon. Saul dowiedziawszy się o tym rozpoczął **pościg** za Dawidem w pustyni Maon [...].

²⁸ Saul zaprzestał **pościgu** za Dawidem i ruszył przeciw Filistynom. Dlatego tę miejscowość nazwano ‘Skalą Rozłączeń’” (1 Sm 23, 25. 28).

²¹ BT: „Za kim to wyruszył król izraelski? Za kim ty **gonisz**? Za zdechłym psem, za jedną pchłą?” (1 Sm 24, 15).

²² BT: „Jeśli natomiast ktoś powstanie, aby cię **prześadować** i czyhać na twe życie, niech dusza pana mojego będzie dobrze zamknięta w woreczku życia u Pana, Boga twojego, życie zaś wrogów niech wyrzuci przy pomocy wydrążenia procy” (1 Sm 25, 29).

²³ BT: „¹⁸ I dodał: Czemu pan mój ściga swego sługę? Cóż uczyniłem? Czy popełniłem coś złego? [...]. ²⁰ Niechże teraz krew moja nie będzie wylana na ziemię z dala od Pana. Król bowiem Izraela wyruszył, aby **czyhać** na moje życie, jak się poluje na kuropatwę po górach” (1 Sm 26, 18. 20).

1 Sm 30, 8 (2 razy). 10. 22: „⁸ καὶ ἐπληρώτησεν Δαυιδ διὰ τοῦ κυρίου λέγων εἰ **καταδιώξω** ὀπίσω τοῦ γεδδουρ τούτου εἰ καταλήμψομαι αὐτούς καὶ εἶπεν αὐτῷ **καταδίωκε** ὅτι καταλαμβάνων καταλήμψη καὶ ἐξαιρούμενος ἐξελεῖ [...]. ¹⁰ καὶ **κατεδίωξεν** ἐν τετρακοσίοις ἀνδράσιν ὑπέστησαν δὲ διακόσιοι ἄνδρες οἵτινες ἐκάθισαν πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Βοσορ [...]. ²² καὶ ἀπεκρίθη πᾶς ἀνὴρ λοιμὸς καὶ πονηρὸς τῶν ἀνδρῶν τῶν πολεμιστῶν τῶν πορευθέντων μετὰ Δαυιδ καὶ εἶπαν ὅτι οὐ **κατεδίωξαν** μεθ’ ἡμῶν οὐ δώσομεν αὐτοῖς ἐκ τῶν σκύλων ὧν ἐξελάμεθα ὅτι ἀλλ’ ἢ ἕκαστος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀπαγέσθωσαν καὶ ἀποστρεφέτωσαν”²⁴.

Życie Samuela to obraz triumfu Izraelitów nad Filistynami (1 Sm 7, 11). Po pokonaniu Goliata przez Dawida, Izraelici poczęli ścigać Filistynów (1 Sm 17, 52) i odnieśli nad nimi wielkie zwycięstwo. Mamy tutaj także opowiadanie o ściganiu Dawida przez Saula (1 Sm 23, 25. 28; 24, 15; 26, 18. 20). Opowiadanie o Abigail i Nabalu wiąże się również ze sceną błogosławieństwa Dawida, którego życie ma być strzeżone przez samego JHWH (1 Sm 25, 29). Dawid ściga Amalekitów, którzy zostają przez niego zwyciężeni (1 Sm 30, 8. 10. 22).

2 Sm 2, 19. 24. 28: „¹⁹ καὶ **κατεδίωξεν** Ασαηλ ὀπίσω Αβεννηρ καὶ οὐκ ἐξέκλινεν τοῦ πορευέσθαι εἰς δεξιὰ οὐδὲ εἰς ἀριστερὰ κατόπισθεν Αβεννηρ [...]. ²⁴ καὶ **κατεδίωξεν** Ἰωαβ καὶ Αβεσσα ὀπίσω Αβεννηρ καὶ ὁ ἥλιος ἔδυνεν καὶ αὐτοὶ εἰσῆλθον ἕως τοῦ βουνοῦ Αμμων ὃ ἐστὶν ἐπὶ προσώπου γαι ὁδὸν ἔρημον Γαβαων [...]. ²⁸ καὶ ἐσάλπισεν Ἰωαβ τῇ σάλπιγγι καὶ ἀπέστησαν πᾶς ὁ λαὸς καὶ οὐ **κατεδίωξαν** ὀπίσω τοῦ Ἰσραηλ καὶ οὐ προσέθεντο ἔτι τοῦ πολεμεῖν”²⁵.

²⁴ BT: „⁸ Dawid radził się Pana, pytając: Czy mam ścigać tę zgraję? Czy ją dosięgnę? I dał mu odpowiedź: Ścigaj, gdyż na pewno dogonisz i łup odbierzesz [...]. ¹⁰ Wówczas Dawid wraz z czterystu ludźmi urządził pościg, dwustu zaś ludzi, którzy byli zbyt zmęczeni, by przejść potok Besor, zatrzymało się [...]. ²² Jednak różni źli ludzie i niegodziwcy, którzy poszli przedtem za Dawidem, odezwali się i powiedzieli: Ponieważ ci z nami nie **poszli**, więc nie podzielimy się z nimi łupem, któryśmy ocalili. Zabrać sobie mogą tylko swoje żony i dzieci, i odejść” (1 Sm 30, 8 [2 razy]. 10. 22).

²⁵ BT: „¹⁹ Asahel **biegł** za Abnerem nie zbaczając ani w prawo, ani w lewo [...].

²⁴ Jednakże Joab i Abiszaj w dalszym ciągu **gonili** Abnera, aż o zachodzie słońca dotarli do wzgórza Amma, położonego obok Giach, przy drodze na pustkowi Gi-

2 Sm 17, 1: „καὶ εἶπεν Αχιτοφελ πρὸς Αβεσσαλωμ ἐπιλέξω δὴ ἔμαυτῷ δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν καὶ ἀναστήσομαι καὶ καταδιώξω ὀπίσω Δαυιδ τὴν νύκτα”²⁶.

2 Sm 20, 6: „καὶ εἶπεν Δαυιδ πρὸς Αβεσσα νῦν κακοποιήσει ἡμᾶς Σαβεε υἱὸς Βοχορι ὑπὲρ Αβεσσαλωμ καὶ νῦν σὺ λαβὲ μετὰ σεαυτοῦ τοὺς παῖδας τοῦ κυρίου σου καὶ καταδιώξον ὀπίσω αὐτοῦ μήποτε ἑαυτῷ εὕρη πόλεις ὄχυράς καὶ σκιάσει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν”²⁷.

Druga Księga Samuela mówi o pościgu Joaba, Abiszaja i Asahela za Abnerem (2 Sm 2, 19. 24) oraz o zaprzestaniu bratobójczej walki (w. 28). Achitofel, sprzymierzony z Absalomem, wyruszył przeciw Dawidowi (2 Sm 17, 1). 2 Sm 20, 6 zawiera wzmiankę o taktyce Dawida, który nakazuje unieszkodliwić Amasę.

1 Krl 21, 20: „ἐπάταξεν ἕκαστος τὸν παρ’ αὐτοῦ καὶ ἐδευτέρωσεν ἕκαστος τὸν παρ’ αὐτοῦ καὶ ἔφυγεν Συρία καὶ κατεδίωξεν αὐτοὺς Ἰσραηλ καὶ σφίεται υἱὸς Αδερ βασιλεὺς Συρίας ἐφ’ ἵππου ἰπέως”²⁸.

Tekst powyższy opowiada o wojnie króla Aramu: Ben-Hadada z Achabem. W wyniku walki władca Aramu ucieka wraz ze swoim wojskiem, natomiast Izraelici ścigają ich i zwyciężają.

1 Krn 10, 2: „καὶ κατεδίωξαν ἀλλόφυλοι ὀπίσω Σαουλ καὶ ὀπίσω υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἐπάταξαν ἀλλόφυλοι τὸν Ἰωναθαν καὶ τὸν Αμιναδαβ καὶ τὸν Μελχισουε υἱοὺς Σαουλ”²⁹.

1 Krn 10 opowiada o porażce i śmierci Saula i jego synów, na których natrali Filistyni.

2 Krn 13, 19: „καὶ κατεδίωξεν Αβια ὀπίσω Ἱεροβοαμ καὶ προκατελάβετο παρ’ αὐτοῦ πόλεις τὴν Βαιθηλ καὶ τὰς κώμας αὐτῆς

beonu [...]. ²⁸ Joab więc kazał zatrąbić na rogu. Zatrzymał się cały lud i nie ścigał już Izraelitów: zaprzestano walki” (2 Sm 2, 19. 24. 28).

²⁶ BT: „Achitofel rzekł do Absaloma: Pozwól, że dobiore sobie dwanaście tysięcy ludzi i dokonam tej nocy wyprawy na Dawida” (2 Sm 17, 1).

²⁷ BT: „Dawid powiedział Abiszajowi: Szeba, syn Bikriego, będzie dla nas o wiele gorszy niż Absalom. Zbierz zaraz sługi swojego pana i puść się za nim w pogoń, aby nie znalazł sobie jakich miast warownych i nie zniknął nam z oczu” (2 Sm 20, 6).

²⁸ BT: „Każdy pokonał swego przeciwnika. Dlatego Aramejczycy uciekli, a Izraelici ich gonili. Ben-Hadad, król syryjski, też ratował się ucieczką na koniu razem z jeźdźcami” (1 Krl 20, 20). W BT i BHS jest tu rozdział 20, w LXX – 21.

²⁹ BT: „Filistyni rozpoczęli natarcie na Saula i na jego synów, zabijając Jonatana, Abinadaba i Malkiszę, synów Saula” (1 Krn 10, 2).

καὶ τὴν Ἰσανα καὶ τὰς κώμας αὐτῆς καὶ τὴν Εφρων καὶ τὰς κώμας αὐτῆς³⁰.

2 Krn 14, 12: „καὶ **κατεδίωξεν** Ασα καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἕως Γεδωρ καὶ ἔπεσον Αἰθίοπες ὥστε μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς περιποίησιν ὅτι συνετρίβησαν ἐνώπιον κυρίου καὶ ἐναντίον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ ἐσκύλευσαν σκύλα πολλά³¹.

Druga Księga Kronik mówi o ściganiu Jeroboama przez Abiasza (2 Krn 13, 19) oraz o triumfie nad Kuszytami (2 Krn 14, 12). W tym drugim przypadku pokreśla dodatkowo hagiograf wzmocnienie monoteizmu izraelskiego.

Neh 9, 11: „καὶ τὴν θάλασσαν ἔρρηξας ἐνώπιον αὐτῶν καὶ παρήλθοσαν ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης ἐν ξηρασίᾳ καὶ τοὺς **καταδιώξαντας** αὐτοὺς ἔρριψας εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθον ἐν ὕδατι σφοδρῶ³².

Relacja z dnia pokuty, zapisana w Neh 9, 11 wspomina także wydarzenie z czasów Wyjścia, gdy prześladowający Izraelitów zostali wrzuceni w głębiny morskie, jak kamień we wzburzone wody.

Jdt 16, 2: „ὅτι θεὸς συντρίβων πολέμους κύριος ὅτι εἰς παρεμβολὰς αὐτοῦ ἐν μέσῳ λαοῦ ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς **καταδιωκόντων** με³³.

Pieśń dziękczynna Judyty zawiera w swojej treści scenę wyrwania bohaterki z rąk jej prześladowców. Dzięki jej dziełu cały Izrael triumfuje zwycięstwo.

³⁰ BT: „Abiasz ścigał Jeroboama i zabrał mu miasta: Betel z miejscowościami przynależnymi, Jeszanę z miejscowościami przynależnymi i Efron z miejscowościami przynależnymi” (2 Krn 13, 19).

³¹ BT: „Asa zaś i lud, który z nim był, ścigali ich aż do Geraru. Kuszytów padło wtedy tylu, że nie ostał się nikt przy życiu, albowiem zostali starci przed Panem i Jego wojskiem. Zdobyto bardzo wielki łup” (2 Krn 14, 12).

³² BT: „I morze rozdzieliłeś przed nimi, a oni przeszli przez środek morza suchą nogą. **Prześladowców** ich wrzuciłeś do głębin jak kamień do wód wzburzonych” (Neh 9, 11).

³³ BT: „Ponieważ Pan jest Bogiem, który niszczy wojny, bo do swego obozu pośród ludu prowadząc, wyrwał mnie z rąk mych **prześladowców**” (Jdt 16, 2).

1 Mch 7, 45: „καὶ κατεδίωκον αὐτοὺς ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς ἀπὸ Ἀδασα ἕως τοῦ ἔλθειν εἰς Γαζηρα καὶ ἐσάλπιζον ὀπίσω αὐτῶν ταῖς σάλπιγξιν τῶν σημασιῶν”³⁴.

1 Mch 10, 78: „καὶ κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ εἰς Ἄζωτον καὶ συνήψαν αἱ παρεμβολαὶ εἰς πόλεμον”³⁵.

1 Mch 12, 30: „καὶ κατεδίωξεν Ἰωναθαν ὀπίσω αὐτῶν καὶ οὐ κατέλαβεν αὐτούς διέβησαν γὰρ τὸν Ἐλεύθερον ποταμὸν”³⁶.

1 Mch 16, 9: „τότε ἐτραυματίσθη Ἰουδας ὁ ἀδελφὸς Ἰωαννου Ἰωαννης δὲ κατεδίωξεν αὐτούς ἕως ἧλθεν εἰς Κεδρων ἦν ὠκοδόμησεν”³⁷.

1 Mch opowiada o zwycięstwie Judy nad Nikanorem (1 Mch 7, 45) oraz o pościgu za jego wojskiem. Jonatan odnosi zwycięstwo nad Apoloniuszem (1 Mch 10, 78) oraz Demetriuszem (1 Mch 12, 30). Podobnie jak Jan nad Kendebajosem (1 Mch 16, 9), którego ścigał aż do Kedronu.

Ps 7, 6: „καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου καὶ καταλάβοι καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι διάψαλμα”³⁸.

Ps 18 [17], 38: „καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτούς καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλίπωσιν”³⁹.

Ps 23 [22], 6: „καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξεται με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ κυρίου εἰς μακρότητα ἡμερῶν”⁴⁰.

³⁴ BT: „Ścigali więc ich dzień drogi od Adasa aż blisko Gezer. Wtedy na trąbach dano znak za nimi” (1 Mch 7, 45).

³⁵ BT: „Jonatan szedł za nimi w stronę Azotu i tam wojska uderzyły wzajemnie na siebie rozpoczynając bitwę” (1 Mch 10, 78).

³⁶ BT: „Wtedy Jonatan rozpoczął pościg za nimi, ale już ich nie dogonił. Przeszli bowiem na drugą stronę rzeki Eleuteros” (1 Mch 12, 30).

³⁷ BT: „Wtedy Juda, brat Jana, został także ranny. Jan zaś ścigał ich tak długo, aż przybył do Kedron, który tamten odbudował” (1 Mch 16, 9).

³⁸ BT: „To niech nieprzyjacieli ściga mnie i schwyci, i wdepcze w ziemię me życie, a godność moją niechaj w proch obali” (Ps 7, 6).

³⁹ BT: „Ścigam mych wrogów i dopadam, a nie wracam, póki nie zginą” (Ps 18 [17], 38).

⁴⁰ BT: „Tak, dobroć i łaska pójdą w ślad za mną przez wszystkie dni mego życia i zamieszkać w domu Pańskim po najdłuższe czasy” (Ps 23 [22], 6).

Ps 31 [30], 16: „ἐν ταῖς χερσίν σου οἱ καιροί μου ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με”⁴¹.

Ps 35 [34], 3. 6: „³ ἔκχεον ῥομφαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξ ἐναντίας τῶν καταδιωκόντων με εἶπὸν τῇ ψυχῇ μου σωτηρία σου ἐγὼ εἰμι [...]. ⁶ γενηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλίσθημα καὶ ἄγγελος κυρίου καταδιώκων αὐτούς”⁴².

Ps 38 [37], 21: „οἱ ἀνταποδιδόντες κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν ἐνδιέβαλλον με ἐπεὶ κατεδίωκον δικαιοσύνην καὶ ἀπέρριψάν με τὸν ἀγαπητὸν ὡσεὶ νεκρὸν ἐβδελυγμένον”⁴³.

Ps 69 [68], 27: „ὅτι ὄν σὺ ἐπάταξας αὐτοὶ κατεδίωξαν καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυματιῶν σου προσέθηκαν”⁴⁴.

Ps 71 [70], 11: „λέγοντες ὁ θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτὸν καταδιώξατε καὶ καταλάβετε αὐτὸν ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος”⁴⁵.

Ps 83 [82], 16: „οὕτως καταδιώξεις αὐτούς ἐν τῇ καταγίδι σου καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου τaráξεις αὐτούς”⁴⁶.

Ps 109 [108], 16. 31: „¹⁶ ἀνθ’ ὧν οὐκ ἐμνήσθη τοῦ ποιῆσαι ἔλεος καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πένητα καὶ πτωχὸν καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατώσαι [...]. ³¹ ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων τὴν ψυχὴν μου”⁴⁷.

Ps 119 [118], 84. 86. 150. 161: „⁸⁴ πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδιωκόντων με κρῖσιν [...]. ⁸⁶ πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια ἀδίκως κατεδίωξάν με βοήθησόν μοι [...]. ¹⁵⁰

⁴¹ BT: „W Twoim ręku są moje losy: wyrwij mnie z ręki mych wrogów i prześladowców!” (Ps 31 [30], 16).

⁴² BT: „³ Rzuć włócznię i toporem na moich prześladowców; powiedz mej duszy: Jam twoim zbawieniem. [...]. ⁶ Niech droga ich będzie ciemna i śliska, gdy anioł Pański będzie ich ścigał!” (Ps 35 [34], 3. 6).

⁴³ BT: „Ci, którzy złem odpłacają za dobro, za to mi grożą, że idę za dobrem” (Ps 38 [37], 21).

⁴⁴ BT: „Bo prześladowali tego, kogoś Ty poraził, i przyczynili bólu temu, któregoś ty zranił” (Ps 69 [68], 27).

⁴⁵ BT: „Bóg go opuścił – mówią – gońcie go, chwytajcie, bo nie ma on wybawcy” (Ps 71 [70], 11).

⁴⁶ BT: „Tak ich ścigaj Twoją nawałnicą i burzą Twoją wpraw ich w zamieszanie!” (Ps 83 [82], 16).

⁴⁷ BT: „¹⁶ Za to, że nie pomyślał, by okazać życzliwość, lecz prześladował biedaka i nieszczęśliwego, i w sercu strapionego śmiertelnie [...]. ³¹ Bo stanął po prawicy biednego, aby go wybawić od sądzących jego życie” (Ps 109 [108], 16. 31).

προσήγγισαν οἱ καταδιώκόντές με ἀνομίᾳ ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου ἔμακρύνθησαν [...].¹⁶¹ κα' σεν ἄρχοντες **κατεδίωξάν** με δωρεάν και ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλίασεν ἡ καρδία μου⁴⁸.

Ps 142 [141], 7: „πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα ῥῦσαί με ἐκ τῶν **καταδιωκόντων** με ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ⁴⁹”.

Ps 143 [142], 1. 3: „¹ ψαλμὸς τῷ Δαυιδ ὅτε αὐτὸν ὁ υἱὸς **καταδιώκει** κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου ἐνώπισαι τὴν δέησίν μου ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐπάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου [...]. ³ ὅτι **κατεδίωξεν** ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου ἐταπεινώσεν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου ἐκάθισέν με ἐν σκοτεινοῖς ὡς νεκροῦς αἰῶνος⁵⁰”.

Księga Psalmów zawiera aż 19 miejsc, gdzie pojawia się badane przez nas słowo. Autor natchniony każdego z tych tekstów mówi o czynności ścigania lub prześladowania. Tekst Ps 119 [118], 86 stwierdza, że można być prześladowanym nie przez człowieka, ale przez kłamstwo! W Psalmie 35 [34], 6 wymieniony jest anioł, który ma ścigać wrogów bohatera tekstu, w Psalmie zaś 83 [82], 16 sam Bóg proszony jest o pościg za nimi. Natomiast w Psalmie 23 [22], 6 hagiograf mówi zupełnie inaczej, gdyż prosi, aby łaska i dobroć Boga szły za nim zawsze, używając określenia „ścigać” (καταδιώξεται).

Prz 12, 26: „ἐπιγνώμων δίκαιος ἑαυτοῦ φίλος ἔσται αἱ δὲ γνώμαι τῶν ἀσεβῶν ἀνεπεικεῖς ἀμαρτάνοντας **καταδιώξεται** κακὰ ἢ δὲ ὁδὸς τῶν ἀσεβῶν πλανήσει αὐτούς⁵¹”.

⁴⁸ BT: „⁸⁴ Ile dni słuździe Twojemu zostaje? Kiedy wykonasz wyrok na **prześladowcach**? [...]. ⁸⁶ Wszystkie przykazania Twoje są wierne; gdy kłamstwem mnie **prześladują** – pomóż mi! [...]. ¹⁵⁰ Zbliżają się niegodziwi moi **prześladowcy**: dalecy oni od Prawa Twojego [...]. ¹⁶¹ Moźni **prześladują** mnie bez powodu, moje zaś serce odczuwa lęk przed Twoimi słowami” (Ps 119 [118], 84. 86. 150. 161).

⁴⁹ BT: „Zważ na moje wołanie, bo jestem bardzo słaby. Wybaw mię od **prześladowców**, gdyż są ode mnie mocniejsi” (Ps 142 [141], 7).

⁵⁰ BT: „¹ Psalm. Dawidowy. Usłysz, o Panie, moją modlitwę, przyjm moje błaganie w wierności swojej, wysłuchaj mnie w swej sprawiedliwości! [...]. ³ Albowiem nieprzyjacieli mnie **prześladuje**: moje życie na ziemię powalił, pogrążył mnie w ciemnościach jak dawno umarłych” (Ps 143 [142], 1. 3). W LXX mamy na początku dodatek, że prześladował go syn.

⁵¹ BT: „Sprawiedliwy od innych szczęśliwszy, droga niewiernych prowadzi do zguby” (Prz 12, 26).

Prz 13, 21: „ἀμαρτάνοντας καταδιώξεται κακά τούς δὲ δικαίους καταλήμψεται ἀγαθά”⁵².

W obu powyższych przypadkach hagiograf przypomina ważną prawdę, według której zło prześladowczych (ἀμαρτάνοντας καταδιώξεται κακά). Największym zatem dramatem człowieka, według tych słów, jest przywiązanie się zła do człowieka, który zgrzeszył przeciw Bogu⁵³.

Syr 27, 17: „στέρξον φίλον καὶ πιστώθητι μετ’ αὐτοῦ ἐὰν δὲ ἀποκαλύψῃς τὰ μυστήρια αὐτοῦ μὴ καταδιώξης ὀπίσω αὐτοῦ”⁵⁴.

Syracydes stwierdza, że „pościg” za przyjacielem, którego sekret został wyjawiony jest całkowicie bezsensowne. Zdrada tajemnicy powoduje bowiem całkowite zerwanie przyjaźni.

Jr 15, 15: „κύριε μνήσθητί μου καὶ ἐπίσκεψαί με καὶ ἀθώωσόν με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με μὴ εἰς μακροθυμίαν γνῶθι ὡς ἔλαβον περὶ σοῦ ὄνειδισμὸν”⁵⁵.

Jr 52, 8: „καὶ κατεδίωξεν ἡ δύναμις τῶν Χαλδαιῶν ὀπίσω τοῦ βασιλέως καὶ κατέλαβον αὐτὸν ἐν τῷ πέραν Ιεριχω καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτοῦ διεσπάρησαν ἀπ’ αὐτοῦ”⁵⁶.

Jeremiasz w rozdziale piętnastym wypowiada swoją bolesną skargę. Prosi tutaj także o wymierzenie sprawiedliwej kary dla prześladowających go (w. 15). Dodatek historyczny (Jr 52) opowiada o dramacie Sedecjasza, którego ścigało wojsko chaldejskie (w. 8). Całość zakończyła się zgodnie z wcześniejszą zapowiedzią proroka (por. Jr 38, 21nn).

Lm 1, 3: „μετῴκησθη ἡ Ιουδαία ἀπὸ ταπεινώσεως αὐτῆς καὶ ἀπὸ πλήθους δουλείας αὐτῆς ἐκάθισεν ἐν ἔθνεσιν οὐχ εὖρεν ἀνάπαυσιν

⁵² BT: „Nieszczęście pędzi za grzesznikami, a szczęście nagrodą dla prawych” (Prz 13, 21).

⁵³ Tylko Jezus przez swoją krew uwalnia – odwiązuje (λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ) grzech od człowieka (Ap 1, 5).

⁵⁴ BT: „Kochaj przyjaciela i bądź mu wierny, a jeślibyś zdradził tajemnice jego, nie usiłuj nawet biec za nim” (Syr 27, 17).

⁵⁵ BT: „Ty wiesz... Panie, pamiętaj o mnie i wejrzyj na mnie! Pomścij się za mnie nad moimi prześladowcami! Nie pozwól, bym zginął z powodu Twej wyczekującej cierpliwości; wiedz, że dla Ciebie znoszę poniżenie” (Jr 15, 15).

⁵⁶ BT: „Wojsko chaldejskie ścigało króla i dopędziło Sedecjasza na stepie Jerycha; całe zaś jego wojsko opuściło go, idąc w rozsypkę” (Jr 52, 8).

πάντες οἱ καταδιώκοντες αὐτὴν κατέλαβον αὐτὴν ἀνὰ μέσον τῶν θλιβόντων”⁵⁷.

Lm 3, 11. 66: „¹¹ **κατεδίωξεν** ἀφεστηκότα καὶ κατέπαυσέν με ἔθετό με ἠφανισμένην [...]. ⁶⁶ **καταδιώξεις** ἐν ὀργῇ καὶ ἐξαναλώσεις αὐτοὺς ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ κύριε”⁵⁸.

Księga Lamentacji opowiada o prześladowcach (Lm 1, 3), ale także o próbie (doświadczeniu), którą na bohatera zesłał Bóg (Lm 3, 11). W ostatnim miejscu (Lm 3, 66) prosi on o skarcenie prześladowczych (w. 66).

Ba 4, 25: „τέκνα μακροθυμήσατε τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπελθοῦσαν ὑμῖν ὀργὴν **κατεδίωξέν** σε ὁ ἐχθρὸς σου καὶ ὄψει αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν ἐν τάχει καὶ ἐπὶ τραχήλους αὐτῶν ἐπιβήσῃ”⁵⁹.

Słowa Barucha mówią o prześladowcy, którego dzień kłeski już nadchodzi. Poczecią jest także stwierdzenie, że na własne oczy ujrzy prześladowany zagładę swego wroga.

Oz 2, 9: „καὶ **καταδιώξεται** τοὺς ἐραστὰς αὐτῆς καὶ οὐ μὴ καταλάβῃ αὐτούς καὶ ζητήσει αὐτούς καὶ οὐ μὴ εὕρῃ αὐτούς καὶ ἐρεῖ πορεύσομαι καὶ ἐπιστρέψω πρὸς τὸν ἄνδρα μου τὸν πρότερον ὅτι καλῶς μοι ἦν τότε ἢ νῦν”⁶⁰.

Oz 8, 3: „ὅτι Ἰσραὴλ ἀπεστρέψατο ἀγαθὰ ἐχθρὸν **κατεδίωξαν**”⁶¹.

Szukanie ‘kochanków’, a co za tym idzie, zdrada jedynego Boga JHWH, musi zostać sprawiedliwie ukarana (Oz 2, 9), zaś odrzucenie tego, co dobre w Izraelu będzie przeladowanie (Oz 8, 3).

⁵⁷ BT: „Wygnańcem jest Juda przez nędzę i ciężką niedolę, mieszka pomiędzy ludami, nie zaznał spoczynku; dosięgli go wszyscy **prześladowcy** pośród ucisku” (Lm 1, 3).

⁵⁸ BT: „¹¹ **Sprowadził** mnie z drogi i zmiażdżył, porzucił mnie w nędzy [...]. **Dopędź** ich gniewem i wyniszcz spod niebios Twoich, o Panie” (Lm 3, 11. 66).

⁵⁹ BT: „Dzieci, cierpliwie znieście gniew, jaki Bóg zesłał na was. **Prześladowuje** cię twój nieprzyjaciel, ale wnet ujrzysz zagładę jego i na karku jego staniesz” (Ba 4, 25).

⁶⁰ BT: „Za kochankami swymi **pobiegnie**, ale ich nie dogoni; pocznie ich szukać, ale nie znajdzie. Wtedy powie: Pójdę i wrócę do mego męża pierwszego, bo wówczas lepiej mi było niż teraz” (Oz 2, 9).

⁶¹ BT: „Izrael odrzucił to, co jest dobre, więc nieprzyjaciel będzie go **ścigał**” (Oz 8, 3).

ⲓⲗ 2, 4: „ὡς ὄρασις ἵππων ἢ ὄψις αὐτῶν καὶ ὡς ἵππεις οὕτως καταδιώξονται”⁶².

Wizja szarańczy, która jest szybka pędzące rumaki, stanowi obraz pouczenia Joela, według którego wzywa Izrael do nawrócenia.

Ⲙⲓ 2, 11: „κατεδιώχθητε οὐδενὸς διώκοντος πνεῦμα ἔστησεν ψεῦδος ἐστάλαξέν σοι εἰς οἶνον καὶ μέθυσμα καὶ ἔσται ἐκ τῆς σταγόνοσ τοῦ λαοῦ τούτου”⁶³.

Micheasz przestrzega przed fałszywym prorokiem, który szuka próżności i fałszu, zależy mu także na winie i sycerze.

Jak można zauważyć termin grecki: „καταδιώκω”, który zastosował w NT tylko św. Marek, pojawia się w bardzo wielu miejscach greckiego ST. Najczęściej rozumiany jest jako ściganie przez prześladowających. Dzięki poznaniu wszystkich zdań z LXX, gdzie to słowo występuje, możemy lepiej spróbować wnikać w zamysł twórczy św. Marka.

c) Teologia perykopy: Mk 1, 35–39 w świetle terminów własnych

Opowiadając o działalności Pana Jezusa w okolicy Kafarnaum, św. Marek kreśli obraz specyficznego postępowania Mistrza. Stosując cztery słowa własne, które nie występują w innym miejscu NT, przybliży on niuanse swojej Chrystologii.

Werset 35: „Καὶ πρῶτῃ ἔννυχθα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον κάκει προσήχετο (Nad ranem, gdy **jeszcze było ciemno**, wstał, wyszedł i udał się na miejsce pustynne, i tam się modlił)”.

W zdaniu tym hagiograf stosuje dwa czasy: aoryst i imperfekt. W aoryście mamy zapisane trzy wyrazy, z których jeden: „ἀναστὰς” jest w imiesłowie, zaś dwa: „ἐξῆλθεν” i „ἀπῆλθεν” są w indykatywie. Geniusz św. Marka widać tutaj w doborze form czasownikowych. Wstawszy (ἀνίστημι) bardzo wczesno, Jezus wychodzi (ἐξέρχομαι) z miejsca, gdzie przebywał i przychodzi (ἀπέρχομαι) w rejon odosobniony. Celem tego działania jest potrzeba odizolowania się dla lep-

⁶² BT: „Wygląd ich podobny do wyglądu koni, a będą biec jak rumaki” (ⲓⲗ 2, 4).

⁶³ BT: „Jeśli człowiek żyjący próżnością i fałszem tak **kłamie**: Będę ci prorokował o winie i sycerze, ten staje się prorokiem tego ludu” (Ⲙⲓ 2, 11).

szej modlitwy. Słowo w imperfekcie: „προσηύχeto” przybliża właśnie czynność Jezusowej rozmowy duchowej z Ojcem. Jak mówią komentarze, Chrystus szuka tutaj zwyczajnej samotności⁶⁴, nie chce czynić wszystkiego na oczach ludzi, On ma swoje sekrety! Wydaje się, że najistotniejsze w całości przedstawionej w tym zdaniu akcji jest właśnie owo zanurzenie Jezusa w modlitwie⁶⁵. Dla nas jednak kluczowe jest doprecyzowanie św. Marka, który zaznacza czas owego zdarzenia. Jest nim bardzo wczesny poranek (πρωτ̃ ἔννυχα). Z tego stwierdzenia trzeba wyciągnąć wniosek, że Jezus wstawał bardzo wcześnie rano i miał wypracowany zwyczaj odosobnionej modlitwy poza spojrzemiami ludzkimi.

Werset 36: „καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σίμων καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ (Pospieszył za Nim Szymon z towarzyszami)”.

W wersecie tym mamy tylko jeden czasownik w aoryście, który jest terminem własnym Marka. Słowo: „κατεδίωξεν”, jak już to poznaliśmy z bogatego zaplecza danych Septuaginty, oznacza nade wszystko ściganie kogoś, poszukiwanie go, albo nawet prześladowanie. Szymon zatem oraz ci, którzy z nim byli, „ścigają” niejako Jezusa. Chcą Go znaleźć w znaczeniu schwytania, a nawet pewnego rodzaju zatrzymania. Znając kontekst LXX możemy zrozumieć doskonale to słowo w Ewangelii. Jezus pragnie postępować swoją drogą pełnienia woli Bożej, natomiast ludzie, szukając Go, chcą Go zatrzymać, czyli jakby „uwięzić” w swoich kategoriach myślenia i życia. Może to także być zobrazowane jako swoiste „prześladowanie” doczesnych tylko kategorii pojmowania Jezusa. Ważnym jednak jest fakt, że to Szymon i jego towarzysze dokonują tej czynności. Są oni z jednej strony tymi, którzy Jezusa szukają, ale także właśnie tylko oni Go odnajdują! Wniosek zdaje się być oczywisty, każdy kto szuka usilnie Jezusa, znajdzie Go w miejscu Jego rozmowy z Ojcem, które jest nie wystawione na spojrzenia ludzi⁶⁶.

⁶⁴ Por. KPNT, t. I, s. 176.

⁶⁵ Por. H. Langhammer (oprac.), *Ewangelia według św. Marka. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Poznań-Warszawa 1997, s. 103n.

⁶⁶ Takim najbardziej intymnym miejscem, którego nie widzi żadne oko ludzkie, jest dusza, znana jedynie Bogu!

Werset 37: „καὶ εὗρον αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι πάντες ζητοῦσίν σε (a gdy Go znaleźli, powiedzieli Mu: Wszyscy Cię szukają)”.

Trzy czasowniki mówią o dalszych wydarzeniach spotkania Szymona z Jezusem. Znalazłszy (εὗρον) Mistrza, co Marek zapisuje w aoryście, Piotr stwierdza (λέγουσιν), że wszyscy Go szukają (ζητοῦσίν). Wypowiedź (λέγω) Szymona jak i obraz pragnienia (ζητέω) wszystkich hagiograf zapisał w czasie prezens. Ciekawym jest ostatni wyraz mówiący o głębokim pragnieniu (ζητέω), a nie tylko zwyczajnym szukaniu (εὐρίσκω) Mistrza. Znów wypada tu uświadomić sobie Markowy przekaz treści, że wielu ludzi szukało – pragnęło znaleźć Jezusa, ale jedynie Piotr i ci, którzy z nim byli, odnaleźli Pana, i z Nim nawiązali zbawczy dialog!

Werset 38: „καὶ λέγει αὐτοῖς· ἄγωμεν ἀλλαχοῦ εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον (Lecz On rzekł do nich: Pójdźmy **gdzie indziej**, do sąsiednich **miejsowości**, abym i tam mógł nauczać, bo na to wyszedłem)”.

Jezus, prowadząc dialog z Szymonem i towarzyszami, mówi (λέγει): „idźmy dalej” (ἄγωμεν ἀλλαχου), co hagiograf zapisał w czasie prezens. Z rozmowy pomiędzy apostołami i Mistrzem, Marek przechodzi do czasownika w pierwszej osobie liczby mnogiej – „my”, przez który Jezus utożsamia się ze swoimi uczniami, dając im udział w swojej misji. Ten sam czasownik, co w wersecie 35: „ἐξέρχομαι”, który tutaj może stanowić inkluzję myśli, stanowi obraz misji przyjscia Chrystusa na ziemię. Występuje tu również słowo: „κηρύσσω”, które rozumiemy, jako czynność proklamowania Dobrej Nowiny o Królestwie Bożym. Zdanie to zawiera również ważną myśl autora natchnionego, według której Jezus i Jego uczniowie powinni nieustannie iść dalej, do sąsiednich – najbliższych miejscowości w celu głoszenia Ewangelii. Nie chodzi zatem tyle o misję w najdalszych miejscach, ale najbliższych – sąsiednich. Wyraz: „κωμόπολις”, który jest terminem własnym św. Marka, oznacza częściowo miasto i częściowo wieś. To miejscina, która posiada obydwie cechy – miejską i wiejską. Zatem wszędzie uczniowie, zjednoczeni z Jezusem, mają obowiązek kerygmatu, nieustannie i dynamicznie przechodzić od jednego miejsca do innego.

Werset 39: „Καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων (I chodził po całej Galilei, nauczając w ich synagogach i wyrzucając złe duchy)”.

Co stwierdził Jezus w zdaniu powyższym, teraz wykonuje idąc i nauczając (ἦλθεν κηρύσσων). Marek zaznacza tu, że robił to w synagogach w całej Galilei. U św. Marka synagoga – miejsce modlitwy – nie pojawia się zbyt często (Mk 1, 21. 23. 29. 39; 3, 1; 6, 2 i 13, 9)⁶⁷. Stanowi jednak naturalne miejsce głoszenia Bożego Słowa i pouczania o Jego zasadach. Ważnym dodatkiem hagiografa jest zwrot, który opisuje czynność wyrzucania demonów. Jezus zatem nauczając, sprawia, że demony muszą opuścić ową przestrzeń, przez którą Chrystus przechodzi.

Całość opowiadania o uzdrawianiu i nauczaniu, w którym św. Marek zastosował cztery terminy własne („ἀλλαχού”, „ἔννευχος”, „καταδιώκω” i „κωμόπολις”) wskazuje na Jezusowy styl działalności kerygmaticznej. Mistrz z Nazaretu nie chce być związany tylko z jednym miejscem, ani wąskim gronem osób; On jest pełen dynamizmu i dalekosiężnych perspektyw dzieła zbawienia. Bardzo ważnym jest zwrot św. Marka, w którym Jezus utożsamia się ze swoimi uczniami, nakazując wszystkim iść dalej do sąsiednich miejscowości. Owocność dzieła zdaje się także być oparta na bardzo wczesnym wstawianiu oraz modlitwie, które Mistrz nie mówiąc, sugeruje swoim przykładem.

2. Pogrzeb Jezusa – Mk 15, 42–47 (S4–5–6) 4,95 proc.

a) Prezentacja tekstu oryginalnego

„⁴² Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ ἧ ἔστιν προσάββατον, ⁴³ ἐλθὼν Ἰωσήφ [ὁ] ἀπὸ Ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτῆς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. ⁴⁴ ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν καὶ προσκαλεσάμενος τὸν

⁶⁷ Por. KNT, s. 1743.

κεντυρίωνα ἐπρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανεν.⁴⁵ καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ πτώμα τῷ Ἰωσήφ.⁴⁶ καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησεν τῇ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.⁴⁷ ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰωσήτος ἐθεώρουν ποῦ τέθειται” („⁴² Pod wieczór już, ponieważ było Przygotowanie, czyli **dzień przed szabatem**,⁴³ przyszedł Józef z Arymatei, poważny członek Rady, który również wyczekiwał królestwa Bożego. Śmiało udał się do Piłata i poprosił o ciało Jezusa.⁴⁴ Piłat zdziwił się, że już skonał. Kazał przywołać **setnika** i pytał go, czy już dawno umarł.⁴⁵ Upewniony przez **setnika**, podarował ciało Józefowi.⁴⁶ Ten kupił płótno, zdjął Jezusa z krzyża, **owinął** w płótno i złożył w grobie, który wykuty był w skale. Przed wejście do grobu zatoczył kamień.⁴⁷ A Maria Magdalena i Maria, matka Józefa, przyglądały się, gdzie Go złożono”).

Spośród Markowych wyrazów, które w Nowym Testamencie tylko on przytoczył, dwa: „ἐνειλέω” i „προσάββατον” znane są z Septuaginty:

b) Miejsca paralelne do Mk 15, 42–47 w Septuagincie

Greckie słowo: „ἐνειλέω” pojawia się, poza tekstem Markowym, tylko w Pierwszej Księdze Samuela: 1 Sm 21, 10.

1 Sm 21, 10: „καὶ εἶπεν ὁ ἱερεὺς ἰδοὺ ἡ ῥομφαία Γολιαθ τοῦ ἀλλοφύλου ὃν ἐπάταξας ἐν τῇ κοιλάδι Ηλα καὶ αὐτὴ ἐνειλημένη ἐν ἱματίῳ εἰ ταύτην λήμψη σεαυτῷ λαβέ ὅτι οὐκ ἔστιν ἑτέρα πάρεξ ταύτης ἐνταῦθα καὶ εἶπεν Δαυιδ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν ὡσπερ αὐτὴ δός μοι αὐτήν”⁶⁸.

1 Sm 21, 2–10 opowiada o pobycie Dawida w Nob. Dawid udaje się do Achimeleka, który użyzca synowi Jessego miecz Goliata. Jak podaje autor natchniony miecz ten był zawinięty w płaszcz i leżał za efodem. Interesującym stwierdzeniem jest to, że poza tym narzędziem

⁶⁸ BT: „Kapłan odpowiedział: Jest miecz Goliata, Filistyna, którego zabiłeś w Dolinie Terebintu; **zawinięty** w płaszcz, leży za efodem. Jeśli masz zamiar go wziąć, bierz, bo nic poza tym nie ma z tych rzeczy. Dawid odrzekł: Nie ma od niego lepszego, podaj mi go!” (1 Sm 21, 10).

wojennym, które było przechowywane jako pamiątka zwycięstwa, nie było żadnej innej broni.

Termin: „προσάββατον”, występujący w NT jedynie w Ewangelii św. Marka, można spotkać w LXX dwukrotnie w: Jdt 8, 6 oraz Ps 93 [92], 1.

Jdt 8, 6: „καὶ ἐνήστευε πάσας τὰς ἡμέρας τῆς χηρεύσεως αὐτῆς χωρὶς προσάββατων καὶ σαββάτων καὶ προνουμηγιῶν καὶ νουμηγιῶν καὶ ἑορτῶν καὶ χαρμοσυγιῶν οἴκου Ἰσραὴλ”⁶⁹.

Główna bohaterka księgi – Judyta – jest przedstawiona przez hagiografa jako niezwykle piękna i roztropna kobieta. Odkąd została wdową spędzała swoje życie na postach, z wyjątkiem jednak uroczystości: wigilii szabatów (προσάββατον), samych szabatów oraz wszystkich pełnych radości świąt izraelskich. Szczególnie podkreśla mądrość Judyty jej wypowiedź, według której człowiek nie jest zdolny zbadać do końca ludzkiego serca i jego myślenia, ani tym bardziej zamysłu Boga (por. Jdt 8, 14).

Ps 93 [92], 1: „εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ προσάββατου ὅτε κατώκισται ἡ γῆ αἶνος ᾠδῆς τῷ Δαυιδ ὁ κύριος ἐβασίλευσεν εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο ἐνεδύσατο κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο καὶ γὰρ ἐστερέωσεν τὴν οἰκουμένην ἥτις οὐ σαλευθήσεται”⁷⁰.

Psalm ten, w którym wielbione są pełne sprawiedliwości rządy Boga, jak sugeruje grecki nagłówek, winien być proklamowany w dzień przed szabatem (wigilię szabatu). Łaskawość i wierność JHWH (w. 3) ma być wielbiona właśnie nocą, a podziwem mają napawać Bożą mądrość i wszystkie Jego dzieła.

Znane z Septuaginty słowo: „προσάββατον”, które w NT zastosował tylko św. Marek oznacza zasadniczo czas, w którym nie powinno się smucić, natomiast należało uwielbiać Boga za Jego niezwykle dary dla człowieka oraz za możliwość rozmowy modlitwowej z Nim. Dlatego możemy być pewni, że zastosowanie tego terminu przez hagio-

⁶⁹ BT: „Pościła przez wszystkie dni swojego wdowieństwa, oprócz wigilii przed szabatami i samych szabatów, przededni nowiu i podczas nowiu oraz oprócz uroczystości i radosnych świąt domu izraelskiego” (Jdt 8, 6).

⁷⁰ BT: „Pan króluje, oblókł się w majestat, Pan przywdział potęgę i nią się prze-pasał: tak utwierdził świat, że się nie zachwieje” (Ps 93 [92], 1). W przypadku tego Psalmu tekst BHS różni się od LXX.

grafta NT wiąże się z koniecznością zdjęcia Jezusa z krzyża, aby nikt nie mógł mieć żadnej podstawy do smutku.

c) Teologia perykopy: Mk 15, 42–47 w świetle terminów własnych

Werset: 42: „Καὶ ἡδὴ ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευὴ ὃ ἐστὶν **προσάββατον** (Pod wieczór już, ponieważ było Przygotowanie, czyli dzień przed szabatem)”.

Dwa występujące tu czasowniki: „γίνομαι” i „εἶμι” zapisał św. Marek w czasach historycznych: aoryście i imperfekcie, ukazując nastawanie wieczoru oraz przybliżanie się czasu świątecznego przygotowania do szabatu⁷¹. Jak zauważyliśmy, znany z LXX termin: „προσάββατον” nigdy nie łączył się nigdy z jakąkolwiek czynnością pokutną czy pełną smutku, ale był czasem radości. Nie do pomyślenia zatem byłoby, żeby ciało Jezusa w taki dzień pozostawało na krzyżu. Może także chodzi tutaj hagiografowi o konieczność radosnego przygotowania się uczniów na uroczyste spotkanie ze Zmartwychwstałym Panem.

Werset: 43: „ἐλθὼν Ἰωσήφ [ὁ] ἀπὸ Ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσηλθεῖν πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ (przyszedeł Józef z Arymatei, poważny członek Rady, który również wyczekiwał królestwa Bożego. Śmiało udał się do Piłata i poprosił o ciało Jezusa)”.

Marek przywołuje w wersecie 43 postać Józefa z Arymatei, członka Rady, który oczekiwał królestwa Bożego. Ciekawym jest stwierdzenie narratora, zapisane tutaj w czasie prezens, że aktualnie „oczekuje” on tego Królestwa. Czynności zaś zapisane w imiesłowie aorystu: „ἔρχομαι” i „τολμάω” wskazują na przybycie Józefa oraz na jego odważne przyjscie do Piłata. Śmiałość tego członka Rady jest tu podkreślona przez hagiografa. Udaje się on do Piłata i zdecydowanie prosi o ciało Jezusa. Można wyciągnąć słuszny wniosek z całości relacji św. Marka, że nie chodziło tutaj tylko Józefowi z Arymatei o pokorną

⁷¹ Imperfektum oznacza jeszcze niedokonaną czynność. A zatem jeszcze nie nastąpił dzień „προσάββατον”. Por. A. Paciorek, *Elementy składniowe biblijnego języka greckiego*, Kielce 2001, s. 84.

prośbę, ale o stanowcze i pełne śmiałości żądanie – domaganie się ciała Ukrzyżowanego.

Werset: 44: „ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπρωτότησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανεν (Piłat zdziwił się, że już skonał. Kazał przywołać **setnika** i pytał go, czy już dawno umarł)”.

W tym zdaniu Marek zastosował aż cztery aorysty: „θαυμάζω”, „προσκαλέομαι”, „ἐπρωτάω” i „ἀποθνήσκω”, z których jeden (προσκαλεσάμενος) jest imiesłowem, natomiast reszta to indykatywy. Podziw Piłata z faktu bardzo szybkiej śmierci Jezusa sprawia, że zadaje on pytanie centurionowi (setnikowi)⁷². Najistotniejszy, jak się zdaje, czasownik, który stanowi z pewnością meritum przekazu Markowego, to stwierdzenie, że Jezus umarł (θνήσκω), które zapisał hagiograf w czasie perfektywności (τέθνηκεν). Jak wiadomo, czasownik tego typu, oznacza czynność dokonaną, której skutki nadal trwają⁷³. Z pewnością może tutaj chodzić autorowi natchnionemu na podkreślenie właśnie tego wydarzenia, skoro namiestnik i setnik są przekonani o śmierci Chrystusa, oraz że dokonało się to już dawno (πάλαι).

Werset: 45: „καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδώρησατο τὸ πῶμα τῷ Ἰωσήφ (Upewniony przez **setnika**, podarował ciało Józefowi)”.

Setnik zapewnia Piłata o fakcie śmierci Jezusa, na co namiestnik wydaje Józefowi zwłoki (τὸ πῶμα) Chrystusa. Obydwa czasowniki (γινώσκω i δωρέομαι) są w czasie aorystu; pierwszy jest imiesłowem, drugi indykatywem. Postać centuriona, którą wymienia w tej scenie tylko Ewangelista Marek stanowi wyraźny zabieg narracyjny, dzięki któremu czytelnik zdaje sobie absolutną sprawę z faktu śmierci Jezusa. Dwaj pozostali Synoptycy, idąc z pewnością za innym źródłem (Q) zastosowali tu wyraz: „ἐκατόνταρχος”, który także oznacza setnika – przełożonego nad stu ludźmi.

Werset: 46: „καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησεν τῇ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου” („Ten kupił

⁷² Por. H. Langkammer, *Ewangelia według św. Marka. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1997, s. 147.

⁷³ Por. Tamże, dz. cyt., s. 89.

plótno, zdjął Jezusa z krzyża, **owinał** w plótno i złożył w grobie, który wykuty był w skale. Przed wejście do grobu zatoczył kamień”).

Zdanie to zawiera aż siedem czasowników historycznych! Jeden z nich indykatyw imperfektu: „εἶμι” i jeden w imiesłowie czasu perfektu: „λατομέω”. Grób, do którego złożono martwe ciało Jezusa był wykuty (ἦν λελατομημένον) w skale. Znów, pamiętając o rozumieniu czasu perfektum, wiadomo, że grobowiec wykuty był już wcześniej, zanim złożono doń zwłoki Mistrza z Nazaretu. Istnieje on także nadal w narracji Markowej, gdyż skutki czasu perfektum są trwałe. Pięć pozostałych czasowników: „ἀγοράζω”, „καθαίρω”, „ἐνειλέω”, „τίθημι” i „προσκυλίω” to aorysty, z czego dwa pierwsze to imiesłowy, pozostałe zaś to indykatywy. Kupiwszy lniane plótno, Józef zdejmując zwłoki Jezusa z krzyża. Następnie owija je owym lnianym materiałem, wkłada do wykutego grobowca i zakrywa wejście głazem. Pamiętając z LXX obraz zawiniętego w płaszcz miecza Goliata (1 Sm 21, 10), możemy wnikać myślą w głębię teologii św. Marka. Dawid pokonał Goliata i jego własnym mieczem odrąbał mu głowę (1 Sm 17, 51), ów miecz, zawinięty w płaszcz był przechowywany w przybytku, jako pamiątka sukcesu syna Jessego. Nowy Testament zdaje się wskazywać w sposób analogiczny na „narzędzie zwycięstwa” Syna Dawida, którym jest Jego martwe ciało, zawinięte w plótno i złożone w grobie. Dzięki zatem śmierci Jezusa, którą potwierdza Józef z Arymatei, Piłat, a nade wszystko Centurion, triumf Chrystusa Zmartwychwstałego jest niezaprzeczalnym faktem.

Werset: 47: „ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰωσήτος ἐθεώρουν ποῦ τέθειται (A Maria Magdalena i Maria, matka Józefa, przyglądały się, gdzie Go złożono)”.

Czasownik: „τίθημι”, jest tutaj zapisany w czasie perfektum, zaś ich obserwacja tego miejsca „θεωρέω” w imperfekcie. Dwie Marie: Magdalena i Józefowa (Ἰωσήτος), to osoby, które poświadczają dodatkowo fakt złożenia Jezusowego ciała w grobie, oraz samej Jego śmierci.

Józef z Arymatei stanowi tu nadrzędną postać, której działanie tworzy całą scenę złożenia Jezusa do grobu (Mk 15, 42–47). To nade wszystko członek Rady, który oczekiwał królestwa Bożego. Hagiograf

podkreśla najpierw jego odwagę, która stanowi całkowite przeciwieństwo postawy uczniów w Ogrójcu i samego Piotra. Nawet wspomnienie młodzieńca, który był owinięty prześcieradłem (περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ – por. Mk 14, 51n) zawiera obraz jego ucieczki⁷⁴! Józef zdejmuje martwe ciało Chrystusa, owija je płótnem lnianym i składa w grobowcu wykutym w skale⁷⁵. Wszystkie szczegółowe czynności tego człowieka stanowią jeden wielki uczynek miłosierdzia, według którego zmarłych należy grzebać (por. Tb 1, 17 i par.). W świetle Markowych terminów własnych trzeba zwrócić uwagę najpierw na precyzyjne określenie czasu śmierci Jezusa, którym był dzień przygotowania przed szabatem. W tym czasie nie wolno było się smucić, dlatego ciało Jezusa oraz innych ukrzyżowanych należało pośpiesznie pogrzebać. Marek zaznacza tu obecność setnika, który daje świadectwo wobec Piłata, że Jezus z Nazaretu umarł. Owinięte w lniane płótno Jego ciało może, w myśl paralel LXX, stanowić obraz doskonałego „narzędzia” zwycięstwa nad złem. Ciekawym jest tu fakt, że jedynie dwie kobiety: Maria Magdalena i Maria Józefowa patrzyły na miejsce, gdzie złożono Jezusa do grobu. Nie ma tutaj wspomnianej Salome, która była wymieniona przez Marka kilka wersów wyżej w Mk 15, 40.

3. Prośba Jaira – Mk 5, 21–24 (S2–3–1) 4,35 proc.

a) Prezentacja tekstu oryginalnego

„²¹ Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ [ἐν τῷ πλοίῳ] πάλιν εἰς τὸ πέραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ’ αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. ²² Καὶ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰαῖρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ²³ καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν πολλὰ λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς τὰς χεῖρας αὐτῆ ἵνα σωθῆ καὶ ζήσῃ. ²⁴ καὶ ἀπῆλθεν μετ’ αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει

⁷⁴ Przyпуска się, że to był sam Marek Ewangelista – por. KPNT, s. 248.

⁷⁵ Por. Por. Langkammer (oprac.), *Ewangelia według św. Marka. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, dz. cyt., s. 353.

αὐτῷ ὄχλος πολὺς καὶ **συνέθλιβον** αὐτόν” (21 Gdy Jezus przeprowił się z powrotem w łodzi na drugi brzeg, zebrał się wielki tłum wokół Niego, a On był jeszcze nad jeziorem. 22 Wtedy przyszedł jeden z przełożonych synagogi, imieniem Jair. Gdy Go ujrzał, upadł Mu do nóg i prosił usilnie: 23 Moja **córeczka dogorywa**, przyjdź i połóż na nią ręce, aby ocalała i żyła. 24 Poszedł więc z nim, a wielki tłum szedł za Nim i zewsząd na Niego **napierał**).

Markowe słowo: „συνθλίβω” znane jest z wcześniej zredagowanej Septuaginty.

b) Miejsca paralelne do Mk 5, 21–24 w Septuagincie

W przetłumaczonej perykopie Markowej, słowo: „συνθλίβω” występuje w LXX dwa razy: Koh 12, 6 i Syr 31, 14.

Koh 12, 6: „ἕως ὅτου μὴ ἀνατραπῆ σχοινίον τοῦ ἀργυρίου καὶ **συνθλιβῆ** ἀνθέμιον τοῦ χρυσοῦ καὶ συντριβῆ ὕδρια ἐπὶ τὴν πηγὴν καὶ συντροχάση ὁ τροχὸς ἐπὶ τὸν λάκκον”⁷⁶.

Tekst Koheleta traktuje o zniekształceniu – potłuczeniu złotej czary. W kontekście tego wersetu wszystkie tutaj wymienione przedmioty, obrazujące ludzkie życie i jego przemijalność, posiadają znaczącą wartość. Przez autora natchnionego jednak są przedstawione jako nietrwałe, które się zniszczą – zestarzeją. Wraz z ich walorem, idzie zatem nieodłącznie ich niestałość.

Syr 31, 14: „οὗ ἐὰν ἐπιβλέψῃ μὴ ἐκτείνῃς χεῖρα καὶ μὴ **συνθλίβου** αὐτῷ ἐν τρυβλίῳ”⁷⁷.

Syrach w powyższym zdaniu mówi o towarzyskiej ogładzie, według której nie jest dobrym pchanie się do półmiska po rzecz upatrzoną przez drugiego człowieka, nie powinno się nawet po to wyciągać ręki. W następnym wersie autor natchniony nakazuje osądzanie spraw bliźniego według swoich oraz namysł nad wszystkim, co człowiek zamierza i wykonuje.

⁷⁶ BT: „Zanim się przerwie srebrny sznur i **stłucze** się czara złota, i dzban się **rozbije** u źródła, i w studnię kołowrót złamany wpadnie” (Koh 12, 6).

⁷⁷ BT: „Po to, co ktoś sobie upatrzył, nie wyciągaj ręki i nie **pchaj** się wraz z nim do półmiska” (Syr 31, 14).

LXX rozumie zatem ten termin dwojako. Najpierw jako zniekształcenie czegoś wartościowego (Koh), następnie jako pchanie się – ściskanie, razem z bliźnim, po jego upatrzony cel.

c) Teologia perykopy: Mk 5, 21–24 w świetle terminów własnych

Werset 21: „Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ [ἐν τῷ πλοίῳ] πάλιν εἰς τὸ πέραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ’ αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν (Gdy Jezus przepłynął się z powrotem w łodzi na drugi brzeg, zebrał się wielki tłum wokół Niego, a On był jeszcze nad jeziorem)”.

Dwa czasowniki: „διαπεράω” i „εἰμί”, które Marek zastosował tutaj do Jezusa, przybliżają Jego przepłynięcie się w łodzi na drugą stronę Jeziora Genezaret i następnie Jego tam przebywanie. Pierwszy z nich to imiesłów aorystu, natomiast drugi to indykatyw imperfektu. Trzeci czasownik: „συνάγω”, który zanotowany jest tu w aoryście, odnosi się do wielkiego tłumu, który zgromadził się wokół Jezusa. Uwaga zatem narratora skoncentrowana jest na Mistrzu z Nazaretu, miejscu Jego przebywania oraz ludziach, którzy wokół Niego są zgromadzeni. Hagiograf skupia optykę swojej narracji na miejscu i najważniejszych okolicznościach działania Jezusa.

Werset 22: „Καὶ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰαῖρος, καὶ ἰδὼν αὐτόν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ (Wtedy przyszedł jeden z przełożonych synagogi, imieniem Jair. Gdy Go ujrzał, upadł Mu do nóg)”.

Czasownik historyczny, zapisany w aoryście: „ὀράω”, opisuje czynność ujrzenia przez Jaira Pana. Pozostałe dwa czasowniki: „ἔρχομαι” i „πίπτω” mówią, w czasie teraźniejszym o przyjsciu Jaira do Jezusa oraz upadnięciu zwierzchnika synagogi przed stopami Chrystusa. Św. Marek przenosi teraz uwagę czytelnika na postać przełożonego domu modlitwy, który upada do stóp Mistrza z Nazaretu.

Werset 23: „καὶ παρακαλεῖ αὐτόν πολλὰ λέγων ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἔλθῶν ἐπιθῆς τὰς χεῖρας αὐτῇ ἵνα σωθῆ καὶ ζήσῃ (i prosił usilnie, mówiąc: Moja córeczka dogorywa, przyjdź i połóż na nią ręce, aby ocalała i żyła)”.

Dwa terminy: „παρακαλέω” i „λέγω”, które zapisał św. Marek w czasie prezens, odnoszą się do czynności mówienia i błagania. Wi-

dać tu bardzo usilną prośbę Jaira, którą potwierdza jeszcze poprzedni gest – upadnięcia do stóp Pana. Ostatnim czasownikiem, który w tym zdaniu jest zapisany w czasie prezens to słowo: „ἔχω”, odnoszące się do „posiadania” przez córeczkę Jaira śmiertelnego stanu zdrowia. Marek stosuje tutaj dwa swoje terminy własne, które doprecyzowują z jednej strony młody wiek córki Jaira oraz pewną czułość, z jaką traktował ją ojciec, z drugiej jej dramatyczny stan zdrowia. Umieranie córeczki wywołuje w Jairze postawę pokornej prośby skierowanej do Mistrza z Nazaretu, aby uratował mu ukochane dziecko. Jair, w dalszych kilku słowach zdaje się wskazywać Jezusowi co Ten powinien uczynić: przyjść (ἔρχομαι), położyć (ἐπιτίθημι) na córeczce Jaira swe ręce, aby ona została ocalona (σώζω) i przeżyła (ζάω). Wszystkie te cztery czasowniki są zapisane w czasie aorystu, dwa pierwsze odnoszą się do Jezusa, dwa pozostałe do życzenia Jaira, które odnosi się do jego córeczki. Wiara tego rodzica pokazuje, że pragnie on, aby Jezus się przybliżył do jego domu i chorego dziecka i dotknął umierającej. W efekcie tego córeczka Jaira zostanie przy życiu, ale dodatkowo także osiągnie ocalenie – zbawienie (σώζω), co Jair wymienia na pierwszym miejscu.

Werset 24: „καὶ ἀπῆλθεν μετ’ αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς καὶ συνέθλιβον αὐτόν (Poszedł więc z nim, a wielki tłum szedł za Nim i zewsząd na Niego **napierał**)”.

Postawa i prośba Jaira zaowocowały tym, że Jezus udaje się wraz z nim, co św. Marek zapisuje w aoryście (ἀπέρχομαι). Stanowi to czas zasadniczy dla dwóch wyrazów zakodowanych w czasie imperfekt: „ἀκολουθέω” i „συνθλίβω”. Wielki tłum (ὄχλος πολὺς), który wymieniony był na początku narracji, tutaj znów jest z Jezusem i napiera na Niego Niego każdej strony. Pamiętając relację LXX, odnoszącą się do tego terminu, możemy przybliżyć się do rozumienia hagiografa, który pragnął przekazać czytelnikowi, że ludzie ściskali Jezusa z każdej strony. „Wgniałało” się niejako Jego ciało z powodu otaczających Go ludzi, którzy tworzyli wokół Niego wielki ścisk⁷⁸.

⁷⁸ Por. F. Sieg, *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka, Część 2: (Mk 4, 35–9, 13)*, Pelplin 2008, s. 39.

Św. Marek w sposób mistrzowski prowadzi narrację przygotowującą scenę uzdrowienia córki Jaira. Inkluzją całości jest z pewnością prezentacja wielkiego tłumu, który zewsząd ściska (ὄχλος πολὺς καὶ συνέθλιβον αὐτόν). W owym tłumie dokonuje się jednak ważna scena, w której ważna postać – przełożony synagogi – przychodzi do Mistrza z Nazaretu i upadając przed Nim na twarz, prosi Go za swoją umierającą córeczką (τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει). Hagiograf precyzuje także miejsce całego zdarzenia, jakim jest przebywanie Jezusa nad Jeziorem Genezaret, oraz fakt, że Jezus udaje się z Jairem do Jego domu. Prośba ojca, który błaga Jezusa za swoim dzieckiem owocuje najpierw decyzją Chrystusa o przyjsciu do chorej dziewczynki, a w późniejszej narracji, uzdrowieniu jej ze śmiertelnej choroby (por. Mk 5, 35nn). Możliwość postawić w tym miejscu słuszny wniosek, że Jezus zawsze, gdy proszą Go rodzice własnych dzieci (Jair – Mk 5, 21nn, Syrofenicjanka – Mk 7, 25nn) wypełnia ich żarliwe i pełne wiary prośby!

4. Przemienienie Jezusa – Mk 9, 2–13 (S3–2–3) 3,66 proc.

a) Prezentacja tekstu oryginalnego

„² Καὶ μετὰ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ’ ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, ³ καὶ τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι. ⁴ καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἥλιος σὺν Μωϋσεῖ καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. ⁵ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· ῥάββι, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεῖ μίαν καὶ Ἠλίᾳ μίαν. ⁶ οὐ γὰρ ἤδει τί ἀποκριθῆ, ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο. ⁷ καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ. ⁸ καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’ ἑαυτῶν. ⁹ Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους διεστειλάτο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ ἄ εἶδον διηγῆσονται, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ. ¹⁰ καὶ τὸν

λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ¹¹ Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἔλθειν πρῶτον; ¹² ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· Ἥλιος μὲν ἔλθων πρῶτον ἀποκαθιστάνει πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενηθῇ; ¹³ ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἥλιος ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἤθελον, καθὼς γέγραπται ἐπ’ αὐτόν” (² Po sześciu dniach Jezus wziął z sobą Piotra, Jakuba i Jana i zaprowadził ich samych osobno na górę wysoką. Tam przemienił się wobec nich. ³ Jego odzienie stało się **lśniaco** białe tak, jak żaden **folusznik** na ziemi wybielić nie zdoła. ⁴ I ukazał się im Elias z Mojżeszem, którzy rozmawiali z Jezusem. ⁵ Wtedy Piotr rzekł do Jezusa: Rabbi, dobrze, że tu jesteśmy; postawimy trzy namioty: jeden dla Ciebie, jeden dla Mojżesza i jeden dla Eliasza. ⁶ Nie wiedział bowiem, co należy mówić, tak byli przestraszeni. ⁷ I zjawił się obłok, osłaniający ich, a z obłoku odezwał się głos: To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie! ⁸ I **zaraz potem**, gdy się rozejrzeli, nikogo już nie widzieli przy sobie, tylko samego Jezusa. ⁹ A gdy schodzili z góry, przykazał im, aby nikomu nie rozpowiadali o tym, co widzieli, zanim Syn Człowieczy nie powstanie z martwych. ¹⁰ Zachowali to polecenie, rozprawiając tylko między sobą, co znaczy powstać z martwych. ¹¹ I pytali Go: Czemu uczeni w Piśmie twierdzą, że wpierw musi przyjść Elias? ¹² Rzekł im w odpowiedzi: Istotnie, Elias przyjdzie najpierw i naprawi wszystko. Ale jak jest napisane o Synu Człowieczym? Ma On wiele cierpieć i **być wzgardzonym**. ¹³ Otóż mówię wam: Elias już przyszedł i uczynili mu tak, jak chcieli, jak o nim jest napisane).

Wszystkie określenia Markowe: „γναφεύς”, „ἐξάπινα”, „ἐξουδενέω” i „στίλβω” znane są z Septuaginty, nie użył ich jednak żaden z innych autorów natchnionych NT oprócz właśnie św. Marka.

b) Miejsca paralelne do Mk 9, 2–13 w Septuagincie

Słowo: „γναφεύς” znane jest z trzech miejsc greckiego ST: 2 Krl 18, 17; Iz 7, 3; 36, 2.

2 Krl 18, 17: „καὶ ἀπέστειλεν βασιλεὺς Ἀσσυρίων τὸν Θαρθαν καὶ τὸν Ραφικ καὶ τὸν Ραφακην ἐκ Λαχισ πρὸς τὸν βασιλέα Εζεκίαν ἐν δυνάμει βαρεῖα ἐπὶ Ἱερουσαλημ καὶ ἀνέβησαν καὶ ἦλθον εἰς

Ιερουσαλημ και ἔστησαν ἐν τῷ ὕδραγωγῷ τῆς κολουμβήθρας τῆς ἄνω ἣ ἔστιν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γναφέως⁷⁹.

Powyższe zdanie stanowi początek opowiadania o tak zwanej bluźnierczej mowie rabska (2 Krl 18, 17–37). Pole foluszniaka oraz kanał wyższej sadzawki stanowią precyzyjne określenie miejsca, do którego przybył wrogo nastawiony przeciwnik Izraelitów.

Iz 7, 3: „και εἶπεν κύριος πρὸς Ησαιαν ἔξελθε εἰς συνάντησιν Αχαζ σὺ και ὁ καταλειφθεὶς Ιασουβ ὁ υἱὸς σου πρὸς τὴν κολουμβήθραν τῆς ἄνω ὁδοῦ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γναφέως⁸⁰”.

Iz 36, 2: „και ἀπέστειλεν βασιλεὺς Ἀσσυρίων Ραψακην ἐκ Λαχίς εἰς Ιερουσαλημ πρὸς τὸν βασιλέα Εἰζεκιαν μετὰ δυνάμεως πολλῆς και ἔστη ἐν τῷ ὕδραγωγῷ τῆς κολουμβήθρας τῆς ἄνω ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ἀγροῦ τοῦ γναφέως⁸¹”.

Iz 36, 2 stanowi kalkę powyżej cytowanej 2 Krl 18, 17, i stwierdza tym samym, fakt dokładnego określenia miejsca w Jerozolimie, do którego przybyli wrogowie Izraela. Do tego samego miejsca udaje się Izajasz ze swoim synkiem: Szezar-Jaszubem, aby pouczyć Achaza słowem JHWH. Niepokój władcy zostaje tutaj rozwiany dzięki mowie proroka.

Można zatem stwierdzić, że w tekście LXX, określenie foluszniak (γναφεύς), a właściwie jego pole, było dobrze znanym miejscem w topografii Jeruzalem, związanym także z kanałem wyższej sadzawki, która musiała być ważnym punktem strategicznym. Foluszniak powinien także mieć dostęp do wody (sadzawki), aby móc wykonywać swoje rzemiosło.

⁷⁹ BT: „Z Lakisz król asyryjski posłał naczelnego dowódcę, przełożonego dworzana i rabsaka z licznym wojskiem do Jerozolimy, przeciw królowi Ezechiaszowi. Wyruszyli i przyszedli do Jerozolimy, zatrzymali się przy kanale wyższej sadzawki na drodze Pola Foluszniaka” (2 Krl 18, 17).

⁸⁰ BT: „Pan zaś rzekł do Izajasza: Wyjdźże naprzeciw Achaza, ty i twój synek, Szezar-Jaszub, na koniec kanału Wyższej Sadzawki, na drogę Pola Foluszniaka” (Iz 7, 3).

⁸¹ BT: „Z Lakisz posłał król asyryjski rabsaka z dużym oddziałem do Jerozolimy przeciw Ezechiaszowi. Rabsak zajął stanowisko przy kanale Wyższej Sadzawki, na drodze Pola Foluszniaka” (Iz 36, 2).

Termin: „ἐξάπινα” zapisany został w LXX łącznie czternaście razy: Kpł 21, 4; Lb 4, 20; 6, 9; 35, 22; Joz 11, 7; 2 Krn 29, 36; Ps 64 [63], 5; 73 [72], 19; Syr 5, 7; 11, 21; Iz 48, 3; Dn 11, 21. 24.

Kpł 21, 4: „οὐ μιανθήσεται ἐξάπινα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ εἰς βεβήλωσιν αὐτοῦ”⁸².

W Kpł 21, 4, gdzie spotykamy diskutowane przez krytyków tekstu zdanie, może chodzić autorowi natchnionemu o nagłą śmierć kogoś z krewnych żony kapłana.

Lb 4, 20: „καὶ οὐ μὴ εισέλθωσιν ἰδεῖν ἐξάπινα τὰ ἅγια καὶ ἀποθανοῦνται”⁸³.

Lb 6, 9: „ἐὰν δέ τις ἀποθάνῃ ἐξάπινα ἐπ’ αὐτῷ παραχρῆμα μιανθήσεται ἡ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ καὶ ξυρήσεται τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἢ ἂν ἡμέρα καθαρισθῇ τῇ ἡμέρα τῇ ἐβδόμῃ ξυρηθήσεται”⁸⁴.

Lb 35, 22: „ἐὰν δὲ ἐξάπινα οὐ δι’ ἔχθραν ὥση αὐτὸν ἢ ἐπιρρίψῃ ἐπ’ αὐτὸν πᾶν σκευὸς οὐκ ἐξ ἐνέδρου”⁸⁵.

Lb 4, 20 zastrzega, że Kehatyci nie mogą spojrzeć na rzeczy święte ani przez moment! W przypadku nazirejczyka, nawet nagła śmierć kogoś przy nim, wiąże się z koniecznością zgolenia głowy oraz złożenia przez niego ofiary (Lb 6, 9). Przy opisie miast ucieczki, ha-giograf wspomina warunki, w jakich może znaleźć azyl człowiek, który zabił bliźniego (Lb 35, 22). Jedynie wypadek może wiązać się z ocaleniem życia, gdy jednak ktokolwiek nienawidzi drugiego i zada mu śmierć, dla takiego mordercy nie ma ratunku, ale musi być prze-lana jego krew (por. Lb 35, 33)

⁸² BT: „Ale kapłan nie będzie się narażał na nieczystość rytualną z powodu krewnych swej żony. Byłoby to zbezczeszczenie” (Kpł 21, 4).

⁸³ BT: „Sami jednak Kehatyci nie mogą przyjść, by choć przez chwilę popatrzeć na rzeczy święte; w przeciwnym razie umrą” (Lb 4, 20).

⁸⁴ BT: „Gdyby jednak ktoś **nagle** przy nim umarł, i sprowadził przez to nieczystość na jego poświęconą głowę, to on ostrzyże ją w dniu oczyszczenia: ostrzyże ją dnia siódmego” (Lb 6, 9).

⁸⁵ BT: „Gdy mu jednak zadał cios nie z nienawiści albo gdy rzucił na niego jakikolwiek przedmiotem, ale nie w zamiarze zabicia” (Lb 35, 22).

Joz 11, 7: „καὶ ἦλθεν Ἰησοῦς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ πολεμιστῆς ἐπ’ αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ὕδωρ Μαρρων ἐξάπινα καὶ ἐπέπεσαν ἐπ’ αὐτοὺς ἐν τῇ ὀρεινῇ”⁸⁶.

Sprzymierzeni przeciw Izraelitom władcy (Joz 11, 1n) doznają olbrzymiej klęski, gdy Jozue nagle na nich naciera przy wodach Meromu (w. 7).

2 Krn 29, 36: „καὶ ἠὐφράνθη Εζεκιας καὶ πᾶς ὁ λαὸς διὰ τὸ ἡτοιμακεῖν τὸν θεὸν τῷ λαῷ ὅτι ἐξάπινα ἐγένετο ὁ λόγος”⁸⁷.

Interesująca jest scena z 2 Krn 29, 36, gdzie hagiograf opisuje szybkie dokonanie poświęcenia świątyni za Ezechiasza. Z jednej strony wielbiona jest tutaj łaskawość JHWH, który dał ducha gorliwości w serca lewitów i kapłanów, z drugiej oni sami wykonali ogromną pracę, zwieńczoną spektakularnym sukcesem.

1 Mch 1, 30: „καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς λόγους εἰρηνικοὺς ἐν δόλῳ καὶ ἐνεπίστευσαν αὐτῷ καὶ ἐπέπεσαν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐξάπινα καὶ ἐπάταξεν αὐτὴν πληγὴν μεγάλην καὶ ἀπώλεσεν λαὸν πολὺν ἐξ Ἰσραηλ”⁸⁸.

Tekst powyższy traktuje o niespodziewanym zburzeniu Jerozolimy. Jej mieszkańcy dali się oszukać pokojowej mowie przełożonego nad Mizyjczykami (w. 29). Zdaje się hagiograf przez to pouczać o konieczności stałego czuwania nad posiadanymi wartościami.

Ps 64 [63], 5: „τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον ἐξάπινα κατατοξεύσουσιν αὐτὸν καὶ οὐ φοβηθήσονται”⁸⁹.

Ps 73 [72], 19: „πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν ἐξάπινα ἐξέλιπον ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν”⁹⁰.

Bohater Psalmu 64(63), wypowiada swoją prośbę do JHWH, aby Ten strzegł go od wrogów, którzy znienacka strzelają, nie mając żad-

⁸⁶ BT: „Jozue wraz z całym swym zbrojnym ludem przybył niespodzianie nad wody Meromu i rzucił się na nich” (Joz 11, 7).

⁸⁷ BT: „Uradował się wówczas Ezechiasz i cały lud, że Bóg takim duchem natchnął lud, rzecz ta bowiem została szybko dokonana” (2 Krn 29, 36).

⁸⁸ BT: „W zdrażliwy sposób zapewniał ich o pokoju, a oni mu uwierzyli. Wtedy nagle napadł na miasto, zadał im wielką klęskę i pomiędzy Izraela zginęło wielu ludzi” (1 Mch 1, 30).

⁸⁹ BT: „By ugodzić niewinnego z ukrycia, znienacka strzelają, wcale się nie boją” (Ps 64 [63], 5).

⁹⁰ BT: „Jakże nagle stali się przedmiotem grozy, zniknęli strawieni przerażeniem” (Ps 73 [72], 19).

nej obawy przed zadawaniem cierpienia i śmierci (w. 5). Postawa grzeszników wykpiwana jest w Psalmie 73(72), gdzie jest mowa, że stają się oni nagle przedmiotem grozy i przerażenia. Grzesznik bowiem nie może się ostać na sądzie, ale jego sukcesy trwają bardzo krótką chwilę (por. Ps 1).

Syr 5, 7: „μη ἀνάμενε ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον καὶ μὴ ὑπερβάλλου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐξάπινα γὰρ ἐξελεύσεται ὀργὴ κυρίου καὶ ἐν καιρῷ ἐκδικήσεως ἐξολῆ”⁹¹.

Syr 11, 21: „μη θαύμαζε ἐν ἔργοις ἀμαρτωλοῦ πίστευε δὲ κυρίῳ καὶ ἔμμενε τῷ πόνῳ σου ὅτι κοῦφον ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου διὰ τάχους ἐξάπινα πλουτίσαι πένητα”⁹².

Syr 5, 7 wzywa do nawrócenia się do JHWH, gdyż niespodziewanie może przyjsć Jego gniew, który może wygubić źle czyniących, zaś w Syr 11, 21, na zasadzie kontrastu, hagiograf opowiada o błyskawicznym wzbogaceniu sprawiedliwego człowieka przez Pana.

Iz 48, 3: „τὰ πρότερα ἔτι ἀνήγγειλα καὶ ἐκ τοῦ στόματός μου ἐξῆλθεν καὶ ἀκουστὸν ἐγένετο ἐξάπινα ἐποίησα καὶ ἐπῆλθεν”⁹³.

Iz 48, 3 skupia uwagę na natychmiastowym wykonaniu wszystkiego, co Bóg dokonuje. Pan posiada, w myśl tych słów Izajasza, zdolność błyskawicznego osiągnięcia tego, co zamierzył. Człowiek zasadniczo musi przez wiele miesięcy czy lat zdobywać coś, czego pragnie i do czego dąży.

Dn 11, 21. 24: „²¹ καὶ ἀναστήσεται ἐπὶ τὸν τόπον αὐτοῦ εὐκαταφρόνητος καὶ οὐ δοθήσεται ἐπ’ αὐτὸν δόξα βασιλέως καὶ ἤξει ἐξάπινα κατισχύσει βασιλεὺς ἐν κληροδοσίᾳ αὐτοῦ [...]. ²⁴ ἐξάπινα ἐρημώσκει πόλιν καὶ ποιήσει ὅσα οὐκ ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ οὐδὲ οἱ πατέρες τῶν πατέρων αὐτοῦ προνομήν καὶ σκῦλα καὶ χρήματα

⁹¹ BT: „Nie zwlekaj z nawróceniem do Pana ani nie odkładaj tego z dnia na dzień: nagle bowiem gniew Jego przyjdzie i zginiesz w dniu wymiaru sprawiedliwości” (Syr 5, 7).

⁹² BT: „Niech cię w podziw nie wprawiają czyny grzesznika, ufaj Panu i wytrwaj w twym trudzie, albowiem łatwą jest rzeczą w oczach Pana natychmiast i niespodziewanie wzbogacić ubogiego” (Syr 11, 21).

⁹³ BT: „Oznajmiłem od dawna minione wydarzenia, z moich ust one wyszły i ogłosiłem je; w jednej chwili zacząłem działać i spełniły się” (Iz 48, 3).

αὐτοῖς δώσει καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἰσχυρὰν διανοηθήσεται καὶ οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ εἰς μάτην⁹⁴.

Daniel opowiada o Antiochu IV Epifanesie, który potajemnie i przez intrygi opanował królestwo (Dn 11, 21). Jego sposób podbijania ludów był pełen nieprzewidywalności (w. 24) oraz pomysłowości strategicznej. Ale, jak zaznacza tutaj hagiograf, będzie to robił tylko do pewnego czasu!

Jeśli chodzi o słowo: „ἐξάπινα”, to nade wszystko odnosi się ono do pewnej szybkiej akcji, momentalnego odmienienia się sytuacji, nagłego – nieprzewidywalnego zdarzenia. Pozostanie niewyjaśnionym, dlaczego tego ważnego słowa, nie zapisał żaden inny Ewangelista czy autor natchniony NT?

Wyraz: „ἐξουθενέω” w Septuagincie można spotkać siedem razy: 2 Krl 19, 21; 2 Krn 36, 16; 1 Mch 3, 14; Syr 31, 22. 31; Ez 21, 15; Ez 22:8.

2 Krl 19, 21: „οὗτος ὁ λόγος ὃν ἐλάλησεν κύριος ἐπ’ αὐτόν ἐξουδένησέν σε καὶ ἐμυκτήρισέν σε παρθένος θυγάτηρ Σιων ἐπὶ σοὶ κεφαλὴν αὐτῆς ἐκίνησεν θυγάτηρ Ἱερουσαλημ⁹⁵”.

Izajasz w powyższych słowach, zwraca się do Sennacheryba – króla Asyrii. Wyraża w nich wzgardę, którą ma Dziewica – Córa Syjonu nad swoim przeciwnikiem, który pragnie ją poniżyć.

2 Krn 36, 16: „καὶ ἦσαν μυκτηρίζοντες τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ καὶ ἐξουδενούντες τοὺς λόγους αὐτοῦ καὶ ἐμπαίζοντες ἐν τοῖς προφήταις αὐτοῦ ἕως ἀνέβη ὁ θυμὸς κυρίου ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ ἕως οὐκ ἦν ἴαμα⁹⁶”.

Obraz rządów Sedecjasza stanowi niechlubną kartę historii Narodu Wybranego, gdyż lekceważono wówczas i szydzono z wysłanników Bożych, którzy wzywali do pozytywnej przemiany stylu życia swego narodu.

⁹⁴ BT: „²¹ Po nim zaś wystąpi ten, którym wzgardzono i nie dano mu królewskiej godności. Nadejdzie potajemnie i przez intrygi opanuje królestwo [...]. ²⁴ Niespodzianie wkroczy do najbogatszych krain i będzie czynił to, czego nie czynił jego ojciec ani przodkowie. Łupy, zdobycze i mienie rozdzieli między nich. Będzie obmyślał plany przeciw warowniom, ale do czasu” (Dn 11, 21. 24).

⁹⁵ BT: „Oto wyrocznia, jaką wydał Pan co do niego: **Gardzi** tobą, szydzi z ciebie Dziewica, Córa Syjonu. Za tobą potrząsa głową Córa Jeruzalem” (2 Krl 19, 21).

⁹⁶ BT: „Oni jednak szydzili z Bożych wysłanników, **lekceważyli** ich słowa i wyśmiewali się z Jego proroków, aż wzmógł się gniew Pana na swój naród do tego stopnia, iż nie było już ocalenia” (2 Krn 36, 16).

1 Mch 3, 14: „καὶ εἶπεν ποιήσω ἑμαυτῶ ὄνομα καὶ δοξασθήσομαι ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ πολεμήσω τὸν Ἰουδαν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τοὺς ἔξουδενοῦντας τὸν λόγον τοῦ βασιλέως”⁹⁷.

Postawa oporu przeciwko Syryjczykom, która była w osobowości Judy i zgromadzonych przy nim ludzi, wywołała w Seronie – dowódcy wojsk syryjskich – chęć triumfu nad Izraelitami. Jego zdaniem Żydzi lekceważyli wolę władcy syryjskiego.

Syr 31, 22. 31: „ἄκουσόν μου τέκνον καὶ μὴ ἔξουδενήσης με καὶ ἐπ’ ἐσχάτων εὐρήσεις τοὺς λόγους μου ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου γίνου ἐντρεχῆς καὶ πᾶν ἄρρώστημα οὐ μὴ σοι ἀπαντήσῃ [...].³¹ ἐν συμποσίῳ οἴνου μὴ ἐλέγξῃς τὸν πλησίον καὶ μὴ ἔξουθενήσης αὐτὸν ἐν εὐφροσύνῃ αὐτοῦ λόγον ὀνειδισμοῦ μὴ εἴπῃς αὐτῷ καὶ μὴ αὐτὸν θλίψῃς ἐν ἀπαιτήσει”⁹⁸.

Mędrzec zachęca tutaj do pełnego szacunku przyjęcia jego słów (Syr 31, 22) oraz do postawy czci wobec każdego człowieka, z którym przeżywamy swe życie (Syr 31, 31). Nie wolno zatem lekceważyć ani słów natchnionych, ani bliźniego.

Ez 21, 15: „ὅπως σφάξῃς σφάγια ὀξύνου ὅπως γένη εἰς στίλβωσιν ἐτοίμη εἰς παράλυσιν σφάζε ἔξουδένει ἀπωθοῦ πᾶν ξύλον”⁹⁹.

Ez 22, 8: „καὶ τὰ ἅγια μου ἔξουδέουν καὶ τὰ σάββατά μου ἐβεβήλουν ἐν σοί”¹⁰⁰.

Tekst LXX nieco różni się od BHS, gdyż mówi o pogardzie wobec każdego drzewa, które jest w we władzy izraelskiej (Ez 21, 15). W opisie grzechów Jeruzalem dostrzegamy także skargę Ezechiela na szarżanie przez nią świętościami i szabatami (Ez 22, 8).

⁹⁷ BT: „Powiedział więc: Uczynię głośnym swoje imię i chwałę dla siebie przygotuję w królestwie; będę walczył przeciwko Judzie i przeciwko tym, co się z nim złączyli, a którzy lekceważą królewskie rozkazy” (1 Mch 3, 14).

⁹⁸ BT: „²² Słuchaj mnie, synu, i nie gardź mną, w końcu uznasz słowa moje za słuszne. We wszystkich czynach swych bądź uważny, a żadna choroba nie zbliży się do ciebie [...].³¹ Na ucztę przy picciu nie rób wymówek bliźniemu ani nie lekceważ go z powodu jego wesołości; nie mów mu słów obelżywych ani nie drażnij go żądaniem zwrotu długu” (Syr 31, 22. 31).

⁹⁹ BT: „Na krwawy bój wyostrzono, by lśnił jak błyskawica, wyczyszczono” (Ez 21, 15).

¹⁰⁰ BT: „Szargasz moimi świętościami i beczczęsisz moje szabaty” (Ez 22, 8).

Jak można zauważyć słowo: „ἐξουθενέω”, które zapisał w NT tylko św. Marek, znane jest z kanonicznej LXX, gdzie obrazuje szarganie, bezczeszczenie pewnych wartości. Oraz postawę lekceważenia kogoś lub czegoś. Wzgarda, którą przez to słowo rozumiemy, z jednej strony może być pozytywna, gdy lekceważone jest zło, z drugiej strony jest wielkim nieładem moralnym, gdy obejmuje Boże wartości.

Określenie: „στίλβω” ma siedem wystąpień w LXX: Ezd 8, 27; 1 Mch 6, 39 (2 razy); Ba 6, 23; Ez 21, 33; 40, 3; Na 3, 3.

Ezd 8, 27: „καὶ καφουρη χρυσοὶ εἴκοσι εἰς τὴν ὁδὸν χαμανιμί χίλιοι καὶ σκεύη χαλκοῦ στίλβοντος ἀγαθοῦ διάφορα ἐπιθυμητὰ ἐν χρυσίῳ”¹⁰¹.

Ezdrasz, przygotowując się do podróży, wymienia dwa przedmioty tak cenne, jak złoto, które wykonane były z połyskującego, wspaniałego spżu.

1 Mch 6, 39 (2 razy): „ὥς δὲ ἔστίλβεν ὁ ἥλιος ἐπὶ τὰς χρυσαῖς καὶ χαλκᾶς ἀσπίδας ἔστίλβεν τὰ ὄρη ἀπ’ αὐτῶν καὶ κατηύγαζεν ὡς λαμπάδες πυρός”¹⁰².

Hagiograf opisuje tutaj połyskujące słońce, które odbijało się w złotych i brązowych tarczach. Piękny blask, bijący z tych przedmiotów podobny był do ognistych pochodni.

Ep Jer 1, 23: „τὸ γὰρ χρυσίον ὃ περίκεινται εἰς κάλλος ἐὰν μὴ τις ἐκμάξη τὸν ἰόν οὐ μὴ στίλψωσιν οὐδὲ γὰρ ὅτε ἐχωνεύοντο ἠσθάνοντο”¹⁰³.

Jeremiasz w swoim liście mówi o nicości bożków pogańskich, po których chodzą koty, a ze złota, którymi są pokryci trzeba ścierać kurz oraz warstwę śniedzi, rdzy.

Ez 21, 33: „καὶ σύ υἱὲ ἀνθρώπου προφήτευσον καὶ ἐρεῖς τάδε λέγει κύριος πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἀμμων καὶ πρὸς τὸν ὄνειδισμὸν αὐτῶν καὶ

¹⁰¹ BT: „Pucharów złotych dwadzieścia, każdy po tysiąc darejków, i sprzętów ze wspaniałego złocistego spżu: dwa – przedmioty cenne jak złoto” (Ezd 8, 27).

¹⁰² BT: „Gdy słońce zaczęło się odbijać w złotych i brązowych tarczach, to aż góry od nich zajaśniały i błyszcząły jak ogniste pochodnie” (1 Mch 6, 39 [2 razy]).

¹⁰³ W LXX jest to List Jeremiasza, natomiast w BT to ostatni rozdział Księgi Barucha: „Złoto, którym dla ozdoby są pokryci, nie będzie błyszczeć, jeśli ktoś śniedzi z niego nie zetrze. Ani nie czuli oni, kiedy ich odłano” (Ba 6, 23).

ἐρεῖς ῥομφαία ῥομφαία ἐσπασμένη εἰς σφάγια καὶ ἐσπασμένη εἰς συντέλειαν ἐγείρου ὅπως **στίλβης**¹⁰⁴.

Ez 40, 3: „καὶ εἰσηγάγην με ἐκεῖ καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ ἦν ὡσεὶ ὄρασις χαλκοῦ **στίλβοντος** καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἦν σπαρτίον οἰκοδόμων καὶ κάλαμος μέτρου καὶ αὐτὸς εἰστήκει ἐπὶ τῆς πύλης¹⁰⁵”.

Sąd nad Amonitami (Ez 21, 22–37) rozpoczyna się od obrazu wyostzonego i lśniącego miecza, który został skierowany przeciw wrogom Izraela. W podobnych barwach przedstawiony jest człowiek, który prowadzi proroka przez tajemnice przyszłości swego narodu. Jego wygląd jest podobny do wypolerowanego i błyszczącego brązu (Ez 40, 3).

Na 3, 3: „καὶ ἰπέως ἀναβαίνοντος καὶ **στιλβούσης** ῥομφαίας καὶ ἐξαστραπτόντων ὄπλων καὶ πλήθους τραυματιῶν καὶ βαρείας πτώσεως καὶ οὐκ ἦν πέρασ τοῖς ἔθνεσιν αὐτῆς καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν¹⁰⁶”.

Nahum, w powyższym zdaniu, mówi o lśniących mieczach wrogów Niniwy, którzy dokonają skutecznej kary nad wrogami Izraela.

Z powyższych zdań wiadomo, że w słowie: „στίλβω”, które można spotkać na kartach Septuaginty, idzie hagiografom o zaprezentowanie błyszczącego metalu, który z jednej strony posiada cechy piękna, z drugiej zaś, gdy idzie o narzędzie wojenne, zapowiada skuteczną klęskę. Bowiem połyskujące ostrze wskazuje na wielokrotne i skuteczne użycie tej broni w walce z wrogami.

c) Teologia perykopy: Mk 9, 2–13 w świetle terminów własnych

Werset 2: „Καὶ μετὰ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος

¹⁰⁴ BT: „A ty, synu człowieczy, prorokuj i mów: Tak mówi Pan Bóg: W sprawie Ammonitów i ich zniewagi powiedz: Miecz, miecz został wydobyty ku mordowaniu, wyostzony, aby dokonać zagłady i **lśnić**” (Ez 21, 33).

¹⁰⁵ BT: „Zaprowadził mnie tam i oto ukazał się wtedy mąż, który miał wygląd, jakby był z brązu; miał on lniany sznur w ręce oraz mierniczy pręt. Stał on przy bramie” (Ez 40, 3).

¹⁰⁶ BT: „Jeżdżcy szturmujący, i **połysk** mieczy, i lśnienie oszczepów. I mnóstwo poległych, i moc trupów, i bez końca ciał martwych... tak że o zwłoki ich się potykają” (Na 3, 3).

ὕψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν (Po sześciu dniach Jezus wziął z sobą Piotra, Jakuba i Jana i zaprowadził ich samych osobno na górę wysoką. Tam przemienił się wobec nich)”.

Nieco trudnym do zrozumienia szczegółem narracji Markowej jest fakt sześciu dni, poprzedzających wydarzenie przemienienia (μετὰ ἡμέρας ἕξ). Jezus bierze (παραλαμβάνω) ze sobą trzech apostołów: Piotra, Jakuba i Jana i prowadzi (ἀναφέρω) ich na wysoką górę. Hagiograf stosuje w tych obu przypadkach czas terażniejszy. W przypadku jednak Jego przemienienia wobec nich, św. Marek używa formy aorystu: „μεταμορφώω” zapisanego w trybie pasywnym¹⁰⁷. Można więc powiedzieć, że Jezus został przemieniony wobec wybranych apostołów. Ciekawym jest także określenie miejsca tego zdarzenia: „εἰς ὄρος ὑψηλόν” – „w górę wysoko”, a nie „ἐπὶ” – „na” górę.

Werset 3: „καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι (Jego odzienie stało się **lśniaco** białe tak, jak żaden **folusznik** na ziemi wybielić nie zdoła)”.

Opisując przemienionego Jezusa, Marek skupia uwagę na Jego lśniącej (στίλβοντα) szacie. Czasownik: „γίνομαι”, zapisany tutaj w aoryście mówi o tym obrazie, w połączeniu właśnie z terminem własnym św. Marka (στίλβω), który tutaj występuje w imiesłowie czasu terażniejszego. Ubranie Jezusa stało się błyszczące jasnością. Odnosząc się do fachu folusznika (γναφεύς), który również jest terminem własnym Ewangelisty, Marek stwierdza, że żaden z foluszników na ziemi (ἐπὶ τῆς γῆς) nie jest w stanie wybielić szat w taki sposób, jak błyszczało odzienie Mistrza z Nazaretu. Obydwa terminy własne, które znamy z Septuaginty, podkreślają owo połyskiwanie jaśniejących szat Chrystusa.

Werset 4: „καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μωϋσεῖ καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ (I ukazał się im Elias z Mojżeszem, którzy rozmawiali z Jezusem)”.

Zobaczyli (ὁράω) oni także Eliasza z Mojżeszem, co zapisał Marek w aoryście pasywnym. „Byli oni rozmawiającymi” (ἦσαν συλλαλοῦντες) z Jezusem. Ten zwrot składa się z imperfektu (εἰμί)

¹⁰⁷ Ma to słowo także Mateusz – Mt 17, 2, nie ma go natomiast Łukasz w swojej relacji o Przemienieniu Pana.

oraz imiesłowu czasu prezens (συλλαλέω). Tutaj hagiograf przechodzi od wrażeń wzrokowych (lśniąca biała szata), do wrażeń słuchowych (Eliasz i Mojżesz rozmawiają z Jezusem).

Werset 5: „καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν καὶ Μωϋσεὶ μίαν καὶ Ἠλίᾳ μίαν (Wtedy Piotr rzekł do Jezusa: Rabbi, dobrze, że tu jesteśmy; postawimy trzy namioty: jeden dla Ciebie, jeden dla Mojżesza i jeden dla Eliasza)”.

Marek idzie dalej w rozwijaniu swojego wątku przemienienia, gdy włącza się do rozmowy Piotr. Odpowiadając (ἀποκρίνομαι) Piotr mówi (λέγω) Jezusowi: dobrze jest (εἰμί) nam tu być (εἰμί), co w pierwszym przypadku jest indyktywem czasu prezens, zaś w drugim bezokolicznikiem tegoż czasu. Pragną oni wszyscy trzej (Piotr, Jakub i Jan) zbudować (ποιέω) trzy namioty: dla Jezusa, dla Mojżesza i dla Eliasza. Wypowiedź tę jednak wymawia, w imieniu wszystkich trzech apostołów, św. Piotr.

Werset 6: „οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριθῆ, ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο (Nie wiedział bowiem, co należy mówić, tak byli przestraszeni)”.

Zwrot, zapisany w tym zdaniu, posiada czasownik: „οἶδα” zapisany w plusquamperfekcie, który jest czasem zaprzeszlým¹⁰⁸. Piotr zatem nie wiedział, co wtedy odpowiadał (ἀποκρίνομαι); zapisał to Marek w pasywnym aoryście. Byli (γίνομαι) bowiem bardzo przestraszeni, co także ma czas aorystu. Widzimy jednak, że Piotr, choć wystraszony razem z Jakubem i Janem, zdobywa się na wypowiedzenie słowa do Jezusa. Hagiograf stwierdza, że może nie było to zbyt logiczne z powodu strachu, ale jednak jest to faktem i jest zanotowane w Ewangelii.

Werset 7: „καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἐγένετο φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἀκούετε αὐτοῦ (I zjawił się obłok, osłaniający ich, a z obłoku odezwał się głos: To jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie)”.

W swojej narracji Marek wprowadza teraz na scenę obłok (ἐγένετο νεφέλη), który ich zacienia (ἐπισκιάζω) oraz głos (ἐγένετο φωνή) wy-

¹⁰⁸ Por. A. Paciorek, *Elementy składniowe biblijnego języka greckiego*, dz. cyt., s. 91n.

dobycy się ze środka obłoku. Sam obłok wiąże się w Biblii z realną obecnością Boga JHWH pośrodku swego ludu¹⁰⁹. Głos Boga z obłoku brzmi w słowach, że Jezus jest (εἰμί) Jego Synem ukochanym, którego mają służyć (ἀκούω). Wydaje się słusznym, że w tym momencie następuje przekazanie posłuszeństwa Słowu z Boga na Jego Syna – Jezusa. Pwt 6, 4 – „Szema Izrael” – „Słuchaj Izraelu”, które w ST odnosiło się tylko do JHWH, teraz ma być stosowane do Chrystusa¹¹⁰.

Werset 8: „καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’ ἐαυτῶν (I **zaraz potem**, gdy się rozejrzeli, nikogo już nie widzieli przy sobie, tylko samego Jezusa)”.

Słowo Markowe: „ἐξάπινα”, które znamy z LXX, skupia uwagę na błyskawicznym wydarzeniu, które nastąpiło po wypowiedzianych z obłoku Słowach Boga. Rozejrzawszy się (περιβλέπω), nie zauważyli nikogo, z wyjątkiem Jezusa, który im towarzyszył. Wydarzenie zatem stopniowo narastało, zgodnie z zasadami narracji w opowiadaniu. Teraz jednak hagiograf ukazuje swoją wyjątkową mądrość i styl, ukazując natychmiastowe zakończenie tego, co opisywał do tej pory, przechodząc do inkluzji początkowej: znów są tylko Jezus, Piotr, Jakub i Jan. Pozostało w nich jedynie to, co przeżyli w scenie poprzedniej. Doświadczenie wzrokowo-słuchowe, emocję starchy i wypowiedź Piotra.

Werset 9: „Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ ἂ εἶδον διηγήσωνται, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ (A gdy schodzili z góry, przykazał im, aby nikomu nie rozpowiadali o tym, co widzieli, zanim Syn Człowieczy nie powstanie z martwych)”.

Zstępując (καταβαίνω) z góry, Jezus im nakazał (διαστέλλω), aby nikt się nie dowiedział (διηγέομαι) to tym, co ujrzeli (ὄραω). Daje im jednak wyraźną granicę czasu milczenia, jaką jest moment Jego powstania z martwych (ἀνίστημι). Wszystkie tu występujące czasow-

¹⁰⁹ Por. EB, dz. cyt., s. 858.

¹¹⁰ Por. F. Sieg, *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka, Część 2: (Mk 4, 35-9, 13)*, dz. cyt., s. 207.

niki są zapisane w aoryście, z wyjątkiem pierwszego (καταβαίνω), który jest w czasie teraźniejszym.

Werset 10: „καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι (Zachowali to polecenie, rozprawiając tylko między sobą, co znaczy powstać z martwych)”.

Zachowali (κρατέω) ten Jezusowy nakaz. Między sobą jednak dyskutując (συζητέω), co to jest (εἰμί) powstać z martwych (ἀνίστημι). Dysputa uczniów dotyczy najważniejszego wydarzenia Biblii, jakim jest zmartwychwstanie Bożego Syna. Ważnym jest także posłuszeństwo słowu Jezusa w postaci milczenia o przemienieniu aż do dnia Wielkanocy.

Werset 11: „Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες· ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; (I pytali Go: Czemu uczeni w Piśmie twierdzą, że w pierw musi przyjść Eliasz?)”.

Apostołowie postawili Jezusowi pytanie (ἐπερωτάω), oparte o wypowiedź (λέγω) uczonych w Piśmie, którzy sądzili, że trzeba, by w pierwszej kolejności przyszedł (ἔρχομαι) Eliasz. Jak widzimy z dialogu wewnętrznego, rozszerzają swoje pytania na Jezusa. Jego nie pytają co to oznacza powstać z martwych, ale stawiają kwestię przyjścia Eliasza przed Mesjaszem. Wydaj się, że Ewangelista zapisuje tutaj ważną uwagę, którą jest posługiwanie się przez apostołów i to tych najbliższych Jezusowi (Piotr, Jakub i Jan) zdaniem uczonych w Piśmie. Wybrani przez Jezusa opierają swoje myślenie także na zdaniu fachowców od świętego Tekstu, ale stawiają ich przekonanie wobec Jezusa. Widać tu genialny załączek biblistyki, który nakazuje chrystologicznie odczytywać całość przekazu Biblii. Pytnie Jezusa o koncepcje uczonych w Piśmie stanowi przykład dla znanej metody „latet-patet”.

Werset 12: „ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς· Ἠλίαν μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστάνει πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενηθῆ; (Rzekł im w odpowiedzi: Istotnie, Eliasz przyjdzie najpierw i naprawi wszystko. Ale jak jest napisane o Synu Człowieczym? Ma On wiele cierpieć i być wzgardzonym)”.

Jezus odpowiedział (φημί) im, że Eliasz przybył (ἔρχομαι) najpierw, aby naprawić wszystko (ἀποκαθιστάνω), ale przenosi ich uwagę

z Eliasza na Syna Człowieczego, o którym jest napisane (γράφω), że będzie wiele cierpień (πάσχω) i będzie wzgardzony (ἐξουδενέω). Wypowiedź Jezusa, dotycząca Syna Człowieczego zawarta w tekście Markowym, zanotowana jest w czasie historycznym. Zapis biblijny (γράφω) jest w perfektum, zaś cierpienie i wzgarda w aoryryście. Skutki zatem zapisu, w myśl rozumienia czasownika w perfekcie, są aktualne po zapisaniu. Cierpienie, które aktywnie przyjął na siebie Syn Człowieczy oraz wzgardzenie Nim, które zanotowane jest w trybie pasywnym, wskazują na głębię teologii Paschy Jezusa, która w momencie Jego największego uwielbienia na ziemi (Przemienienie), łączy się nierozdzielnie z krzyżem.

Werset 13: „ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἤθελον, καθὼς γέγραπται ἐπ’ αὐτόν (Otoż mówię wam: Elias już przyszedł i uczynili mu tak, jak chcieli, jak o nim jest napisane)”.

Na potwierdzenie tego, co powiedział przed momentem, Jezus mówi (λέγω) do uczniów, że Eliasz już dawno przyszedł (ἔρχομαι). Marek zapisał to w czasie perfektum, dając przez to do zrozumienia, że już przed Przemienieniem Jezusa, dzieło zbawienia się rozpoczęło, przyjściem Eliasza, o czym już wcześniej napisali (γράφω) autorzy ST. Uczynili mu według tego, co zechcieli (θέλω), przez co wskazuje na wolę ludzi, którzy, jak obeszli się z Eliaszem, tak też obejdą się z Mesjaszem. Biorąc pod uwagę NT, tak też obejdą się z każdym z uczniów Jezusa.

Scena Przemienienia Pana, która zawarta jest w Mk 9, 2–13 ukazuje czytelnikowi wiele ważnych akcentów teologicznych. Św. Marek to wnikliwy obserwator i doskonały narrator dynamicznej sceny przemienienia. Stosując terminologię w sposób mistrzowski dobraną w celu przekazania idei Bożej, ukazuje najpierw zetknięcie się Piotra, Jakuba i Jana z lśniącym bielą swych szat Jezusem, co hagiograf opisuje używając swoich dwóch terminów własnych: (στίλβω) i (γυαφεύς). Odnoszą się one do takiego wybielenia szat, jakich na ziemi żaden folusznik nie jest w stanie uczynić. Rozmowa Jezusa z najważniejszymi postaciami ST: Eliaszem i Mojżeszem, sugeruje dialog pomiędzy Starym i Nowym Przymierzem, w którego centrum jest Boży Syn. Do

tego dialogu jednak wprowadzony jest także Piotr, który także wypowiada swoje słowo w kierunku Mesjasza, chcąc nawet wybudować trzy namioty: dla Jezusa oraz Jego dwóch starotestamentowych rozmówców. Absolutnie nie dopuszcza tutaj budowy przybytku dla samego siebie! Dialog zostaje zakończony wypowiedzią Boga, który przemawia z Obłoku, nakazując posłuszeństwo Jego Synowi. Natychmiast (ἔξαπίνα), co stanowi określenie św. Marka, znane z kart LXX, po wypowiedzi Boga wszystko powróciło do naturalności. Możliwość odwołać się do sceny, która mówi o uczniach z Emaus, którym rozpoznany Jezus, zniknął sprzed oczu (por. Łk 24, 31). Zejście apostołów z Jezusem z góry zawiera także interesującą rozmowę dotyczącą Eliasza i opinii o nim, które wyrażone są przez uczonych w Piśmie. Jezus potwierdza to, do czego doszli znawcy świętego Tekstu, wskazując, że to, co oni zapowiadają, już stało się faktem dokonany. Nakazując apostołom milczenie, zapowiada także swoją mękę oraz wżgardzenie (ἔξουθενέω) ze strony ludzi.

*

Po przyglądnięciu się czterem perykopom św. Marka, które zawierają największą „gęstość” jego terminologii własnej trzeba pokusić się o wyciągnięcie teologicznych wniosków. Najpierw zdobądźmy się na spojrzenie na całość dzieła, które podzielone zostało na cztery sekcje po sześć paragrafów, z których wybrane zostały te, które zawierały procentowo najliczniejszą grupę słów Markowych.

Prym wiedzie tutaj opowiadanie hagiografa o uzdrawianiu i nauczaniu Jezusa (Mk 1, 35–39, S₁–3–1), w którym zawarł Marek cztery słowa własne: „ἀλλαχοῦ”, „ἔννυχος”, „καταδιώκω” i „κωμόπολις”. W myśl terminów własnych dojść można do wniosku, że autorowi natchnionemu chodziło nade wszystko o zaprezentowanie Jezusa jako nauczyciela, który nie jest związany z jednym tylko miejscem w przestrzeni. Jezus jest pełen dynamizmu i szerokich horyzontów ewangelizacyjnych. Niezwykle ważne w tym opowiadaniu jest to, że Pan utożsamia się ze swoimi uczniami, mówiąc: „chodźmy” gdzie indziej, do sąsiadujących miejsc, które mają podwójną cechę: wsi i miasta (κωμόπολις). Styl Chrystusa oparty jest także na bardzo wczesnym skierowaniu się do Ojca w modlitwie.

Druga perykopa w hierarchii „gęstości występowania terminologii własnej” to relacja św. Marka mówiąca o pogrzebie Jezusa (Mk 15, 42–47, S4–5–6). Główną postacią tego tekstu jest Józef z Arymatei, który był członkiem Rady i oczekiwał przyjścia Królestwa Bożego. Marek akcentuje w sposób szczególny jego odwagę w udaniu się do Piłata w celu otrzymania zwłok Jezusa. Stanowi to swoisty kontrast między nim a Piotrem, który zapiera się Chrystusa oraz, prawdopodobnie samym Ewangelistą, który jako młodzieniec obleczony w prześcieradło, ucieka z Ogrodu Getsemani (por. Mk 14, 51n). Józef, otrzymawszy ciało Jezusa, owija je w lniane płótno i składa w grobowcu. Terminy własne zawarte w tym tekście zwracają uwagę najpierw na precyzyjne określenie czasu śmierci Jezusa, którym był dzień przygotowania. W tym czasie nie można było się smucić, ani okazywać gestów pokutnych. Z tego powodu ciało Jezusa oraz współukrzyżowanych należało pogrzebać w pośpiechu. Marek mówi także o świadectwie setnika, który stwierdza bez żadnej wątpliwości, że Jezus naprawdę umarł. Dwie Marie: Magdalena i Józefowi były świadkami, gdzie dokładnie złożono Jezusa w grobie.

Kolejna scena, która zawiera wiele terminów własnych to narracja Marka o uzdrowieniu córki Jaira (Mk 5, 21–24, S2–3–1). W tłumie, który zewsząd ściska Jezusa, hagiograf umieszcza przełożonego synagogi, który upada do stóp Mistrzowi z Nazaretu i prosi za swoją córeczką, która jest prawie umierająca. Chrystus, który na początku sceny przebywa nad Jeziorem, udaje się razem z Jairem do jego domu. Całość opowiadania zdaje się gwarantować spełnienie prośby człowieka, który z podobnym nastawieniem i determinacją zwróci się do Chrystusa.

Ostatnia przybliżona powyżej scena to obraz Przemienienia Jezusa na górze (Mk 9, 2–13 = S3–2–3). Dynamiczny opis Marka zawiera kilka wyrazów, które dookreślają szczegóły akcji. Najpierw jest to błysk Jezusowego ubrania, które nikt na ziemi nie jest w stanie uczynić. Skoro tak, to wniosek jest tu oczywisty, chwała Jezusa nie może nigdy pochodzić od nawet najdoskonalszego „folusznika” ziemskiego, ale ma swoje źródło i genezę w Ojcu. Dwaj najwięksi mężowie ST: Eliasz i Mojżesz prowadzą dialog z Jezusem, do którego

dołącza się także św. Piotr. Skupienie uwagi na Chrystusie stanowić może przykład prawidłowej interpretacji wydarzeń biblijnych, w których Centrum musi być zawsze Boży Syn (Chrystocentryzm Biblii)! Stwierdzenie Ojca, który wypowiada się z obłoku, zdaje się przekazywać nakaz posłuszeństwa właśnie Jezusowi, który ma słowa życia.

Wszystkie te cztery najbardziej „gęste” w Markowe słowa perykopy wskazują dodatkowo na akcenty teologiczne hagiografa. Jezus to nade wszystko Ten, który głosi i uzdrawia, dokonując wielu cudów. On nie odmawia także gorących prośb, które kierują Doń przepełnieni wiarą i ufnością ludzie. Chrystus to Boży Syn, o którym wypowiadają się teksty ST, Apostołowie – NT, a nade wszystko sam Ojciec. Pan zmartwychwstały to także i „zmasakrowany” przez mękę Baranek Boży, który został pogrzebany w grobie, wykutym w skale. Są to cztery najważniejsze ujęcia teologiczne, na które wskazuje wyraźnie dobór słów, zastosowany przez św. Marka.

Zakończenie

Po zapoznaniu się ze wszystkimi miejscami Ewangelii św. Marka, w których zastosował on swoją terminologię własną, wypada spojrzeć jeszcze raz na przebytą przez nas drogę w celu uzyskania bardziej perspektywicznego obrazu. Marek nie należy do bardzo twórczych pod względem słownictwa autorów NT, ale posiada 84 słowa, których żaden inny hagiograf NT nie użył w swoich tekstach. Spośród tych wyrazów aż 43 ma swoje korzenie w Septuagincie, co także stanowi ważną myśl. Skoro znane są one z kart ST i zastosował je z powodzeniem św. Marek, to dlaczego nie użył ich nikt inny w NT?

Pierwszy rozdział przybliżył nam znacznie wszystkich tych Markowych słów w oparciu o najważniejsze słowniki greckie. Najliczniejszą grupę stanowią tu czasowniki (33 wystąpienia), rzeczowniki (24), nazwy własne (10), przysłówki (9), przymiotniki (6), partykuła zdaniowa i liczebnik pojawiają się po jednym razie (1). Rozdział drugi ukazał „zagęszczenie” rozkładu owych terminów w całości natchnionego tekstu. Tutaj po opracowaniu danych wybrane zostały cztery teksty, które stanowią „reprezentantów” każdej z sekcji. W opowiadaniu o nauczaniu i uzdrawianiu (Mk 1, 35–39), pogrzebie Jezusa (Mk 15, 42–47), prośbie Jaira (Mk 5, 21–24) i Przemienieniu Pańskim (Mk 9, 2–13) Marek zastosował najwięcej procentowo słów własnych, z których kilka ma swoje korzenie w LXX. Trzeci rozdział służył nade wszystko jako zaplecze znaczeniowe dla tekstu NT. Wszystkie terminy Markowe, które występują w kanonicznej Septuagincie, zostały zidentyfikowane, dzięki czemu, badając kontekst ST i rozumienia tych wyrazów przez autorów LXX, można lepiej zrozumieć zamysł drugiego Ewangelisty. Czwarta część pracy zawiera opraco-

wanie czterech perykop, które posiadają najwięcej procentowo słów własnych.

Wnioski, do jakich można dojść po analizie powyższych danych, można zawrzeć w takich słowach: św. Marek prezentuje się przez terminologię własną najpierw jako niezależny autor natchniony swojego opowiadania o Jezusie – Bożym Synu. Słowa Markowe wiążą się z doprecyzowaniem okoliczności wydarzeń zbawczych, jak choćby użycie słowa nazw związanych z topografią: „Ἰδουμαία”, „Συροφοινίκισσα”, „Δαλμανουθά”, czy występującymi postaciami: „Ἀβιαθάρ”, „Βοανηργές”, „Σαλώμη”. Pisząc swoje opowiadanie o Jezusie – Bożym Synu, hagiograf mówi przy pomocy terminów własnych o Jego specyficznych postawach. Jezus w czasie burzy na Jeziorze Genezaret śpi na wezglówiu (προσκεφάλαιον) łodzi. Pragnie On udawać się do innych miejscowości (κωμόπολις), które posiadają cechy miasta i wsi jednocześnie.

Tłumy wobec Jezusa są pełne podziwu (ἐκθαμβέω). Jezus, jak to pisze z przekonaniem św. Marek, wzdycha głęboko (ἀναστενάζω), patrząc na żądanie znaku przez faryzeuszów, wsiada z powrotem do łodzi i odpływa na drugą stronę (por. Mk 8, 12n). Wiele miejsca w terminologii własnej wiąże Marek z cudami, jakich dokonuje Pan. Córeczka (θυγάτριον) Jaira, która była umierająca (ἐσχάτως), zostaje uzdrowiona przez Jezusa. Podobnie jak ślepiec Bartymeusz (Βαρτιμαῖος), syn Tymeusza (Τιμαῖος), oraz pieniący się (ἀφρίζω) chłopiec chory na epilepsję (por. Mk 9, 18nn).

W nauczaniu Mistrza z Nazaretu można dostrzec w Markowym opowiadaniu znów pewne dopowiedzenia, jak choćby przywołanie ucha (τρυμαλιά) igielnego, przez które łatwiej jest przejść wielbłądowi, niż bogatemu wejść do Królestwa Bożego (por. Mk 10, 25). Także określenie człowieka pysznego (ὑπερηφανία), które dobrze jest znane z LXX, użył jedynie Marek, aby pouczyć o tragicznych skutkach posiadania tej wady we własnej osobowości.

Wypada jeszcze zwrócić uwagę na moc Jezusa, którą posiada nad złymi duchami. Opowiadanie o uzdrowieniu opętanego w kraju Geazeńczyków (por. Mk 5, 1nn) w ramach narracji św. Marka stwierdza, że człowiek ten tłukł się kamieniami (κατακόπτω) i mieszkał

(κατοίκησις) w grobach. W czasie uzdrawiania wyszło z niego aż „dwa tysiące” (δισχίλιοι) demonów, które weszły w świnie i zginęły w Jeziorze.

Opisany przez świętego Marka Boży Syn Jezus Chrystus dzięki specyficznym terminom stał się jeszcze bardziej poznany zarówno od strony precyzacji określeń doczesnych, jak i wymiaru nadprzyrodzonego. Praca niniejsza może zatem przyczynić się do głębszej refleksji nad Markową tajemnicą Mesjasza.

Wykaz skrótów

Wydania i tłumaczenia Biblii

BP – M. Peter, M. Wolniewicz (red.), *Biblia Poznańska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1994.

BT – A. Jankowski (red.), *Biblia Tysiąclecia. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Poznań-Warszawa ³1997.

LXX – A. Rahlfs (ed.), *Septuaginta – id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, Stuttgart ⁸1979.

NT – Nowy Testament

ST – Stary Testament

Słowniki i zbiory

CLXX – E. Hatch, H. A. Redpatch, *A Concordance to the Septuagint and the other greek versions of the Old Testament*, Graz 1975.

EWNT – H. Balz, G. Schneider (ed.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1980–1983.

KNT – H. Bachmann, W. A. Slaby, *Konkordanz zum Novum Testamentum Graece von Nestle-Aland 26 Auflage und zum Greek New Testament 3rd edition*, Berlin-New York ³1987.

KPNT – K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, Poznań-Kraków ²1999.

SNW – R. Morgenthaler, *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich ³1982.

ThWNT – G. Kittel, G. Friedrich (ed.), *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Stuttgart 1933–1979.

WNT – W. Bauer, *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin-New York ⁵1971.

WSGPNT – R. Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*, Warszawa 1994.

Bibliografia

1. Teksty źródłowe

a) w językach oryginalnych

Aland K. (ed.), *The Greek New Testament*, Stuttgart ⁴1993.

Nestle E., Aland K. (ed.), *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart²⁷ 1993.

Rahlfs A. (ed.), *Septuaginta – id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes I–II*, Stuttgart 1979.

b) w tłumaczeniach

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych,

A. Jankowski (red.), Poznań-Warszawa ⁴1997.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze

wstępami i komentarzami, Peter M., Wolniewicz M. (red.), Poznań 1994.

Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kodami gramatycznymi,

Popowski R. (tłum.), Wojciechowski M. (red.), Warszawa 1994.

2. Literatura przedmiotu

Bosak P. C., *Postacie Nowego Testamentu. Słownik-Konkordancja*, Pelplin 1996.

Gądecki S., *Wstęp do Ewangelii Synoptycznych*, Gniezno 1992.

Jelonek T., *Nowy Testament dla ciebie*, Kraków 1998.

Jelonek T., *Wyjątkowa Księga ludzkości*, Kraków 1999.

- Keener C. S., *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, Warszawa 2000.
- Kudasiewicz J., *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, Warszawa 1986.
- Langkammer H., *Ewangelia według św. Marka. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1997.
- Langkammer H. (oprac.), *Ewangelia według św. Marka. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Poznań-Warszawa 1997.
- Langkammer H., *Wprowadzenie do ksiąg Nowego Testamentu*, Wrocław 1992.
- Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, tłum. K. Romaniuk, Poznań 1994.
- Romaniuk K., Jankowski A., Stachowiak L., *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, Poznań-Kraków ²1999.
- Rubinkiewicz R. (red.), *Wstęp do Nowego Testamentu*, Poznań 1996.
- Sieg F., *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka*, cz. 1: (Mk 1, 1-4, 34), Pelplin 2008.
- Sieg F., *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka*, cz. 2: (Mk 4, 35-9, 13), Pelplin 2008.
- Sieg F., *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka*, cz. 3: (Mk 9, 14-13, 37), Pelplin 2008.
- Sieg F., *Ewangelia Jezusa Chrystusa według św. Marka*, cz. 4: (Mk 14-16), Pelplin 2008.
- Szlaga J., *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań-Warszawa 1986.
- Szymanek E., *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990.

3. Literatura pomocnicza

- Achtemeier P. J. (red.), *Encyklopedia Biblijna*, Warszawa ²1999.
- Auerbach M., Golias M., *Gramatyka grecka*, Warszawa ⁴1985.
- Balz H., Schneider G. (ed.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. I-III, Stuttgart-Berlin-Köln-Mainz 1980-1983.
- Bauer W., *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin-New York ⁵1971.
- Grabner-Haider A., *Praktyczny słownik biblijny*, Warszawa 1994.
- Kittel G., Friedrich G. (ed.), *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. I-IX, Stuttgart 1933-1979.

-
- Korusowie A. i K., *Hellenike glotta. Podręcznik do nauki języka greckiego*, Warszawa 1994.
- Langkammer H., *Mały słownik biblijny*, Wrocław 1993.
- Leon-Dufour X., *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1994.
- Morgenthaler R., *Statistik des Neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich ³1982.
- Popowski R., *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*, Warszawa 1994.

Aneks I: Terminy własne św. Marka

Lp.	Słowo oryginalne	Cz	Morg	il_Mk	występowanie u Mk	il_LXX
1	Ἀβιαθάρ	o	7	1	2, 26	29
2	ἀγρεύω	v	66	1	12, 13	5
3	ἄλαλος	a	214	3	7, 37; 9, 17. 25	2
4	ἀλεκτοροφωνία	s	217	1	13, 35	0
5	ἀλλαχοῦ	adv	236	1	1, 38	0
6	ἀμφιβάλλω	v	293	1	1, 16	1
7	ἀμφοδον	s	297	1	11, 4	2
8	ἄναλος	a	360	1	9, 50	0
9	ἀναπηδάω	v	377	1	10, 50	6
10	ἀναστενάζω	v	390	1	8, 12	3
11	ἀπόδημος	a	587	1	13, 34	0
12	ἀποστεγάζω	v	642	1	2, 4	0
13	ἀφρίζω	v	869	2	9, 18. 20	0
14	Βαρτιμαῖος	o	919	1	10, 46	0
15	Βοανηργές	o	988	1	3, 17	0
16	γναφεύς	s	1095	1	9, 3	3
17	Δαλμανουθά	o	1140	1	8, 10	0
18	δισχιλιοι	n	1361	1	5, 13	40
19	δύσκολος	a	1417	1	10, 24	1
20	ἐκθαμβέω	v	1555	4	9, 15; 14, 33; 16, 5. 6	1
21	ἐκθαυμάζω	v	1557	1	12, 17	2
22	ἐκπερισσῶς	adv	1587	1	14, 31	0
23	Ελωι	o	1672	2	15, 34. 34	1
24	ἐναγκαλιζομαι	v	1711	2	9, 36; 10, 16	2
25	ἐνειλέω	v	1738	1	15, 46	1
26	ἐννυχος	adv	1761	1	1, 35	0
27	ἐξάπινα	adv	1808	1	9, 8	14
28	ἐξουθενέω	v	1835	1	9, 12	7
29	ἐπιράπτω	v	1966	1	2, 21	0

30	ἐπισυντρέχω	v	1991	1	9, 25	0
31	ἐσχάτως	adv	2064	1	5, 23	0
32	ἐφραθά	v	2174	1	7, 34	0
33	θαμβέω	v	2263	3	1, 27; 10, 24. 32	5
34	θανάσιμος	a	2265	1	16, 18	0
35	θυγάτριον	s	2343	2	5, 23; 7, 25	0
36	Ἰδουμαία	o	2378	1	3, 8	54
37	Ἰωσῆς	o	2475	3	6, 3; 15, 40. 47	0
38	καταβαρύνω	v	2574	1	14, 40	3
39	καταδιώκω	v	2589	1	1, 36	86
40	κατακόπτω	v	2606	1	5, 5	21
41	κατευλογέω	v	2694	1	10, 16	2
42	κατοίκησις	s	2706	1	5, 3	8
43	κεντρίων	s	2735	3	15, 39. 44. 45	0
44	κεφαλιόω	v	2750	1	12, 4	0
45	κουμ	v	2866	1	5, 41	0
46	κυλίω	v	2923	1	9, 20	11
47	κωμόπολις	s	2945	1	1, 38	0
48	μηκύνω	v	3237	1	4, 27	3
49	μογιλάλος	a	3281	1	7, 32	1
50	μυρίζω	v	3316	1	14, 8	0
51	νοννεχώς	adv	3413	1	12, 34	0
52	ξέστης	s	3432	1	7, 4	0
53	ουά	i	3608	1	15, 29	0
54	παιδιόθεν	adv	3662	1	9, 21	0
55	περιτρέχω	v	3911	1	6, 55	2
56	πρασιά	s	4081	2	6, 40. 40	1
57	προαύλιον	s	4103	1	14, 68	0
58	προμεριμνάω	v	4151	1	13, 11	0
59	προσάββατον	s	4162	1	15, 42	2
60	προσκεφάλαιον	s	4189	1	4, 38	2
61	προσορμίζω	v	4204	1	6, 53	0
62	προσπορεύομαι	v	4211	1	10, 35	18
63	πυγμή	s	4279	1	7, 3	2
64	Σαλώμη	o	4380	2	15, 40; 16, 1	0
65	σκώληξ	s	4501	1	9, 48	18
66	συμρνίζω	v	4506	1	15, 23	0
67	σπεκουλάτωρ	s	4523	1	6, 27	0
68	στασιαστής	s	4546	1	15, 7	0
69	στιβάς	s	4575	1	11, 8	0

70	στίλβω	v	4578	1	9, 3	7
71	συλλυπέομαι	v	4652	1	3, 5	2
72	συμπόσιον	s	4683	2	6, 39. 39	7
73	συνθλίβω	v	4751	2	5, 24. 31	2
74	Συροφοινίκισσα	o	4785	1	7, 26	0
75	σύσσημον	s	4788	1	14, 44	5
76	ταλιθά	s	4842	1	5, 41	0
77	τηλαυγῶς	adv	4909	1	8, 25	0
78	Τιμαῖος	o	4919	1	10, 46	0
79	τρίζω	v	4970	1	9, 18	0
80	τρυμαλιά	s	4990	1	10, 25	6
81	ὑπερηφανία	s	5061	1	7, 22	48
82	ὑπερπερισσῶς	adv	5069	1	7, 37	0
83	ὑπολήγιον	s	5097	1	12, 1	4
84	χαλκίον	s	5290	1	7, 4	1
			SUMA:	103	SUMA:	441

Spis treści

Wstęp	5
I. Terminy własne Ewangelii św. Marka wraz z ich lokalizacją ...	7
1. Czasownik (<i>verbum</i>)	8
2. Rzeczownik (<i>nomen substantivum</i>)	21
3. Nazwa własna (<i>nomen proprium</i>)	30
4. Przysłówek (<i>adverbium</i>)	35
5. Przymiotnik (<i>nomen adiectivum</i>)	38
6. Liczebnik (<i>nomen numerale</i>)	41
7. Partykuła (<i>particula</i>)	41
II. Rozkład terminów własnych w Ewangelii św. Marka	45
1. Sekcja pierwsza (S1: Mk 1, 1–3, 35)	50
2. Sekcja druga (S2: Mk 4, 1–7, 23)	55
3. Sekcja trzecia (S3: Mk 7, 24–10, 52)	61
4. Sekcja czwarta (S4: Mk 11, 1–16, 20)	69
III. Odniesienia terminów własnych Ewangelii św. Marka do Septuaginty (LXX)	81
1. Księgi historyczne	83
a) Księga Rodzaju	83
b) Księga Wyjścia	83
c) Księga Kapłańska	84
d) Księga Liczb	84
e) Księga Powtórzonego Prawa	85
f) Księga Jozuego	86
g) Księga Sędziów	86
h) Pierwsza Księga Samuela	87
i) Druga Księga Samuela	88

j) Pierwsza Księga Królewska	88
k) Druga Księga Królewska	89
l) Pierwsza Księga Kronik	89
m) Druga Księga Kronik	90
n) Księga Ezdrasza	90
o) Księga Nehemiasza	91
p) Księga Tobiasza	91
r) Księga Judyty	92
s) Księga Estery	92
t) Pierwsza Księga Machabejska	93
u) Druga Księga Machabejska	94
2. Księgi dydaktyczne	96
a) Księga Hioba	96
b) Księga Psalmów	96
c) Księga Przysłów	97
d) Księga Koheleta	98
e) Księga Mądrości	98
f) Księga Syracha	98
3. Księgi Prorockie	100
a) Księga Proroka Izajasza	100
b) Księga Proroka Jeremiasza	101
c) Księga Lamentacji	102
d) Księga Barucha	102
e) Księga Proroka Ezechiela	103
f) Księga Proroka Daniela	103
g) Księga Proroka Ozeasza	104
h) Księga Proroka Joela	104
i) Księga Proroka Amosa	105
j) Księga Proroka Abdiasza	105
k) Księga Proroka Jonasza	105
l) Księga Proroka Micheasza	106
m) Księga Proroka Nahuma	106
n) Księga Proroka Habakuka	106
o) Księga Proroka Sofoniasza	107
p) Księga Proroka Aggeusza	107
r) Księga Proroka Zachariasza	107
s) Księga Proroka Malachiasza	108

IV. Teologia najważniejszych fragmentów w świetle tekstów Septuaginty	111
1. Uzdrowienie i nauczanie – Mk 1, 35–39 (S1–3–1) 6,35 proc.	112
a) Prezentacja tekstu oryginalnego	112
b) Miejsca paralelne do Mk 1, 35–39 w Septuagincie	112
c) Teologia perykopy: Mk 1, 35–39 w świetle terminów własnych	127
2. Pogrzeb Jezusa – Mk 15, 42–47 (S4–5–6) 4,95 proc.	130
a) Prezentacja tekstu oryginalnego	130
b) Miejsca paralelne do Mk 15, 42–47 w Septuagincie	131
c) Teologia perykopy: Mk 15, 42–47 w świetle terminów własnych	133
3. Prośba Jaira – Mk 5, 21–24 (S2–3–1) 4,35 proc.	136
a) Prezentacja tekstu oryginalnego	136
b) Miejsca paralelne do Mk 5, 21–24 w Septuagincie	137
c) Teologia perykopy: Mk 5, 21–24 w świetle terminów własnych	138
4. Przemienienie Jezusa – Mk 9, 2–13 (S3–2–3) 3,66 proc.	140
a) Prezentacja tekstu oryginalnego	140
b) Miejsca paralelne do Mk 9, 2–13 w Septuagincie	141
c) Teologia perykopy: Mk 9, 2–13 w świetle terminów własnych	149
Zakończenie	159
Wykaz skrótów	163
Bibliografia	165
Aneks I: Terminy własne św. Marka	169
Aneks II: Rozkład terminów własnych w Ewangelii św. Marka (wklejka)	

Terminy własne oznaczają te słowa, których użył tylko św. Marek w Nowym Testamencie, a szereg z nich było znanych z Septuaginty. Obecna książka stanowi czwartą monografię ks. Bogdana Zbroi poświęconą terminologii własnej poszczególnych autorów natchnionych Nowego Testamentu. Pierwszą etapem badań przedstawionym w pracy jest wyszukanie wszystkich terminów własnych Ewangelii św. Marka. Tych słów jest dokładnie 84 i są one przedstawione wraz z ich występowaniem w Ewangelii Markowej w aneksie I. Kolejną czynnością jest klasyfikacja tychże słów na części mowy oraz prezentacja ich tłumaczenia w celu lepszego zrozumienia zakresu ich przesłania. Rozdział drugi skupia uwagę na odszukaniu w całości dzieła św. Marka tych perykop, które posiadają najwięcej procentowego udziału terminów własnych. W przypadku Ewangelii św. Marka z tych perykop, w których pojawia się najwięcej terminologii własnej, wybrano cztery, z każdej sekcji po jednej. Każdy autor Nowego Testamentu, który myślał w stylu semickim, miał możliwość paralelnego doboru obrazów i terminów poprzez zastosowanie tekstu LXX. Odnaleziono 43 słowa z Septuaginty, których mógł użyć w procesie redakcyjnym autor natchniony Ewangelii św. Marka. Czwarty rozdział przybliży wszystkie wspomniane cztery perykopy, po jednej z poszczególnych sekcji Ewangelii, w celu ich głębszego zrozumienia. Tekst Markowy jest odczytywany w tym rozdziale pracy w kontekście Septuaginty.

ISBN 978-83-7643-201-4

<https://doi.org/10.21906/9788376432014>